

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Sociale activatie op circulaire ambachtscentra

Henri Faun
Mandy Goes
Koen Maas
Robert Steenland

In opdracht van Rijkswaterstaat

Zoetermeer, 4 december 2019

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
1.1	De mogelijkheden van circulaire ambachtscentra	5
1.2	Onderzoek op basis van casestudies	5
1.3	Leeswijzer	7
2	Overzicht en synthese van bevindingen	8
2.1	(Leer)werkplekken	8
2.2	Doelgroepen	11
2.3	Begeleiding	14
2.4	Ontwikkelkansen	17
2.5	Samenwerkingsvormen, mogelijkheden en voorwaarden	19
2.6	Potentiële mogelijkheden	23
2.7	Benodigde middelen	24
3	Amersfoort	27
4	Arnhem	33
5	Doetinchem	37
6	Goeree Overflakkee	42
7	Hoeksche Waard	47
8	Leeuwarden	52
9	Maastricht, Meerssen & Valkenburg aan de Geul	57
10	Oss	61
11	Tilburg	66
12	Zwolle	70
	Bijlagen	76
Bijlage 1	Relevante wetten en doelgroepen	76

1 Inleiding

1.1 De mogelijkheden van circulaire ambachtscentra

Het kabinet trekt in 2019 extra budget uit voor duurzame en circulaire initiatieven met als doel om uiterlijk in 2050 van Nederland een economie te maken zonder afval: een circulaire economie. De huidige lineaire economie, ofwel 'weggooimaatschappij', biedt namelijk geen langetermijnperspectief voor het duurzaam gebruik van grondstoffen en materialen. Om dit te bereiken zet het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat via het programma VANG-HHA onder andere in op Circulaire Ambachtscentra.

Wat is een circulair ambachtscentrum?

Een Circulair Ambachtscentrum is een locatie waar een verzameling van bestaande (of nieuwe) initiatieven slim ten opzichte van elkaar gesitueerd zijn waardoor hoogwaardig product- en materiaalhergebruik kan plaatsvinden. Er zijn diverse vormen van dergelijke centra. Zo zijn er combinaties van een milieustraat met ondernemers die producten vervaardigen van het aangeboden afval en zijn er gemeenten waar de kringloopwinkel en de milieustraat op dezelfde locatie zijn gevestigd, zodat het afval van de ene persoon een eigenaar kan vinden in een ander. Ook bestaan er voorbeelden van combinaties met een reparatiewerkplaats. Gemene deler van de diverse centra is dat het plaatsen zijn die zich richten op meer producthergebruik van consumptiegoederen en daarmee het verankeren van de circulaire economie in de Nederlandse maatschappij.

Sociale activatie

Op het eerste gezicht lijken circulaire ambachtscentra met name nuttig zijn voor het behalen van de Nederlandse klimaatdoelen. Maar een circulair ambachtscentrum kan niet bestaan zonder mensen die er werk van maken: mensen die aangeboden afval beoordelen en scheiden, mensen die kapotte producten repareren, en mensen die afgedankte materialen hergebruiken om iets nieuws te creëren. De vraag is in hoeverre circulaire ambachtscentra ook kansen (kunnen) bieden voor het bereiken van doelen binnen het sociaal domein, zoals activering van mensen en het bieden van plaats voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

1.2 Onderzoek op basis van casestudies

Om de mogelijkheden voor sociale activatie nader te verkennen heeft Panteia in opdracht van Rijkswaterstaat in het najaar van 2019 een onderzoek uitgevoerd onder circulaire ambachtscentra (zowel reeds actieve centra als centra in oprichting). De hoofdvraag voor dit onderzoek luidde als volgt:

"Welke potentiële kansen bieden circulaire ambachtscentra in het kader van arbeid en scholing en in hoeverre worden deze kansen, zowel op gemeentelijk als regionaal niveau, momenteel al benut?"

Locatiebezoeken en interviews

Om deze vraag te beantwoorden hebben wij casestudies bij tien initiatieven voor circulaire ambachtscentra uitgevoerd in de volgende gemeenten:

- Amersfoort
- Arnhem
- Doetinchem
- Goeree Overflakkee

- Hoeksche Waard
- Leeuwarden
- Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul
- Oss
- Tilburg
- Zwolle

In elk van deze gemeenten zijn wij op locatie geweest en hebben wij met de belangrijkste actoren rondom het circulair ambachtscentrum gesproken. Indien niet iedereen op één dag gesproken kon worden, zijn er op een later tijdstip telefonische interviews uitgevoerd. Aanvullend is ook deskresearch uitgevoerd. De focus van de casestudies lag op de kansen die circulaire ambachtscentra bieden op het gebied van arbeidsmarktvraagstukken en het activeren van doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarbij stonden telkens de volgende vragen centraal:

1. Welk soort werk en/of leer-werkplekken kan het circulair ambachtscentrum bieden?
2. Voor welke doelgroep(en) is het soort werk dat een circulair ambachtscentrum kan bieden geschikt?
3. Welke vorm van begeleiding vergt het om de mogelijke doelgroep(en) daadwerkelijk te laten werken bij een circulair ambachtscentrum?
4. Welke ontwikkelkansen bieden circulaire ambachtscentra diens medewerkers?
5. Wat voor samenwerkingsverbanden bestaan er en welke voorwaarden en omstandigheden maken dat dit goede samenwerkingen zijn?
6. Welke potentiële mogelijkheden brengen bestaande circulaire ambachtscentra op het gebied van werkgelegenheid in de regio?
7. Welke middelen denken circulaire ambachtscentra nodig te hebben om deze potentiële mogelijkheden in de regio daadwerkelijk te laten plaatsvinden?

De initiatieven en gemeenten zijn geselecteerd in samenspraak met Rijkswaterstaat en de Branchevereniging Kringloopbedrijven Nederland (BKN). De meeste van de bezochte gemeenten hebben deelgenomen aan een prijsvraag van het programma VANG ('Van Afval Naar Grondstof')¹. Via de gemeenten konden initiatieven een plan indienen voor het oprichten of uitbreiden van een circulair ambachtscentrum. Tien gemeenten zijn geselecteerd en hebben budget gekregen voor de uitvoering van hun ideeën. Zeven van de door ons bezochte initiatieven behoorden tot de prijswinnaars.²

Onderzoeksdoel

Dit onderzoek is erop gericht met concrete voorbeelden aan te tonen hoe een circulair ambachtscentrum naast kansen rondom klimaatdoelstellingen, ook kansen kan bieden voor vraagstukken in het sociaal domein en wat succesvolle ingrediënten zijn om die kansen ook daadwerkelijk te verzilveren. Er worden lessen en aanpakken uit de dagelijkse praktijk opgehaald die laten zien hoe gemeenten en circulaire ambachtscentra samenwerken en met elkaar schakelen om vraag en aanbod van werkplekken bij elkaar te brengen. Met de uitkomsten van het onderzoek beoogt Rijkswaterstaat (RWS) gemeenten succesvolle ingrediënten aan te kunnen reiken en hen te kunnen adviseren om op het gebied van arbeidsmarktvraagstukken op lokaal en regionaal niveau samen te werken met circulaire ambachtscentra.

¹ Een programma van Koninklijke Vereniging voor Afval- en Reinigingsmanagement (NVRD), Brancheorganisatie van Kringloopbedrijven Nederland (BKN), Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (I&W) en Repair Café.

² Doetinchem en Oss hadden wel een plan ingediend, maar behoorden niet tot de winnaars. Het initiatief in Leeuwarden is onafhankelijk van de gemeente en kon dus geen plan indienen.

1.3 Leeswijzer

Na dit inleidende hoofdstuk, geven we in hoofdstuk 2 een overzicht en synthese van bevindingen op basis van de bezochte gemeenten. Hierin presenteren we per onderzoeksvraag en –thema de belangrijkste uitkomsten, maar geven ook juist voorbeelden van uitzonderlijke situaties om out-of-the-box-denken te stimuleren. In dit synthesehoofdstuk verwijzen we telkens naar relevante cases waarin meer informatie te vinden is.

Per bezochte gemeente of initiatief hebben we namelijk een caseverslag opgemaakt. Deze zijn te vinden in hoofdstuk 3 tot 12. Hierin is telkens een beschrijving opgenomen van hoe het circulair ambachtscentrum tot nu toe tot stand is gekomen, welke activiteiten en werk(ervarings)plekken er zijn, hoe deze worden ingekleed en welke aandachtspunten en succesfactoren er spelen. In de verslagen worden ook concrete voorbeelden van initiatieven en best practices aangehaald. Bij elkaar vormen deze tien cases een set aan inspirerende verhalen over de mogelijkheden, kansen en uitdagingen waarmee initiatiefnemers van circulaire ambachtscentra geconfronteerd kunnen worden. Meer in het algemeen maar met name als het gaat om de rol van circulaire ambachtscentra in het kader van sociale activatie.

2 Overzicht en synthese van bevindingen

In dit hoofdstuk gaan we in op de op de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek op basis van de uitgevoerde casestudies. Enerzijds vatten we de algemene bevindingen samen. Daarnaast lichten we ook de meer verrassende en/of bijzondere voorbeelden uit. In de tekst hebben we verwijzingen opgenomen naar specifieke caseverslagen, waar verdere details te lezen zijn.

Hieronder gaan we achtereenvolgens in op de verschillende onderzoeksvragen die in paragraaf 1.2 zijn gesteld, namelijk:

- Het type (leer)werkplekken die de verschillende circulaire ambachtscentra bieden;
- De doelgroepen die er werk vinden;
- De begeleiding die deze doelgroepen nodig hebben;
- De ontwikkelkansen die circulaire ambachtscentra deze doelgroepen kunnen bieden;
- De samenwerkingsvormen, mogelijkheden en voorwaarden die we bij de verschillende circulaire ambachtscentra hebben gezien;
- De potentiële mogelijkheden voor de regio, doelgroepen en arbeidsmarkt; en
- De verschillende benodigde middelen om een circulair ambachtscentrum te kunnen realiseren.

2.1 (Leer)werkplekken

In deze paragraaf staat de volgende deelvraag centraal:

Welk soort (leer)werkplekken kan een circulair ambachtscentrum bieden?

Circulaire ambachtscentra combineren een breed scala aan activiteiten en bieden daarmee verschillende mogelijkheden voor (leer)werkplekken. Een aantal van de activiteiten zien we bij vrijwel alle bezochte locaties terug. Daarnaast zijn er ook enkele bijzondere initiatieven die de diversiteit aan mogelijkheden voor zowel de circulaire ambachtscentra als de doelgroepen die er werken onderstrepen.

De volgende organisaties en bijbehorende activiteiten zijn de twee meeste voorkomende bouwstenen of organisaties van een circulair ambachtscentrum:

- **Kringlooporganisaties:** Kringlooporganisaties verzamelen en verkopen afgedankte producten en bevorderen daarmee hergebruik. Een winkel wordt vaak gecombineerd met één of meerdere werkplaatsen waar verzamelde producten indien nodig worden gerepareerd en/of opgelapt. Het soort werk binnen een kringloopcentrum bestaat uit de verkoop van producten (o.a. kleding, meubels), waaronder klantencontact en -service, saleswerkzaamheden, inrichting van de winkelvloer en etalage en marketingwerkzaamheden. Ook vinden verschillende sorteerwerkzaamheden plaats, worden producten getaxeerd op waarde en worden verzamelde producten gereed gemaakt voor verkoop. Dat laatste houdt in dat producten worden schoongemaakt en waar nodig gerepareerd of dat upcycling (een nieuwe en meer duurzame functie aan oude materialen geven) plaatsvindt.

- **Milieustraat:** Een milieustraat is een gemeentelijk inzamelpunt waar burgers hun grof vuil gescheiden kunnen inleveren. Het werk op een Milieustraat bestaat uit het begeleiden en verwijzen van bezoekers naar de juiste afvalcontainers bedoeld voor het afval dat zij aanbieden alsook het controleren van het aangeboden afval. Afhankelijk van de inrichting van de milieustraat zijn er ook werkplekken voor sortering, scheiding en demontage van afval en kan een werknemer verantwoordelijkheid krijgen over een 'eigen' container.

In veel gevallen is er binnen het circulaire ambachtscentrum nauwe samenwerking tussen een kringloopcentrum en een milieustraat. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het Duurzaamheidsplein in Oss waar sprake is van een gezamenlijke ingang voor de afgifte van goederen voor de kringloop en het stortbordes van de milieustraat. Ook in Amersfoort zijn bij het beoogde circulair ambachtscentrum de grootste kringlooporganisatie en de milieustraat op hetzelfde industrieterrein op kleine afstand van elkaar gevestigd. Kringloop Goed voor Goed in Middelharnis (Goeree Overflakkee) is niet bij de milieustraat gevestigd, maar heeft er wel een gereserveerde aparte container die wordt beheerd door twee medewerkers van de kringloop. Hier worden goederen verzameld die geschikt zijn voor hergebruik.

Naast de twee 'standaardelementen' van de kringloop en de milieustraat, is er een aantal andere veelvoorkomende werkzaamheden bij circulaire ambachtscentra, zoals:

- **Logistiek:** De samenwerking tussen kringloopwinkels en Milieustraten op het gebied van afgedankte producten die geschikt zijn voor hergebruik, biedt werkplekken voor chauffeurs en bijrijders. Vice versa kunnen kringloopcentra restproducten na demontage en upcycling aan milieustraten aanbieden, waarvoor wederom chauffeurs en bijrijders nodig zijn. Afgezien van de afvalinzameling door de verschillende milieustraten en afvalinzamelaars, zijn er ook ophaalservices, waarbij gebruikte goederen- en artikelen bij burgers worden opgehaald. Dit is bijvoorbeeld het geval in Zwolle, Oss en Leeuwarden. Daarnaast heeft afvalinzamelaar Buha in Doetinchem een aanvullende "recycleservice", waarbij specifieke grondstoffen zoals harde plastics en frituurvet worden opgehaald. Voor dit soort activiteiten worden chauffeurs en bijrijders opgeleid en ingezet.
- **Upcycling:** het maken van nieuwe producten van oude/kapotte producten en/of restmateriaal. Hier zijn (leer)werkplekken waar men het opknappambacht kan uitvoeren en leren. Vaak gaat het bij upcycling om het maken van kunstartikelen uit oude of afgedankte spullen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de atelier-kunstwerkplaats in Goeree-Overflakkee en in Leeuwarden waar met oude meubels een designcollectie is ontwikkeld. In Zwolle heeft een mbo-kunstvakschool een experimenteerruimte beschikbaar gesteld om allerlei upcyclingmogelijkheden uit te proberen en worden door sociaal ondernemer Binthout plafonds van ingeleverde bedbodem gemaakt. Ook zijn er textielateliers, zoals in Amersfoort en Leeuwarden waar van oude kleding en textiel nieuwe producten wordt gemaakt. In het Circulaire Spijkerkwartier in Arnhem zijn met het beoogde concept "Spijkerdesign" ook plannen voor upcycling activiteiten.
- **Demontage:** producten worden ook vaak gedemonteerd tot hun grondstoffen om ze gescheiden af te kunnen voeren en/of te verkopen of om er nieuwe producten van te kunnen maken. Dit gebeurt onder andere op de milieustraat in Goeree-Overflakkee door medewerkers van de kringloop Goed voor Goed, op het duurzaamheidsplein van Oss waar een demontagehal aanwezig en binnen verschillende kringloopwinkels in Zwolle. In Doetinchem zijn er plannen om de kringlooporganisatie Aktief uit te breiden met een sorteerstraat- en demontagelijnen en in Tilburg

heeft men het voornemen om een Milieustraat 2.0 te realiseren waar o.a. producten kunnen worden gedemonteerd. In het kader van demontage zijn er (leer)werkplekken voor verschillende doelgroepen om technische vaardigheden en materiaalkennis te leren. Ook kan er in demontagehallen werk zijn voor vorkheftruckchauffeurs om gedemonteerde producten gesorteerd op te slaan.

- **Reparatiewerkplaatsen en Repair Cafés:** reparatie van aangeboden spullen en goederen is ook een vaak voorkomende werkzaamheid waar betrokkenen hun technische vaardigheden verbeteren. Bij de verschillende circulaire ambachtscentra gaat het veelal om één van drie vormen van reparatie:
 - Een veel voorkomend voorbeeld is dat van *elektrische apparaten* die worden opgeknapt, getest en gereed gemaakt voor verkoop. Dit gebeurt in de werkplaatsen van kringlopen in o.a. Goeree Overflakkee, Doetinchem en Burgum (zie caseverslag Leeuwarden).
 - *Fietsreparatie:* ook zijn er veel fietswerkplaatsen waar fietsen worden gerepareerd en opgeknapt voor verkoop, zoals in Amersfoort, Doetinchem, Goeree Overflakkee, Leeuwarden, Oss (als onderdeel van de kringloopwinkel) en Zwolle. In het Circulaire Spijkerkwartier is ook een fietsenwerkplaats gepland. In Maastricht kijkt men naar de mogelijkheden om ook een horeca-concept aan de fietswerkplaats te koppelen.
 - Er zijn ook verschillende *Repair Cafés* (bijv. in Middelharnis, Goeree Overflakkee) waar allerlei artikelen en producten worden gerepareerd, uiteenlopend van kleding tot elektronische apparatuur. In een aantal gevallen gaat het daarbij ook om dat bezoekers een kapot product onder begeleiding van een vakman kunnen (laten) repareren om het vervolgens weer zelf te gaan gebruiken.

Naast bovengenoemde meer geijkte activiteiten en bijbehorende werkplekken, is er ook een aantal activiteiten dat in een deel van de gevallen plaatsvindt. Het gaat om:

- **Horeca:** in een aantal circulaire ambachtscentra zijn koffiecorners waar koffie en zoete snacks genuttigd kunnen worden en/of grotere restaurants of eethoeken waar broodjes en complete maaltijden worden geserveerd. Zo hebben de circulaire ambachtscentra in Zwolle en Leeuwarden een restaurant op de hoofdlocatie van de kringloopwinkel. De horecavoorzieningen zorgen voor andersoortige (leer)werkplekken dan het reeds genoemde technische werk. Hier is werk in de bediening, bereiding en/of als gastheer of gastvrouw.
- **Lifestylewinkels:** kleinere, hippe en/of modieuze ingericht extra winkels van kringlooporganisaties op een zichtlocatie in het centrum van een stad. Deze zijn bedoeld om een breder publiek aan te trekken dan het meer traditionele klantenbestand van kringloopwinkels. Een pilotwinkel is opgezet in Ommen (zie: caseverslag Zwolle) en in Amersfoort heeft het Kringloopcentrum Amersfoort-Leusden een pop-up winkel gerealiseerd. In de lifestylewinkels zijn in principe dezelfde werkzaamheden mogelijk als in reguliere kringloopwinkels.
- **Online winkels:** kringlopen hebben bijna altijd websites die onderhouden moeten worden, al dan niet in combinatie met sociale media pagina's. Hiervoor zijn (leer)werk en/of stageplaatsen rond communicatie en marketing beschikbaar. Daarnaast heeft kringlooporganisatie Aktief in Doetinchem ook een webshop. Dit biedt (leer)werkplekken rond ICT aangezien de webshop onderhouden moet worden en er professionele foto's gemaakt moeten worden van de te verkopen producten. Ook het concept "Jouw Kringloopkast" uit Leeuwarden biedt ICT- (leer)werkplekken. Hier kunnen particulieren een kast huren om hun spullen in te verkopen en online in de gaten houden wat er wordt verkocht en wanneer.

- **2e hands bouwmarkt:** een andere bijzondere extra activiteit is die van het verkopen van tweedehands bouwmaterialen zoals hout, schroeven en scharnieren. Zo bestaat er al Bouwkringloop KLUS gevestigd op dezelfde locatie als Kringloopcentrum Amersfoort-Leusden. Verder zijn er in Oss plannen om vlakbij het Duurzaamheidsplein een circulaire bouwmarkt te realiseren en is er een plan voor een 'doe het samen' winkel in Middelharnis (Goeree Overflakkee). Aanvullend op de (leer)werkplekken bij kringloopwinkels, zijn er hier ook aanvullende dienstverlenende functies, zoals het op maat zagen van hout of advisering bij doe-het-zelf-werkzaamheden. Deze initiatieven bieden werkplekken op het gebied van demonstreren, sorteren, verkoop en ondersteunende bouwwerkzaamheden.
- **Kennisspreiding, voorlichting en onderzoek:** als onderdeel van de circulaire activiteiten, wordt er op een aantal plaatsen ook voorlichting aan burgers gegeven door de medewerkers en vrijwilligers van het circulair ambachtscentrum. Dit gebeurt bijvoorbeeld in het Circulaire Spijkerkwartier (Arnhem), waarvoor o.a. een aanspreekpunt wordt gerealiseerd per wijk- of straatdeel. Een ander voorbeeld is dat van Leeuwarden waar doe-het-zelf (DIY) workshops worden georganiseerd om het opknappambacht te leren. Daarnaast zetten verschillende circulaire ambachtscentra in op onderzoek naar nieuwe circulaire initiatieven of producten. Dit is o.a. het geval in Arnhem, Leeuwarden, Maastricht en Zwolle.
- **Plantenasiel:** een specifiek voorbeeld uit Leeuwarden is het plantenasiel waar particulieren planten kunnen achterlaten die ze weg willen doen, bijvoorbeeld omdat ze deze willen vervangen, omdat ze uitgebloeid zijn of omdat ze er geen plek meer voor hebben. Hier zijn (leer)werkplekken in het groenonderhoud.
- **Zwammenkwekerij:** een ander specifiek voorbeeld is de zwammenkwekerij die in het Circulair Spijkerkwartier (Arnhem) wordt opgebouwd. In deze nog op te zetten kwekerij worden met behulp van koffiedik oesterzwammen gekweekt. Dit biedt werkplekken voor het inzamelen van koffiedik, het vervaardigen van de kwekerij, het kweken en oogsten van de oesterzwammen zelf en het verkopen van de oogst.

2.2 Doelgroepen

In deze paragraaf staat de volgende deelvraag centraal:

Voor welke doelgroep(en) is het soort werk dat een circulair ambachtscentrum kan bieden geschikt?

In Nederland zijn verschillende groepen mensen die om uiteenlopende redenen buiten het arbeidsproces staan. Vanwege een lichamelijke of geestelijke aandoening, of om andere redenen hebben ze al langere tijd geen werk, hebben zij beperkt tot geen werkervaring en/of hebben zij beperkt tot weinig vaardigheden voor de uitoefening van een beroep. Zij hebben kortom een afstand tot de arbeidsmarkt. Gezien de laagdrempelige werkplekken die binnen circulaire ambachtscentra bestaan, kan dit mogelijkheden bieden voor deze doelgroep. In deze paragraaf beschrijven we allereerst de relevante doelgroepen, zowel binnen als buiten het gemeentelijke domein³. In de daaropvolgende paragrafen beschrijven we de benodigde begeleiding (paragraaf 2.3) en de diverse ontwikkelkansen die circulaire ambachtscentra deze doelgroepen kunnen bieden (paragraaf 2.4).

³ NB: gezien de mate waarin doelgroepen elkaar kunnen overlappen, hebben we in de individuele caseverslagen de namen en omschrijving van de doelgroepen aangehouden zoals de betreffende circulaire ambachtscentra deze zelf aanduiden.

Doelgroepen in gemeentelijk domein

Sinds de decentralisaties in het sociale domein in 2015, waaronder de overgang van (delen van) de langdurige zorg naar de Wmo en de introductie van de Participatiewet, zijn gemeenten verantwoordelijk voor meerdere van deze doelgroepen:

- **Wmo:** De activatie in de Wmo is onderdeel van de ondersteuning aan mensen die langdurig zorg nodig hebben. Tot 2015 werd dit gefinancierd vanuit de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). In 2015 zijn daar de Wet Langdurige Zorg (Wlz) en de Wet Maatschappelijke Ondersteuning 2015 (Wmo 2015) voor in de plaats gekomen. De Wlz is bedoeld voor chronisch zieken, kwetsbare ouderen en mensen met een (ernstige) geestelijke of lichamelijke beperking/aandoening. De Wmo is gericht op mensen met een lichte verstandelijke beperking en mensen met een psychische aandoening. Gemeenten hebben een Wmo-loket (al dan niet in een wijkteam) die de toegang tot de Wmo regelt.
- **Participatiewet:** De activatie in de Participatiewet is erop gericht om mensen zo veel mogelijk richting een reguliere plaats op de arbeidsmarkt te begeleiden. De doelgroep is breed. De Participatiewet is namelijk de opvolger van de Wet werk en bijstand (Wwb), en heeft ook betrekking op de oude Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wet Wajong) en mensen die op grond van de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) een indicatie zouden hebben gehad voor een sociale werkvoorziening. De toegang tot de Wsw is daarmee komen te vervallen en de toegang tot de Wajong is zeer beperkt. Dit domein wordt bij gemeenten geregeld door de sociale dienstverlening (SDV).

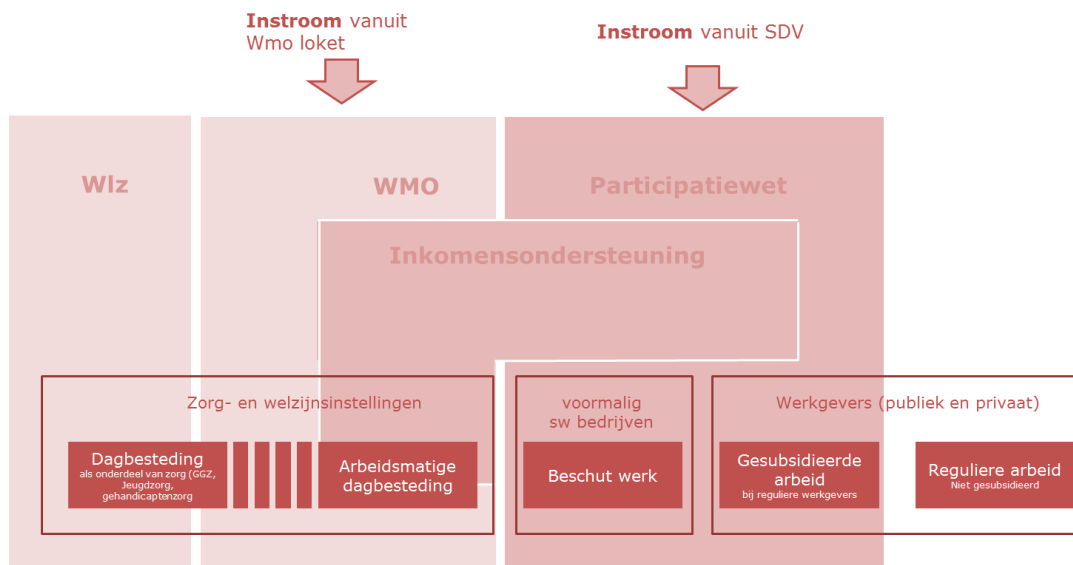
De circulaire ambachtscentra kunnen voor gemeenten een interessant middel zijn om hun burgers te activeren en zo veel mogelijk kansen te bieden om een reguliere positie op de arbeidsmarkt te verwerven. Afhankelijk van de achtergrond en capaciteiten van de doelgroepen, zijn verschillende vormen van sociale activatie van toepassing. Deze kunnen grotendeels op een continuüm worden weergegeven, zoals is weergegeven in onderstaande figuur 2.1. Van links naar rechts loopt dit langs de volgende vormen:

- **Dagbesteding:** activiteiten als onderdeel van zorg of een behandeling, georganiseerd door of met zorginstellingen en verricht door 'patiënten' of 'cliënten'. Dit is veelal meer recreatief van aard, zoals knutselen en klussen. Voor deze vorm moet via de Wmo of de Wlz voor de betrokkenen patiënt/cliënt worden betaald. Veelal is er ook een eigen bijdrage van toepassing.
- **Arbeidsmatige dagbesteding:** ook dit zijn activiteiten als onderdeel van zorg of behandeling, van/met een zorginstelling. Het is echter meer gericht op werk, bijvoorbeeld in een winkel, in de groenvoorziening of op een zorgboerderij. Deze activiteiten worden bekostigd via de Wmo en de Wlz. Dit wordt soms aangevuld met een eigen bijdrage, maar er zijn ook vormen waarvoor de deelnemer een kleine vergoeding krijgt.
- **(voormalig) Wsw en beschut werk:** de toegang tot de Wsw is afgesloten. Daarvoor in de plaats is 'beschut werk' gekomen. Dit is een arbeidsvoorziening in het kader van de Participatiewet, waarvoor deelnemers een salaris krijgen. Overigens kiezen gemeenten er ook wel voor om het werk dat voorheen in het kader van de Wsw werd gedaan te laten doen in de vorm van vrijwilligerswerk met behoud van uitkering. In dat geval staat er geen salaris tegenover de werkzaamheden, maar is het doel van de werkzaamheden vooral het opdoen van werkritme, arbeids- en sociale vaardigheden.

- **Gesubsidieerde arbeid**: wanneer mensen met een arbeidshandicap of een oudere werknemer vanuit de Participatiewet in dienst nemen, kunnen zij hiervoor een loonkostensubsidie krijgen. Ze krijgen dan korting op de Wia/WAO en WW-premie. De werknemer verricht reguliere arbeid.
- **Reguliere arbeid**: de laatste vorm van werk dat kan plaatsvinden is reguliere arbeid, zonder enige vorm van subsidie. Dit valt buiten het domein van de Participatiewet.

Figuur 2.1: Relevante groepen en activiteiten voor sociale activatie

Overige groepen met (potentieel) afstand tot de arbeidsmarkt

Naast de groepen die in het gemeentelijk domein vallen, is ook de doelgroep die onder de **WIA** (Wet Werk en Inkomen naar arbeidsvermogen) valt relevant. Het gaat daarbij om re-integratie van (gedeeltelijk) arbeidsongeschikten in het arbeidsproces. Dit wordt door het UWV geregeld en ook hierbij is instroom in gesubsidieerde arbeid mogelijk.

Verder vormen leerlingen van het **speciaal- en/of praktijkonderwijs** een doelgroep die bij meerdere circulaire ambachtscentra actief zijn, waaronder bij het Duurzaamheidsplein in Oss. Dit is een doelgroep van jongeren die om verschillende redenen niet mee kunnen komen in het reguliere onderwijs, waaronder jongeren met een GGZ-aandoening of een licht verstandelijke beperking. In sommige gevallen gaat het daarbij ook om jongeren met gedragsproblemen. Veel van deze jongeren zouden voorheen in de Wse of de Wajong terecht komen. Door stage te lopen bij organisaties zoals een circulair ambachtscentrum doen zij werkervaring op, en kunnen zij zo veel mogelijk richting een reguliere arbeidsplaats worden begeleid.

Ten slotte hebben ook **statushouders en anderstaligen** een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Door taalproblemen, weinig ervaring met de Nederlandse werkcultuur en/of het feit dat hun diploma's niet geldig zijn in Nederland, komen zij moeilijk aan een baan. Het werken in een circulair ambachtscentrum kan de eerste stap zijn richting reguliere arbeid.

Doelgroepen zonder afstand tot de arbeidsmarkt

Niet alle doelgroepen die actief zijn op een circulair ambachtscentrum hebben een afstand tot de arbeidsmarkt. Er wordt ook veelvuldig met **vrijwilligers** gewerkt, die er naast een reguliere baan of na hun pensioen een nuttige invulling van hun vrije tijd vinden. Ook biedt men via de Reclassering of Bureau Halt soms plaats aan mensen met een werkstraf.

Een uitgebreider overzicht van de verschillende doelgroepen is opgenomen in bijlage 1, waaronder doelgroepen waar geen specifiek vast traject (o.a. statushouders) voor geldt.

Inzet bijzondere doelgroepen door circulaire ambachtscentra

De circulaire ambachtscentra richten zich niet altijd enkel op de typische en meest voor de hand liggende doelgroepen zoals hierboven beschreven. Er zijn circulaire ambachtscentra die een bredere doelgroep bereiken, zoals:

- Het Zwolse circulaire ambachtscentrum heeft een specifieke focus op (schoolverlatende) jongeren zonder startkwalificatie alsook leerlingen van het speciaal- en voortgezet onderwijs (VSO).
- Het Circulaire Spijkerkwartier in Arnhem heeft een focus op wijkbewoners van het Arnhemse Spijkerkwartier in het algemeen. Hun idee van sociale activatie richt zich ook meer specifiek op het verbeteren van de betrokkenheid en cohesie binnen de wijk.
- Verder is er een partij in het beoogde circulair ambachtscentrum van Amersfoort, kringloop Acht+, dat bijna alleen maar met mbo niveau 1 studenten van de entreopleiding werkt. Hiervoor krijgen ze ook een aparte RIF subsidie (Regionaal Investeringsfonds mbo). Ook wordt in Amersfoort gewerkt met een doelgroep waar de afstand tot de arbeidsmarkt (nog) relatief klein is, namelijk met kandidaten uit het KansJaar-programma bedoeld voor mensen die meer dan een half jaar geen betaald werk hebben en 4 dagen werken per week zouden kunnen werken.

Uit bovenstaande blijkt dat er een grote diversiteit is in de doelgroepen die betrokken zijn bij de circulaire ambachtscentra. Dat is een kracht en voordeel; juist de diversiteit aan doelgroepen maakt het mogelijk om invulling te geven aan de scala aan activiteiten die plaatsvinden binnen circulaire ambachtscentra. Of het nu gaat om logistiek, sorteer- en inzamelingwerk, reparatie en demontage, horeca, winkelwerkzaamheden, communicatie, of het bijhouden van websites en webshops: dit zijn laagdrempelige werkzaamheden waar de besproken doelgroepen kunnen instappen als opstap naar mogelijk regulier werk.

2.3 Begeleiding

In deze paragraaf staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welke vorm van begeleiding vergt het om de mogelijke doelgroep(en) daadwerkelijk te laten werken bij een circulair ambachtscentrum?

Wanneer er wordt gewerkt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, is het vaak nodig hier meer begeleiding aan te bieden dan het geval zou zijn bij reguliere werknemers. Voor het inrichten van begeleiding zijn twee factoren van belang, te weten de specifieke doelgroep met hun achtergrond, kennis en capaciteiten en anderzijds de activiteiten/werkzaamheden waarop deze doelgroep ingezet wordt.

Doelgroep

Vaak is maatwerk nodig afhankelijk van de soort doelgroep. Zo hebben de meeste vrijwilligers geen intensieve of structurele hulp nodig. Voor hen is het inwerken door een collega of leidinggevende voldoende om vervolgens zelfstandig aan het werk te gaan. Dit kan ook het geval zijn voor mensen vanuit de Participatiewet die geen zorg-indicatie hebben en/of waar afstand tot de arbeidsmarkt niet al te groot is. Hier kan wel een jobcoach van de gemeente of UWV enige ondersteuning bieden, maar is de ondersteuning meer beperkt en tijdelijk van aard. Ook mensen met een werkstraf hebben minder intensieve begeleiding nodig. In veel gevallen zijn zij gemotiveerd om proactief en zelfstandig mee te werken, om zo een aanvullende straf te voorkomen.

Meer begeleiding is nodig wanneer het gaat om mensen die langere tijd buiten het arbeidsproces hebben gestaan, of zelfs helemaal nooit hebben gewerkt in een reguliere baan. De mate van begeleiding kan daarbij sterk variëren. Waar de één motivatie of een simpel een steuntje in de rug nodig heeft als aanloop om zich omhoog te werken en uiteindelijk op eigen benen te staan, heeft de ander meer intensieve hulp nodig. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om begeleiding in het wennen aan een bepaald werkritme, het leren werken met collega's en leidinggevend, tot en met het leren om verantwoordelijkheid te nemen en onafhankelijk te werken. Het motiveren en coachen van de medewerker behoort ook tot de mogelijkheden, zoals bijvoorbeeld wordt gedaan door coaching-bedrijf Cavoï in Zwolle.

Over het algemeen vragen mensen die vanuit de Wmo of Wlz betrokken zijn de meeste begeleiding. Het gaat daarbij om mensen met een GGZ-achtergrond of vanuit de gehandicaptenzorg. Hierbij is het van belang om goed te weten wat de wensen en behoeften van deze personen op basis van hun achtergrond zijn. Afhankelijk van de soort beperking of handicap waar het om gaat, zijn hier veelal opgeleide professionals voor nodig. Zo is bij de Kringloop Zuid het opknappen van meubels onderdeel van dagbestedingsactiviteiten waarbij professionals van Levanto extra begeleiding bieden aan betrokken GGZ-cliënten (zie: caseverslag Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul).

Wanneer er werkzaamheden worden verricht in het kader van een stage als onderdeel van het onderwijs dat een leerling volgt, is er veelal een stagebegeleider vanuit de betreffende onderwijsinstelling betrokken. Deze begeleiders zijn echter meestal niet voortdurend op de werkvloer aanwezig. Veel van de dagelijkse begeleiding komt dus neer op de reguliere coördinatoren van de organisatie. Afhankelijk van het soort stage en het onderwijsniveau kan het in meer of mindere mate bijzondere vaardigheden van de begeleiding vragen:

- **Praktijkonderwijs/speciaal onderwijs:** Hierbij kan het ook gaan om zeer moeilijk lerende jongeren of jongeren met (psychische) problemen. Dit vergt soms extra aandacht van de reguliere begeleiders en afstemming met een stagebegeleider vanuit de school (zie: caseverslag Oss).
- **Mbo-studenten:** ongeacht het niveau is er veelal een stagebegeleider en/of mentor vanuit de onderwijsinstelling betrokken alsook mogelijke praktijkbegeleiders en medewerkers die ter plekke de studenten begeleiden tijdens hun stage of bbl-traject. Deze praktijkbegeleiders worden vaak leermeesters of ambachtslieden genoemd, zoals bijvoorbeeld bij houtbewerkingsbedrijf Bintahout in Zwolle en kringloop Acht+ in Amersfoort.
- Bij **hbo- en wo studenten** is de begeleiding meestal minder intensief dan bij mbo-studenten, al is dit mede afhankelijk van of het om een praktijk- of on-

derzoekstage gaat. Vaak is er wel een stagebegeleider en/of een mentor vanuit de onderwijsinstelling betrokken, maar staat deze meer op afstand. Veelal is er geen direct contact van de stagebegeleider of mentor met de stageplaats en heeft hij/zij in plaats daarvan enkel direct contact met de student.

Een andere specifieke doelgroep die een specifieke vorm van begeleiding vergt is die van statushouders en anderstaligen. Naast praktijkbegeleiding door medewerkers en eventuele ambachtslieden is het van belang dat deze groep ondersteuning krijgt in het leren van de Nederlandse taal en cultuur. Hier wordt in het volgende paragraaf 'ontwikkelkansen' verder op ingegaan (zie: caseverslag Zwolle en Amersfoort).

Een specifiek voorbeeld is ook de groep KansJaar-kandidaten in Amersfoort die juist een minder grote afstand tot de arbeidsmarkt heeft. Hoewel dit vanuit de Participatiewet wordt geregeld betreft het hier wel betaalde banen. De gemeente financiert waar nodig bepaalde cursussen, en biedt ondersteuning rond het persoonlijk ontwikkelingsplan dat aan het begin wordt vastgesteld.

Activiteiten

De vorm en intensiteit van de begeleiding hangt ook af van de activiteiten die gedaan moeten worden. Hier gaat het om meer vakinhoudelijke en/of technische begeleiding die per activiteit kan verschillen. Bij meer routinematig werk, zoals bijvoorbeeld eenvoudig sorteerwerk, zal dit minder intensief en eenvoudig van aard zijn. Vrijwel iedere collega met ervaring kan deze geven. Als het om meer complexe werkzaamheden gaat zoals bijvoorbeeld het upcyclen van textiel en kleding of het bewerken van hout in een atelier of werkplaats, is meer technische begeleiding nodig. Voor dergelijke begeleiding zijn van een ambachtsman- of vrouw die het vak heeft geleerd benodigd (zie bijvoorbeeld: caseverslagen Leeuwarden, Amersfoort en Zwolle).

Veel hangt wel af van de omstandigheden en het daadwerkelijke werk dat uitgevoerd moet worden. Sorteerwerk kan namelijk ook complex van aard zijn als er meer specifieke afvalstromen zijn en als het niveau waarop scheiding plaatsvindt toeneemt. In Doetinchem werkt men om deze reden bijvoorbeeld met een afvalcoach, die hierin is opgeleid en ervaren is. Hier is sprake van meer vakinhoudelijk begeleiding. Een ander voorbeeld is fietsreparatie, dat een ambacht op zich is. In Amersfoort worden medewerkers het vak aangeleerd door een gediplomeerd fietsenmaker.

Als het gaat om de vakinhoudelijke en/of technische begeleiding is de doelgroep ook weer van belang en speelt de vraag: wat zijn de mogelijkheden van deze persoon nu en op de lange termijn? Voor iemand met een beperking kan het bijvoorbeeld belangrijk zijn om werkzaamheden duidelijk af te bakken en te zorgen dat deze niet al te complex zijn. Ook kan het nodig zijn om bepaalde werkaanpassingen te doen. Er moet tevens oog zijn en blijven voor de ontwikkelkansen die betrokkenen hebben, maar ook juist voor de grenzen en aan wat voor hen haalbaar is om te bereiken. In sommige gevallen kan het bieden van zingeving en een dagbesteding het hoogst haalbare zijn, onafhankelijk van het soort activiteit en de intensiteit en vorm van begeleiding die geboden kan worden.

2.4 Ontwikkelkansen

In deze paragraaf staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welke ontwikkelkansen bieden circulair ambachtscentra diens medewerkers?

De circulaire ambachtscentra kunnen eraan bijdragen om verschillende doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt te helpen. Afhankelijk van de mogelijkheden van een persoon, kan dit variëren van het geven van een nuttige en zinvolle invulling van de dag tot de eerste stappen richting een reguliere baan. In alle gevallen gaat het om sociale activatie: het bieden van perspectief aan mensen die, om wat voor reden dan ook, nu 'aan de zijlijn' staan. Wat betreft de ontwikkelmogelijkheden kan een onderscheid gemaakt worden tussen algemene en sociale vaardigheden (bijv. samenwerken), werknemersvaardigheden (bijv. werkritme en -structuur), alsook het opdoen van materiaal- en technische kennis en vakinhoudelijke vaardigheden (technisch en creatief).

Algemene en sociale (werknemers)vaardigheden

Mensen die langdurig buiten het arbeidsproces staan, beschikken vaak niet over basale vaardigheden die in het werkende leven horen, zoals op tijd komen, samenwerken in teamverband en werken onder leiding van een manager of chef. In het kader van een (leer)werkplek kunnen zij hier ervaring in opdoen en werken aan het aanbrengen van structuur in hun werk en in hun leven. Dit werd onder andere als belangrijk benoemd bij het Duurzaamheidsplein in Oss, waar medewerkers verantwoordelijk worden gemaakt voor een aantal containers bij het stortbordes van de milieustraat. Deze verantwoordelijkheid is bevorderend voor de ontwikkeling van hun organiserend vermogen.

Bij het ontwikkelen van sociale vaardigheden is ook de interactie met collega's van belang. Collega's die vaak ook verschillende achtergronden hebben. Een mooi voorbeeld is dat van een groep collega's die bij kringloop Aktief in Doetinchem besloten om peridiek buiten werk sociale activiteiten te organiseren, zoals een uitje naar de bioscoop.

Een andere algemene vaardigheid die in circulaire ambachtscentra kan worden geleerd is talenkennis. Dit is vooral relevant wanneer er wordt gewerkt met anderstaligen en (student) statushouders. Het circulair ambachtscentrum in Leeuwarden zet hier bijvoorbeeld specifiek op in door in samenwerking met de Stichting Lezen & Schrijven voor deze groep op locatie taaltrainingen te organiseren. Ook wordt gedacht aan het instellen van een systeem van taalbuddy's. Verder krijgen student (statushouders) in de kringlooporganisaties binnen het circulair ambachtscentrum van Amersfoort ook extra begeleiding voor het verbeteren van hun taalvaardigheden.

Technische en materiaalkennis

Aanvullend op de algemene vaardigheden, doen medewerkers van circulaire ambachtscentra ook vaak technische en materiaalkennis op. Zo leren ze in reparatiewerkplaatsen omgaan met machines en gereedschappen en leren ze de eigenschappen van het materiaal (bijv. hout en metaal) waarmee ze werken kennen. Deze vaardigheden zijn niet alleen nuttig in circulaire ambachtscentra, maar zijn ook in andere beroepen toepasbaar. Dit is vooral van toegevoegde waarde voor leerlingen uit het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO). Deze groep krijgt bijvoorbeeld in de demontagehal van het Duurzaamheidsplein in Oss de mogelijkheid om stage te lopen en vakvaardigheden te leren. Het gaat hier vaak om jongeren met (psychische) problemen en/of jongeren

die om wat voor reden dan ook moeilijk kunnen leren (zie: caseverslag Oss). Het circulair ambachtscentrum in Zwolle heeft VSO-leerlingen samen met (schoolverlatende) jongeren zonder startkwalificatie tot hun hoofddoelgroep gemaakt, waarvoor de meeste leerplekken zijn ingericht. Dit werk biedt een aanloop in hun ontwikkeling waardoor ze beter voorbereid zijn voor de arbeidsmarkt, en de kans op uitval wordt verkleind.

Vakkennis

Ten slotte zijn er specifieke vakvaardigheden die worden aangeleerd. Dit kan creatief van aard zijn, bijvoorbeeld in het kader van upcyclingwerkzaamheden in onder andere textielateliers waar van oude kleding en textiel nieuwe kleding wordt gemaakt (zie: caseverslagen Amersfoort en Leeuwarden). Het kan echter ook gaan om vakkennis rond houtbewerking aangezien circulaire ambachtscentra ook werkplekken hebben waar door houtbewerking meerwaarde aan afgedankte meubels wordt gegeven (zie: caseverslag Zwolle). Aangeleerde vakvaardigheden kunnen ook technisch van aard zijn, bijvoorbeeld door het uitvoeren van de verschillende reparatiewerkzaamheden van bijvoorbeeld elektrische apparaten en fietsen bij de Repair Cafés en fietswerkplaatsen.

Diploma's

Bij een aantal bezochte locaties gaat het begeleiden en trainen verder dan alleen het bijbrengen van vaardigheden. In enkele gevallen zijn er mogelijkheden om daadwerkelijk een diploma te behalen, bijvoorbeeld een heftruck- of autorijbewijs. Het behalen van een VCA-certificaat⁴ behoort ook tot de mogelijkheden (zie: caseverslagen Doetinchem en Oss). In het geval van Amersfoort worden, afhankelijk van de specifieke behoeften, verschillende cursussen gefinancierd voor zogenoemde KansJaar kandidaten.

Ook voor mbo-studenten bieden circulaire ambachtscentra concrete kansen, bijvoorbeeld door het aanbieden van BBL-werkplekken.⁵ Zo zijn er bijvoorbeeld bij sociaal ondernemer Binthout in Zwolle mogelijkheden voor bbl-plekken voor mbo-studenten. Een bijzonder voorbeeld is dat van kringloop Acht+ in Amersfoort, waar bijna alleen maar mbo-studenten werkzaamheden verrichten als onderdeel van de stage binnen hun mbo-opleidingen. In Leeuwarden is de samenwerking met het mbo zo nauw dat er op locatie van het circulair ambachtscentrum colleges worden verzorgd, waardoor studenten zowel leren als werken in de werkomgeving. Daarnaast zijn er vele circulaire ambachtscentra waar actief wordt gekeken naar mogelijkheden voor samenwerking met mbo-scholen in het kader van leerplekken (zie: caseverslagen Doetinchem, Hoeksche Waard en Goeree Overflakkee).

Vervolg: kansen binnen en buiten het circulaire ambachtscentrum

De meeste circulaire ambachtscentra richten zich vooral op activatie en het voorbereiden van mensen op werk elders. Het is meestal niet de bedoeling dat men doorstroomt naar een reguliere betaalde baan bij bijvoorbeeld de kringloop of milieustraat zelf. In sommige gevallen kan dit wel, zoals bijvoorbeeld in Maastricht waar er wel een mogelijkheid is om in vaste dienst te komen. Meestal werken mensen echter in een traject en wordt doorstroming naar een meer reguliere vorm van arbeid binnen een half jaar tot een jaar verwacht. Dit is bijvoorbeeld het geval bij kringloop Aktief in Doetinchem. Een bijzonder en succesvol voorbeeld is dat van KansJaar kandidaten in

⁴ VGM (Veiligheid, gezondheid en milieu) Checklist Aannemers

⁵ Beroepsbegeleidende Leerweg: een mbo-opleiding waarbij de leerling in dienst komt bij een organisatie voor het opdoen van praktijkervaring, en daarnaast één dag per week naar school gaat.

Amersfoort waar voor 4 dagen per week onder begeleiding betaald werk wordt geboden in Kringloopcentrum Amersfoort-Leusden, en waar uiteindelijk 2 van de 3 kandidaten doorstromen naar regulier werk.

De voorbereiding op de arbeidsmarkt kan ook de vorm hebben van oriëntatie. In verschillende interviews kwam namelijk naar voren dat veel betrokkenen met een afstand tot de arbeidsmarkt nog zoekend zijn naar wat voor soort werk ze willen en kunnen doen. Dit geldt met name voor degene waar het arbeidsverleden nog beperkt is. Door de verschillende soorten activiteiten en werkplekken binnen een circulaire ambachtscentrum kan deze groep in aanraking komen met allerlei soorten werkzaamheden en daardoor een betere keuze maken voor hun verdere loopbaan. Een specifieke doelgroep die hier ook weer belang bij heeft zijn de student statushouders die mbo niveau-1 entree-opleidingen doen. Hun betrokkenheid bij een circulair ambachtscentrum kan hen helpen in het bepalen van de mbo-vervolgopleiding die ze willen doen. Door de diversiteit aan werk bij circulaire ambachtscentra kunnen ze hierdoor mogelijk een betere keuze maken (zie: caseverslagen Leeuwarden en Amersfoort).

2.5 Samenwerkingsvormen, mogelijkheden en voorwaarden

In deze paragraaf staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Wat voor samenwerkingsverbanden bestaan er en welke voorwaarden en omstandigheden maken dat dit goede samenwerkingen zijn?

Samenwerkende partijen en hun rol

In vrijwel alle onderzochte circulaire ambachtscentra is de lokale **gemeente** of zijn in sommige gevallen meerdere gemeenten betrokken. De enige uitzondering hierop is Leeuwarden. De rol van gemeenten is verschillend en mede afhankelijk van de mate waarin doelstellingen rond circulariteit in beleidsplannen zijn opgenomen. Wanneer dit het geval is, neemt de gemeente een meer actieve rol in als aanjager (zie bijvoorbeeld de cases van Amersfoort en Goeree Overflakkee), als initiatiefnemer (bijvoorbeeld in Doetinchem) of als kernteamlid (bijvoorbeeld Hoeksche Waard). Daartegenover staan gemeenten waar eerder sprake is van een bottom-up aanpak (zoals in Arnhem, Leeuwarden en Tilburg) of waar de activiteiten vanuit partijen binnen de gemeente zelf komen (bijvoorbeeld in Zwolle). In deze gevallen is de gemeente zijlings betrokken en heeft het een meer faciliterende rol.

Andere partijen die min of meer standaard betrokken zijn bij de circulaire ambachtscentra, zijn **kringloopcentra**, **milieustraten** of **afvalbrengrstations**, **afvalverwerkersbedrijven** en **Repair Cafés**. Deze partijen zijn actief in het verzamelen van afvalstromen en afgeschreven goederen en materialen, het repareren van kapotte producten en het verzamelen en verkopen van afgedankte producten.

Ook zijn bij verschillende circulaire ambachtscentra aanbieders van **dagbesteding** betrokken. Het kan daarbij gaan om **GGZ-instellingen**, **welzijnswerk**, **maatschappelijk werk (waaronder bijvoorbeeld zorgboerderijen en crisisopvang)** en **gehandicaptenzorg**. Zij maken voor de activiteiten die zij hun cliënten bieden gebruik van de ingeleverde goederen en afval om daar nieuwe producten van te maken of oude op te knappen (zie de Fietswerkplaats bij Amersfoort en het caseverslag Leeuwarden). Ook kunnen dergelijke cliënten op locatie van een partner een werkplek vinden, zoals in een kringloopwinkel en eventueel bijbehorende werkplaats (zie caseverslagen Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul en Amersfoort) of binnen

deelprojecten van het circulair ambachtscentrum (zie caseverslagen Arnhem en Zwolle).

Op dezelfde manier zijn ook vaak organisaties betrokken die mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt begeleiden richting regulier werk, te weten **re-integratiebedrijven** en **sociale werkvoorzieningen** die actief zijn in de uitvoering van de Participatiewet (zie caseverslagen Amersfoort, Leeuwarden, Oss en Zwolle). In veel gevallen is het bieden van dagbesteding en begeleiding van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt overigens (ook) geïntegreerd in het betrokken kringloopcentrum (zie caseverslagen Goeree Overflakkee, Hoeksche Waard, Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul, Oss en Tilburg).

Daarnaast zijn in veel gevallen **ondernemers, start-ups en bedrijven** betrokken die actief zijn op het terrein van de circulaire economie. Dergelijke partijen leveren bijvoorbeeld producten gemaakt uit reststromen voor een winkel binnen het circulaire ambachtscentrum, bieden advies, verkopen producten uit het circulair ambachtscentrum of gebruiken de reststromen verzameld als onderdeel van het circulair ambachtscentrum om verkoopbare producten van te maken (zie caseverslagen Amersfoort, Arnhem en Leeuwarden). In sommige gevallen werken deze organisaties niet alleen aan een circulair doel, maar hebben zij ook expliciet een sociaal-maatschappelijke doelstelling (zie bijvoorbeeld Stichting Fier bij Leeuwarden).

In veel circulaire ambachtscentra zijn ook **onderwijsinstellingen** betrokken als samenwerkingspartner. Het gaat om alle vormen van onderwijs, te weten primair onderwijs, speciaal onderwijs, speciaal voortgezet onderwijs, praktijkonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo, hbo en wo. Deze samenwerking heeft de vorm van het bieden van stageplaatsen, leerwerktrajecten, werkervaringsplekken en/of onderzoeksopdrachten (zie caseverslagen Amersfoort, Arnhem, Goeree Overflakkee, Leeuwarden, Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul, Oss en Zwolle).

Naast bovengenoemde organisatiesoorten die in het merendeel van de circulaire ambachtscentra betrokken zijn, is er ook een aantal **andere organisaties** dat bij een enkel circulair ambachtscentrum betrokken is. Hoewel dit om uitzonderingen gaat, noemen wij deze toch om initiatiefnemers van circulaire ambachtscentra ook buiten de kaders te laten denken. Het gaat bijvoorbeeld om een platform rond recycling (BIZ-GOODZ in Amersfoort), een coöperatie in de bouwsector (Ombouw in Amersfoort), een circulaire bouw- en vastgoedbedrijf (IMIX projecten BV in Amersfoort) een lokale energiecoöperatie (Deltawind in Goeree Overflakkee), een vrijwilligerscentrale (Stichting Welzijn Hoeksche Waard in Hoeksche Waard), de provincie (provincie Zuid-Holland in Hoeksche Waard), organisatie rond inzameling en recycling van elektrische apparaten en lampen (Wecycle in Oss), kenniscentra (Midpoint Brabant in Tilburg; Natuur en Milieu Overijssel in Zwolle) en om kunstenaars en designers (Dennis werk in Hoeksche Waard; in Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul en Louise Cohen en Upcycle Collection in Leeuwarden).

Samenwerkingsvormen

Het Circulaire ambachtscentrum is een relatief nieuwe term en concept en staat in de basis voor een locatie waar een verzameling van bestaande (of nieuwe) initiatieven slim ten opzichte van elkaar gesitueerd zijn waardoor hoogwaardig product- en materiaalhergebruik kan plaatsvinden. Er zijn diverse vormen van dergelijke centra en de activiteiten die erbinnen plaatsvinden. Dit is mede het resultaat van de partijen die er

bij betrokken zijn en is daarmee deels afhankelijk van de aanwezigheid van soort organisaties in de omgeving van het circulair ambachtscentrum:

- Er zijn circulaire ambachtscentra waar partijen betrokken zijn die allen actief zijn op een andere specifieke schakel van de circulaire economie, zoals milieustraten, kringloopwinkels, tweedehandswinkels, houtbewerkers, diverse soorten werkplaatsen voor demontage, reparatie en/of upcycling (zie caseverslagen Arnhem, Zwolle en Leeuwarden).
- Ook zijn er circulaire ambachtscentra met organisaties die verschillende rollen en activiteiten tegelijkertijd uitvoeren, bijvoorbeeld wanneer een kringloopwinkel ook werkplaatsen voor specifieke kwetsbare doelgroepen biedt (zie caseverslagen Tilburg, Oss, Goeree Overflakkee, Doetinchem en Amersfoort).

Afhankelijk van het aantal betrokken partijen en de grootte van het gebied waar het circulair ambachtscentrum zich op richt, verschilt ook de schaal van het circulair ambachtscentrum. Zo is in Arnhem sprake van een wijkgerichte aanpak, terwijl bijvoorbeeld het Duurzaamheidsplein in Oss en Omrin Estafette in Leeuwarden grootschalige en meer regionaal georiënteerde initiatieven zijn.

De samenwerking tussen de partijen kan vorm krijgen op **één fysieke plek** waar de partijen en alle activiteiten van het circulair ambachtscentrum samenkomen of waar plannen zijn om dit te realiseren. Dit is bijvoorbeeld het geval in Leeuwarden en met name in de Recycle Boulevard, in Oss en het Duurzaamheidsplein, de voorgenomen Retourboulevard in Amersfoort en het nog op te zetten circulair ambachtscentrum in Hoeksche Waard. Daar waar gestreefd wordt of reeds één centrale locatie (eventueel met een beperkt aantal aanvullende locaties) is gecreëerd, komen alle activiteiten in het kader van hoogwaardig product- en materiaalgebruik samen, waaronder inzameling (middels milieustraat of afvalbrengpunt of door een afhaalservice), sortering, demontage, upcycling en recycling.

Ook zijn er cases waar het circulair ambachtscentrum nog in de planfase is en waar wordt bekeken of één centrale locatie de voorkeur heeft of dat het creëren van **meerdere locaties** een betere optie is. Dit is het geval in de voorgenomen Achterhoekse Spullenschuur in Doetinchem en ook in Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul wordt gekeken naar meerdere locaties waar verschillende activiteiten rond circulariteit kunnen plaatsvinden.

Een andere vorm is om de huidige activiteiten meer te bundelen, maar daarnaast een aparte locatie in te richten die dient als **broedplaats** voor circulair denken en doen. Dit is het voornemen in Tilburg waar de huidige milieustraten worden omgevormd tot Milieustraten 2.0 en waarnaast ook een plek zal worden gecreëerd als hub voor het vormen van innovatieve ideeën en waar challenges worden gehouden.

Daarnaast zijn er circulaire ambachtscentra waar sprake is van een versterkt **netwerk van partijen** die afzonderlijk een schakel vormen in de cyclus van product- en materiaalhergebruik. In deze gevallen wordt er geen nieuwe locatie ontwikkeld, maar brengen partijen aanpassingen in hun huidige werkwijze aan zodat zij beter van elkaars rol in het geheel gebruik kunnen maken. Denk aan een kringloopwinkel die een inzamelingspunt op een milieustraat plaatst. De cases Goeree Overflakkee en Zwolle zijn hier voorbeelden van.

Tot slot kan een circulair ambachtscentrum een **wijkgerichte insteek** hebben, waar de focus ligt op het activeren en betrekken van individuele bewoners. Dit is het geval

in de wijk Spijkerkwartier in Arnhem. In deze vorm is sprake van een volledig bottom-up aanpak en staat het eigenaarschap van de wijkbewoners centraal. Zij zijn zelf actief in het ontwikkelen en uitvoeren van circulaire initiatieven in hun wijk.

Succesfactoren en voorwaarden

De meeste initiatieven worden **bottom-up** ontwikkeld, waar bestaande organisaties en activiteiten samenkomen. Dit is een succesvolle aanpak omdat het uitbreiden en bundelen van bestaande initiatieven gemakkelijker is dan het opzetten van iets geheel nieuws. Van daaruit wordt in het merendeel van de cases het belang van reeds **bestaand contact en samenwerking** tussen betrokkenen als belangrijke succesfactor genoemd. Om tot sterke samenwerking te komen is **vertrouwen en bekendheid** met elkaar nodig, en zijn korte lijnen en goede communicatie tussen de betrokken partijen van belang. Hierdoor kan goed zichtbaar worden gemaakt wat eenieders toegevoegde waarde is en hoe men elkaar kan versterken (zie caseverslagen Goeree Overflakkee, Hoeksche Waard, Oss, Tilburg en Zwolle).

Ook wordt de **samenwerking met een diversiteit aan partijen** als succesfactor en voorwaarde gezien omdat hiermee zowel meer bereikt kan worden op het gebied van circulariteit als op het gebied van sociale activatie (zie bijvoorbeeld caseverslagen Leeuwarden en Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul). Inzet op zowel circulariteit als sociale activatie is essentieel omdat de activiteiten van circulair ambachtscentrum niet altijd rendabel zijn wanneer deze met reguliere arbeidskrachten uitgevoerd zouden moeten worden. Vormen van gesubsidieerde arbeid en arbeidsactivatie maken de businesscase mogelijk en bieden nieuwe kansen aan een deel van de bevolking die deze nodig heeft.

De uitdaging is wel om bij een groot aantal en een diversiteit aan betrokken partijen allen dezelfde richting voor ogen te hebben en houden (zie bijvoorbeeld Amersfoort). Partijen die **elkaars betrokkenheid en de samenwerking als een win-win situatie zien** is cruciaal. Deze win-win zit op het gebied van de inzet van bepaalde doelgroepen en capaciteit om circulariteit mogelijk te maken (zie bijvoorbeeld caseverslagen Leeuwarden en Zwolle). Een win-win die continu voor ogen moet worden gehouden door de vraag te stellen welke doelen voor alle partijen wenselijk zijn en welke activiteiten hierbij horen om deze te realiseren. Zoals hierboven reeds beschreven zijn er vooral bij de afstemming tussen het afvaldomein en het sociale domein gedeelde belangen: enerzijds om de activiteiten binnen het circulair ambachtscentrum rendabel te kunnen houden en anderzijds om voldoende (leer)werkplekken beschikbaar te hebben voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

In een aantal gevallen is dit echter nog een uitdaging en is samenwerking (nog) niet vanzelfsprekend. Er kan namelijk sprake zijn van tegenstrijdige belangen of het nastreven van eigen (financiële) belangen. Dit kan mogelijk samenhangen met een combinatie van zowel commerciële als non-profitorganisaties (zie bijvoorbeeld caseverslagen Amersfoort en Doetinchem) en/of een combinatie van zowel partijen en gemeente-afdelingen op het gebied van sociale activatie als op het gebied van afval/milieu binnen het circulair ambachtscentrum die niet allen dezelfde taal spreken (zie caseverslag Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul).

Uit meerdere cases komt het belang van een **sterke coördinator of trekker** naar voren die bekwaam is in het bouwen van een netwerk. Dit heeft ermee te maken dat een circulair ambachtscentrum per definitie een combinatie van verschillende partijen is. Het gaat in een circulair ambachtscentrum immers om het bundelen van activiteiten

op de schakels van de circulaire economie, schakels die veelal door afzonderlijke partijen worden uitgevoerd. Niet altijd hebben dergelijke partijen dezelfde belangen en zodoende is het cruciaal om een centrale persoon te hebben die zorgdraagt dat een sterke samenwerking kan ontstaan waarvan alle partijen de win-win inzien (zie bijvoorbeeld caseverslagen Zwolle, Leeuwarden, Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul en Oss). Dit kan in de vorm van een individu zijn die als coördinator van het geheel optreedt, maar ook in de vorm van een centrale organisatie zijn (zoals een grote kringlooporganisatie) die de verschillende initiatieven samenbrengt (zie bijvoorbeeld caseverslag Leeuwarden). Maar ook als er een klein aantal partijen betrokken is en er geen tegenstrijdige belangen zijn is de betrokkenheid van een **aanjager en sterke initiator** van belang (zie bijvoorbeeld caseverslag Arnhem).

Een succesfactor op het gebied van sociale activatie is de samenwerking met **partijen die gespecialiseerd zijn in het begeleiden van kwetsbare burgers** en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij hebben van oudsher de kennis en kunde om de ondersteuning te bieden die nodig is om deze doelgroep op de meest rendabele wijze in te zetten met tegelijkertijd oog voor hun mogelijkheden en beperkingen (zie caseverslagen Amersfoort, Doetinchem, Hoeksche Waard, Leeuwarden, Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul, Oss en Zwolle).

2.6 Potentiële mogelijkheden

In deze paragraaf staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welke potentiële mogelijkheden brengen bestaande circulaire ambachtscentra op het gebied van werkgelegenheid in de regio?

Zoals eerder aangegeven bieden circulaire ambachtscentra diverse mogelijkheden voor (leer)werkplekken, onder andere in het kader van re-integratie en dagbesteding. Binnen circulaire ambachtscentra vinden namelijk werkzaamheden plaats rond inname- en ophaaldiensten van afvalstromen, sorteren en demontage, selecteren van (direct) herbruikbare (deel)producten, reparatie, verkopen van afgedankte producten en upcyclen, maar bijvoorbeeld ook op het gebied van horeca. Dit zijn werkzaamheden die geschikt zijn voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en de diverse doelgroepen die hieronder geschaard kunnen worden, maar bijvoorbeeld ook voor statushouders. Het zijn immers veelal werkzaamheden waar niet direct een vooropleiding of ervaring voor nodig is, die geen specifieke of enkel laagdrempelige vaardigheden vragen en waar over het algemeen het werktempo laag kan liggen. Tegelijkertijd leren de betrokkenen tijdens hun werk in een circulair ambachtscentrum tal van vaardigheden waardoor zij hun kansen op de reguliere regionale arbeidsmarkt vergroten. Het gaat daarbij zowel om het opdoen en/of verbeteren van sociale vaardigheden als om praktische en technische vaardigheden. Daarnaast doen zij ervaring op met werkritme en -structuur.

In reeds bestaande circulaire ambachtscentra, of binnen specifieke activiteiten van diens samenwerkingspartners, zijn hier al voorbeelden van te vinden. Zo stromen 2 van de 3 deelnemers in het Amersfoortse KansJaar-programma uit naar een reguliere werkgever en geldt dit voor ongeveer de helft van de deelnemers aan het traject van Buha en Aktief (zie caseverslag Doetinchem) alsook een deel van de deelnemers, al dan niet met een tussenstap, van La Poubelle (zie caseverslag Tilburg). Bij de overige circulaire ambachtscentra zijn geen concrete cijfers beschikbaar, onder andere omdat het in een aantal gevallen enkel om voornemens gaat. Maar gezien de aandacht die er

is voor het betrekken en begeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, ligt het voor de hand dat ook hier dezelfde uitkomsten zullen bestaan. Tegelijkertijd zal er waarschijnlijk altijd een groep zijn waar de problematiek dusdanig ernstig is dat de weg naar een reguliere arbeidspositie niet haalbaar is en dat een beschutte werkplek, bijvoorbeeld bij een circulair ambachtscentrum, het hoogst mogelijke is.

Het vergroten van kansen op de arbeidsmarkt is overigens niet enkel positief voor de betreffende individuen zelf. Ook vanuit regionaal arbeidsperspectief is het van belang omdat er meer potentiële werknemers beschikbaar zijn. Dit is vooral interessant als het gaat om kandidaten met technische vaardigheden in het algemeen en op het gebied van circulariteit en duurzaamheid. Aan technisch personeel is in meerdere regio's namelijk een tekort. Als jongeren en langdurig werklozen bij een circulair ambachtscentrum technische vaardigheden opdoen en/of verbeteren, kunnen ze mogelijk door-groeien naar reguliere technische beroepen.

2.7 Benodigde middelen

In deze paragraaf staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

Welke middelen denken circulaire ambachtscentra nodig te hebben om deze potentiële mogelijkheden in de regio daadwerkelijk te laten plaatsvinden?

De vraag naar de benodigde middelen om te komen tot een circulair ambachtscentrum, vatten we breder op dan alleen financiële middelen. Uiteraard zijn deze wel nodig voor het opzetten en onderhouden van een circulair ambachtscentrum, om bestaande activiteiten uit te breiden, op te schalen of te bundelen (zie bijvoorbeeld caseverslagen Amersfoort, Arnhem, Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul, Hoeksche Waard en Goeree Overflakkee), en/of om een coördinator aan te kunnen stellen (zie bijvoorbeeld caseverslagen Tilburg en Zwolle).

Vanwege de grote variëteit in manieren waarop een circulair ambachtscentrum kan vormkrijgen en welke partijen in wat voor vorm betrokken zijn, is er geen standaard budget of standaard wijze van financiering te noemen (zie bijvoorbeeld Oss, waar het opzetten van het Duurzaamheidsplein € 2,5 miljoen heeft gekost, versus de casus Leeuwarden waar Omrin Estafette vooral door afvalbeheerder Omrin wordt bekostigd). In meerdere gevallen was het geldbedrag verbonden aan de prijsvraag van VANG een belangrijke bron voor de (door)ontwikkeling. In Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul hebben ze ook financiering ontvangen via Stichting Doen. De grootte van het benodigde budget hangt ook af van de mate waarin het circulair ambachtscentrum op vrijwilligers draait (zie bijvoorbeeld caseverslag Hoeksche Waard) en/of een burgerinitiatief is (zie bijvoorbeeld caseverslag Amersfoort).

Naast de financiële middelen, is er echter meer nodig om een circulair ambachtscentrum tot een succes te maken. Er is een aantal voorwaarden dat op orde moet zijn. Deze lichten we hieronder toe.

Bundeling van schakels

Allereerst is het van belang om zoveel mogelijk schakels op het gebied van circulariteit te bundelen. Dit betekent dat organisaties betrokken moeten zijn die gezamenlijk actief zijn rond bijvoorbeeld inname- (zowel milieustraten als anderszins) en ophaaldiensten van afvalstromen en afgeschreven goederen en materialen, het sorteren en demonteren van deze goederen en materialen, het selecteren van (direct) herbruikbare goederen en

materialen, het repareren van kapotte producten, het verzamelen en verkopen van afgedankte producten, het opknappen, upcyclen en recyclen van producten en reststromen.

Door het bundelen van de schakels kunnen de ketens zoveel mogelijk worden gesloten en kan er zoveel mogelijk hoogwaardig product- en materiaalhergebruik plaatsvinden (zie bijvoorbeeld caseverslagen Leeuwarden en Oss). Ook de combinatie met organisaties die werken met doelgroepen buiten het reguliere arbeidsproces is van belang omdat hiermee de arbeidskosten laag gehouden kunnen worden en het hergebruik optimaal kan renderen (zie bijvoorbeeld caseverslagen Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul en Zwolle).

Kennis van en connecties in meerdere domeinen

Uit kosten oogpunt moet de organisatie 'lean' zijn. Dit vraagt wel wat van de kennis en talenten van de mensen die begeleiden en aansturen, vooral als het aankomt op de begeleiding van mensen vanuit verschillende doelgroepen (waaronder GGZ, mensen met een beperking, re-integratie). Veelal zijn er verschillende combinaties van kennis en vaardigheden nodig, bijvoorbeeld:

- Omgaan met doelgroepen & creativiteit (zoals bij upcycling)
- Omgaan met doelgroepen & vakmanschap (bijv. bij reparatiewerkplaatsen)
- Omgaan met doelgroepen & kennis/ervaring/connecties in grondstoffenafvoer
- In veel gevallen is ook zakelijk vernuft nodig om het geheel rendabel te maken.

Dit zijn combinaties waar een relatief beperkt deel van de bevolking aan voldoet. De aanwezigheid van voldoende mensen die beschikt over deze combinaties van vaardigheden is van belang om de projecten van de grond te krijgen. Bovendien blijkt dat het vaak één of enkele personen zijn met deze kwaliteiten die 'de kar trekken' bij de circulaire ambachtscentra. Wanneer deze trekkers (om wat voor reden dan ook) zouden wegvallen, kan dit een risico zijn voor de continuïteit.

Geschikte locatie en/of toereikende logistiek tussen locaties

Een geschikte locatie en/of toereikende logistiek tussen locaties is nodig om de verschillende schakels in de circulaire economie op elkaar aan te laten sluiten. De huidige locaties van de initiatiefnemers en/of de locatie die binnen een gemeente beschikbaar zijn, lenen zich niet altijd voor de combinaties van activiteiten, dan wel voor de uitbreiding van kleinschalige activiteiten (zie bijvoorbeeld caseverslagen Amersfoort, Doetinchem, Hoeksche Waard en Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul). In Goeree Overflakkee heeft men dit opgelost door een container van de Kringloop bij de milieustraat te plaatsen.

Voor het aanpassen van locaties zijn veelal investeringen nodig, met name waar het gaat om milieustraten en het 'scheiden aan de poort'. In deze gevallen is het verstandig te kijken welke partner waarvoor verantwoordelijk wordt gemaakt en wie de meest doortastende en/of economisch voordelige beslissingen kan nemen. Zo zijn stichtingen niet gebonden aan omvangrijke procedures en aanbestedingsregels, maar hebben gemeenten vaak de beschikking over grond om projecten te realiseren.

Voldoende gesubsidieerde arbeidskrachten

Om de arbeidskosten van activiteiten binnen een circulair ambachtscentrum in balans te houden met de bijbehorende economische opbrengsten, is het van belang om voldoende mogelijkheden te hebben om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in

te kunnen zetten. Dit zijn namelijk krachten waarvoor de kosten duidelijk lager liggen dan in het geval van reguliere werknemers.

In de huidige gunstige economische omstandigheden en de aantrekkende arbeidsmarkt is het werklozenbestand sterk uitgedund en is men vaker aangewezen op het zogenaamde 'granieten bestand' van werklozen. Dit zijn personen met zeer grote afstand tot de arbeidsmarkt waar de kans op een succesvol traject voor werkervaring kleiner is en uitval vaker voorkomt. Om dit te beperken is het van belang om samen te werken met partijen die gespecialiseerd zijn in het werven en begeleiden van deze doelgroepen (zie caseverslagen Amersfoort, Doetinchem, Hoeksche Waard, Leeuwarden, Maastricht, Meerssen en Valkenburg aan de Geul, Oss en Zwolle).

Politieke wilskracht en kennis en kunde van wet- en regelgeving

Naast bovengenoemde meer 'harde' middelen, zijn ook meer 'zachte' middelen van belang om een succesvol circulair ambachtscentrum op te kunnen zetten. Het gaat daarbij in de eerste plaats om de aanwezigheid van politieke wilskracht om werk te maken van circulariteit. Hierdoor kunnen namelijk niet alleen financiële middelen beschikbaar worden gesteld, maar wordt er ook ingezet op het samenbrengen van partijen (zie caseverslagen Amersfoort, Goeree Overflakkee, Doetinchem en Hoeksche Waard).

Daarnaast is kennis en kunde op het gebied van wet- en regelgeving nodig om optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden voor subsidies. Het gaat dan om subsidies in het kader van de inzet van doelgroepen die bijvoorbeeld vallen binnen de Participatiewet of om subsidies beschikbaar rond de inzet van student statushouders (zie bijvoorbeeld caseverslagen Hoeksche Waard, Oss, Goeree Overflakkee en Arnhem met het BuurtBaanBureau).

3 Amersfoort

Amersfoort		
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Amersfoort Kringloopcentrum Amersfoort (inclusief PopUp winkel en textielatelier Restyle), Bouwkringloop KLUS, Meerwarenhuis Acht+, Kringloopwinkel 'Red een Kind' (kringloopcentra) ROVA (afvalbeheer) De Ombouw (coöperatie in bouwsector) BIZGOODZ! (recycleplatform) 	<ul style="list-style-type: none"> De Fietswerkplaats (recycling) Van Altena gereedschap, Vintage friends (tweedehands winkels) WAR (Repair Café) Ruig en Geroest, Houtbewerker Van Bekkum (ondernemers) Amfors (maatschappelijk werk) Duurzaamheidsambassadeur IMIX projecten BV (circulaire bouw)
Status	De bouwstenen voor een circulair ambachtscentrum zijn er al, waaronder betrokkenheid van vele partijen, maar het plan voor (verdere) samenwerking om binnen 2 jaar tot één fysieke locatie voor een "Retourboulevard" te komen moet nog verkend worden.	
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> Kringloopwinkels Bouw kringloop Werkplaatsen Fietsreparatie en verkoop Lifestyle winkel / textiel atelier Milieustraat 	<ul style="list-style-type: none"> Loods met o.a. houtbewerking, stadswormerij Diverse (toekomstige) circulaire initiatieven, o.a. Circlewood; Inzamelsysteem Bouwklussen;
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none"> Re-integratie Dagbesteding Andere groepen mensen met afstand tot de arbeidsmarkt 	<ul style="list-style-type: none"> KansJaar kandidaten Mbo-studenten Statushouders/anderstaligen
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> Reclassering (werkstraftrajecten) Hbo-studenten 	<ul style="list-style-type: none"> Vrijwilligers waarbij niet per se sprake is van een afstand tot de arbeidsmarkt

Achtergrond

De gesprekken voor een circulair ambachtscentrum plan begonnen in juni dit jaar onder leiding van de Gemeente Amersfoort en waren er op gericht om met verschillende kringlopen en ambachtsbedrijven die er nu al zitten, evenals de ROVA milieustraat een mogelijke centrale plek op het Isselt industrieterrein in te richten als zogeheten Retourboulevard. Hoewel de bouwstenen (verschillende partijen) voor een circulair ambachtscentrum in Amersfoort al zijn bijeengebracht, moet gezamenlijk nog bekeken worden waar de behoefte ligt en waar de meeste impact bereikt kan worden, en of één centrale plek op de Isselt wel de beste keus is. De samenwerking tussen deze partijen is niet vanzelfsprekend en er wordt dan ook momenteel gekeken of en hoe de samenwerking stapsgewijs steeds meer vorm kan krijgen en welke partijen (nog meer) te betrekken.

Het uiteindelijke doel is het ontwikkelen van een gezamenlijke, levensvatbare propositie voor een Retourboulevard met kennisinstellingen, overheid, afvalbedrijven en andere ondernemers uit Amersfoort en de regio. Hiermee probeert de Gemeente Amersfoort de doelstelling te halen om tegen 2030 afvalvrij te zijn en geeft de gemeente gehoor aan het Amersfoorts coalitieakkoord (2018) waarin is afgesproken dat de groep circulaire

winkels (waaronder kringloopcentrum, tweedehandsbouwmarkt, fietsenwerkplaats en kledingopwaardering) die nu op bedrijventerrein Isselt zit een upgrade verdienen zodat het aantrekkelijker wordt om circulair te winkelen en deze vorm van economie zich kan uitbreiden.

Er zijn al vele partijen benaderd door de Gemeente Amersfoort voor mogelijke samenwerking in en rondom het circulair ambachtscentrum, zoals Kringloopcentrum Amersfoort-Leusden (KCAL), Bouwkringloop KLUS en De Fietswerkplaats, ROVA milieustraat en het textielatelier "Restyle". Daarnaast zijn ook de kringloop Stichting Acht+, circulair bouwbedrijf de Ombouw, upcycling-bedrijf Ruig en geroest en de marktplaats voor hergebruik en recycling BIZGOODZ! betrokken bij het meedenken over een mogelijke vorm voor de Retourboulevard. Verdere partijen in de regio zijn andere kringlopen en (sociale/circulaire) ondernemers, sociale werkplaatsen, maar ook mbo en hbo instellingen kunnen zich mogelijk later aansluiten.

KCAL vormt de belangrijkste schakel, mede vanwege haar locatie en omvang: jaarlijks ontvangt het meer dan een kwart miljoen bezoekers en in 2018 werkten er 566 mensen die 114,5 fte representeerden. Het kringloopcentrum heeft ook een contract met milieustraat ROVA en de gemeente om de "goedzooi" op te halen. Uniek aan het kringloopcentrum is dat er in 2017 onder de naam "KLUS" een bouwkringloop is gerealiseerd.

Vele beoogde samenwerkingspartners zijn actief op het gebied van sociale activatie. Zo biedt de Fietswerkplaats plek aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en deelnemers aan dagbestedingsvoorzieningen. Verder werken anderstaligen of andere groepen mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij kringloop Acht+ en werken verschillende partijen samen met mbo-scholen om leerlingen leerwerkstages te bieden op het gebied van hergebruik en reparatie. Deze scholen zijn echter vooralsnog niet benaderd voor het circulair ambachtscentrum.

Activiteiten en werkplekken

De beoogde samenwerkende partijen in het circulair ambachtscentrum bundelen expertise en activiteiten op het gebied van A) Hergebruik en recycling; B) Reparatie & Kringloop; C) Ambacht & Onderwijs en D) Sociale cohesie & Werkvoorziening. Specifiek gaat het op dit moment om de volgende activiteiten en bijbehorende werkplekken:

- **Kringloopwinkels:** bij de kringloopwinkels van KCAL in Amersfoort en Leusden, maar ook bij de kringloop Stichting Acht+ in Amersfoort vindt hergebruik, recycling, reparatie en de verkoop van kringloopartikelen plaats. Beide hebben ook een ophaalservice. Bij Stichting Acht+ worden tweedehands artikelen opgeknapt om een tweede leven te kunnen krijgen. Ook zijn er koffiehoecken waar bezoekers thee of koffie kunnen drinken. De werkzaamheden zijn dan ook divers en behelzen het bewerken van ingekomen goederen, het beheren van de winkel, klantencontact en horecawerkzaamheden.
- **Bouwkringloop:** KCAL heeft ook een bouwkringloop op haar locatie waar nieuwe en herbruikbare bouwmaterialen worden verkocht zoals tegels, scharnieren, schroeven, spijkers, ramen, deuren, planken en platen. Werkzaamheden bestaan uit het innemen en sorteren van goederen alsook de verkoop hiervan.
- **Textielatelier:** KCAL heeft op één van haar locaties een upcycling textielatelier genaamd "Restyle". Het wordt geleid door praktijkbegeleidster Sally Pitmann en het heeft ongeveer 30 deelnemers die textiel bewerken en verwerken tot nieuwe producten om vervolgens te worden verkocht in o.a. de PopUp store.
- **PopUp store:** KCAL heeft ook een PopUpstore opgezet genaamd 'OudNieuws' in de binnenstad van Amersfoort. Zie kader voor meer informatie.

Voorbeeld: PopUp winkel 'Oudnieuws' in hartje centrum ⁶

Op initiatief van KCAL is een winkel geopend in de binnenstad van Amersfoort. Hier wordt oud goed, zoals mode, meubels, elektronica en vinyl, als hippe kringloopartikelen verkocht, waaronder artikelen vanuit het textielatelier "Restyle" en ondernemers als Studio Kartel. Het initiatief draagt bij aan werkgelegenheid voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Daarnaast is het bedoeld om bewustwording van hergebruik te stimuleren op een centrale plek waar iedereen komt. Zodoende kan een breder en meer divers publiek aan worden getrokken. Het initiatief is ook bedoeld om leegstand tegen te gaan en een platform te bieden aan (startende) sociale en milieubewuste ondernemers.

- **Fietsreparatie:** op de locatie van KCAL wordt een ruimte gehuurd door De Fietswerkplaats. Hier worden fietsen opgeknapt en gerepareerd voor verkoop.
- **Inzamelingsysteem bouwmaterialen:** voor het project Inzamelingsysteem Bouwklussen dat wordt uitgevoerd door IMIX Projecten B.V. worden (herbruikbare) bouwmaterialen ingezameld.
- **Milieustraat:** op het ROVA Milieubrengrstation worden (huishoudelijke) afvalstromen ingezameld, gesorteerd en beheerd voor hergebruik en recycling.
- **Circulair onderwijs en onderzoek:** er wordt al nauw samengewerkt tussen het MBO Amersfoort en ROC midden-Nederland en de hergebruik- en reparatiesector, waaronder kringloop Stichting Acht+ voor het opleiden van ambachtlieden. Hiervoor zijn vele stage- en BBL-plekken gerealiseerd. Verder heeft de Gemeente Amersfoort eind 2018 voor studenten van de Hogeschool Utrecht een Circular Challenge gehouden naar de kansen voor Retourboulevard op de Isselt.

Het is nog onduidelijk hoeveel extra (leer)werkplekken worden gerealiseerd met het uiteindelijk opzetten van het circulair ambachtscentrum. Dit zal afhangen van de vorm van het circulair ambachtscentrum, welke en hoeveel partijen er bij worden betrokken en of er wel of niet een nieuwe fysieke locatie zal worden gerealiseerd.

Doelgroepen en begeleiding

Bij de genoemde circulaire activiteiten worden de volgende doelgroepen betrokken:

- **Re-integratie kandidaten:** Bij KCAL zijn tientallen re-integratieplekken. Meestal gaat het hier om trajecten via een re-integratiebureau of de Gemeente Amersfoort. Het kan echter ook gaan om mensen die niet in een traject verbonden aan een overheidsinstelling zitten, maar die wel een afstand tot de arbeidsmarkt hebben.
- **Dagbesteding:** Zowel bij de Fietswerkplaats als bij het KCAL werken mensen vanuit dagbesteding. Het betreft veelal mensen met een lichamelijke of psychi-

⁶ Bron: <https://www.kringloopamersfoortleusden.nl/winkelen/popup-van-kringloop-opent-in-hartje-centrum/>

sche beperking. Dit wordt georganiseerd en gefinancierd uit de WMO of via onderaannemerschap vanuit de gemeente of zorgorganisaties als Kwintes, de Amerpoort of Philadelphia.

- **KansJaar:** KansJaar is een specifiek programma ontwikkeld door KCAL en gesteund door de Gemeente Amersfoort bedoeld voor mensen die meer dan een half jaar geen betaald werk hebben en 4 dagen werken per week zouden kunnen werken. Zij krijgen bij KCAL een arbeidscontract voor de duur van maximaal 9 maanden en er wordt een individueel ontwikkelingsplan opgezet om vanuit KCAL door te stromen naar een reguliere werkgever.⁷ Het betreft hier voornamelijk mensen met een niet al te grote afstand tot de arbeidsmarkt. Het programma is succesvol gebleken: in 2 van de 3 gevallen stromen mensen door.
- **Mbo-studenten, waaronder student-statushouders:** studenten van het MBO Amersfoort en ROC midden-Nederland helpen mee met hergebruik-, upcycle- en reparatiewerkzaamheden. Bij Stichting Acht+ betreft het studenten van de niveau 1 (entree) mbo opleiding, en bij KCAL gaat het om studenten van de niveau 2 mbo opleiding tot service-medewerker. Hierbij werken en leren de studenten op diverse afdelingen van de kringlopen. Het betreft veelal student statushouders die binnen hun mbo-opleiding extra begeleiding krijgen op o.a. taalvaardigheden.
- **Reclassering:** Bij KCAL werken ook mensen in het kader van een werkstraf. Hoewel sociale activatie hierbij niet het (hoofd)doel is, kan het hier wel toe bijdragen.
- **Vrijwilligers:** Er werkt een groot aantal vrijwilligers bij de kringloopcentra. Tegen een kleine vergoeding werken zij op o.a. de boekenafdeling, voor de technische dienst of helpen als magazijnmedewerker. Het kan gaan om gepensioneerden of mensen die simpelweg iets extra's willen doen in hun vrije tijd. Het is niet uitgesloten dat deze groep ook bestaat uit mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, maar zij krijgen hiervoor geen specifieke begeleiding.
- **Hbo-studenten:** niet één van de primaire doelgroepen, maar in 2018 zijn studenten van de Hogeschool Utrecht betrokken voor een onderzoek naar mogelijkheden voor een circulair ambachtscentrum. Voor de onderzoeksfase van het circulair ambachtscentrum plan worden waarschijnlijk wederom hbo-studenten betrokken om middels onderzoek mee te denken en te helpen.

Voor de re-integratie, KansJaar en dagbesteding kandidaten bij KCAL zijn twee job coaches beschikbaar om ondersteuning en begeleiding te bieden. Verder heeft KCAL bij het textielatelier een betaalde ambachtsmeester. Bij de overige afdelingen van de kringloop wordt de begeleiding verzorgd door reguliere krachten in samenwerking met de job coaches. KCAL is ook één van de bedrijven dat in 2018 tot leerbedrijf van het jaar is uitgeroepen. Tevens heeft KCAL op 14 november 2019 het keurmerk 'Inclusief Werkgever' ontvangen van het Werkgevers Servicepunt in de regio Amersfoort en ontving het in 2016 een prijs voor sociaal ondernemerschap vanwege haar inzet in het begeleiden van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt naar werk.⁸ Binnen KansJaar worden waar nodig ook specifieke cursussen gefinancierd, zoals een stottercursus terwijl voor andere trajecten KCAL als onderaannemer functioneert, en zodoende alleen de instellingen (re-integratiebureaus en gemeenten) kan adviseren te investeren in een cursus voor aangeleverde kandidaten. Het kleine aantal mensen dat vanuit dagbesteding betrokken zijn bij De Fietswerkplaats wordt begeleid door een gediplomeerd fietsenmaker. Verder helpen bij het MBO Amersfoort en het ROC Amersfoort mentoren en docenten

⁷ Verdere informatie over het KansJaar programma kan o.a. hier worden gevonden: <https://www.kringloopamersfoortleusden.nl/werken-leren/kansjaar/>

⁸ <https://100procentkringloop.nl/nieuws/2016/12/kringloopcentrum-amersfoort-leusden-wint-prijs-sociaal-ondernemerschap/>

mee aan begeleiding voor de mbo-studenten actief bij KCAL of Stichting Acht+. Bij Stichting Acht+ zijn ook betaalde leer(ambacht)meesters beschikbaar.

KCAL biedt het grootste aantal (leer)werkplekken: jaarlijks is er plaats voor 190 vrijwilligers, 70 re-integratie en/of dagbestedingstrajecten, 120 stages (voor het mbo niveau-2 en praktijkonderwijs) en 130 werkstraf-trajecten. Er zijn zeven werkplekken op De Fietswerkplaats, waarvan twee betaald en vijf voor dagbesteding en/of als werker-voor-opleiding voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij kringloop Stichting Acht+ werken voornamelijk mbo niveau-1 (entree) studenten van het MBO Amersfoort. De kringloop functioneert hierbij als een leerwerkplaats waar tientallen mbo-studenten ervaring opdoen in het warenhuis, de werkplaatsen en de logistiek. Deze opleiding duurt een jaar. Daarnaast zijn er bij Stichting Acht+ ook meerdere plekken voor anderstaligen (o.a. statushouders) of andere groepen mensen met afstand tot de arbeidsmarkt, die een circulair vak leren.

Uitdagingen en succesfactoren

Vooralsnog is het circulair ambachtscentrum nog in de planningsfase en wordt er nog onderzoek gedaan. Er zijn wel al een aantal uitdagingen geconstateerd in deze aanloop. Een eerste en belangrijke uitdaging is de financiële houdbaarheid van de betrokkenheid van een aantal partijen die afhankelijk zijn van subsidies. KCAL heeft bijvoorbeeld in 2018 een verlies geleden van € 129.000⁹ vanwege de toegenomen (online) concurrentie en de toegenomen afvalkosten die door ROVA worden gehanteerd voor het verbranden van onverkoopbare spullen. Personeelskosten zijn ook een probleem. Het College van B&W heeft voor het oplossen van deze problemen de bal bij KCAL neergelegd.¹⁰ Tegelijkertijd is KCAL afhankelijk van ROVA, dat met de kringloop een dienstencontract heeft voor het ophalen van herbruikbare goederen. De Gemeente Amersfoort is vervolgens ook weer de enige aandeelhouder van ROVA in Amersfoort. Stichting Acht+ is pas net op de nieuwe locatie gevestigd en wordt momenteel deels gesubsidieerd door een RIF (Regionaal Investeringsfonds mbo) subsidie.

Een uitdaging van andere aard is de combinatie van mbo-studenten (inclusief de student-statushouders) in de kringlopen met reguliere mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hierover werd aangegeven dat deze groepen door bijvoorbeeld een taalbarrière en cultuurverschillen, niet altijd goed genoeg kunnen samenwerken. Ook hebben de kringlopen moeite met het werven van voldoende opgeleide begeleiders.

De verschillende belangen van partijen in het beoogde circulair ambachtscentrum is ook een genoemde uitdaging. In eerste instantie is iedere organisatie, inclusief de verschillende kringlopen, namelijk bezig met hun eigen business en is samenwerking tussen partijen (vooralsnog) niet altijd een automatisme. Ook lijkt er nog een reflex te zijn om bij de vraag om samenwerking eerst te kijken naar wat er tegenover kan staan. Beoogde samenwerkende organisaties houden verder vooralsnog een slag om de arm en hebben een afwachtende houding omdat er nog weinig concreet is en nog niet duidelijk is wat er kan worden verwacht.

Voorheen werden kandidaten voor re-integratietrajecten vanuit een vast bestand aan-geleverd en vanuit Amfors een werkplek bij een sociale werkvoorziening aangedragen. De Participatiewet maakt dit lastiger, omdat er meer mensen moeten doorstromen naar werkplekken die er niet altijd zijn. Er zijn ook veel meer eisen aan de werkplekken, met

⁹ <https://www.ad.nl/amersfoort/verlies-van-129-000-euro-voor-kringloopcentrum-amersfoort-leusden~a3780ff1/>

¹⁰ <https://www.ad.nl/amersfoort/amersfoort-schiet-noodlijdend-kringloopcentrum-niet-te-hulp~a56feabb/>

meer afwisseling in werkzaamheden wat niet altijd mogelijk is. Verder wordt het toenevend lastig om geschikt betaald personeel en voldoende vrijwilligers te vinden. Omdat daarnaast de werkgelegenheid momenteel toeneemt en de meeste mensen een baan hebben, is het zo dat de trajectkandidaten die wel worden aangeboden vaker een grotere afstand tot de arbeidsmarkt hebben.

Over mogelijke succesfactoren kan voorsnog niet veel worden gezegd. Wel is het zo dat de bouwstenen al klaar liggen en dat er al nauwe samenwerking is tussen bepaalde partijen van het beoogde circulair ambachtscentrum, zoals de mbo-scholen met de kringlopen. Daarnaast speelt de gemeente een belangrijke rol door circulaire initiatieven (financieel) te ondersteunen en door in te hebben gezet op de (winnende) prijsvraag van VANG. De rol van de gemeente lijkt daarmee onmisbaar voor het circulair ambachtscentrum, omdat is aangegeven dat de plannen voor een circulair ambachtscentrum ook zouden worden doorgezet zonder het prijsvraaggeld. Dit komt voort uit het gegeven dat deze plannen zijn vastgelegd in een coalitieakkoord. De politieke wilskracht die rond het circulair ambachtscentrum speelt is daarmee een belangrijke factor voor mogelijk succes.

Tegelijkertijd zijn er signalen dat ondanks de "push" van de gemeente het moeilijker blijkt dan gedacht om in een circulair ambachtscentrum verband samen te werken. Dit is ten eerste omdat de gemeente een behoorlijk groot aantal partijen heeft benaderd, en initieel op een (te) grote schaal heeft ingezet. Hieraan gerelateerd speelt dat veel van de benaderde partijen soms tegenstrijdige (financiële) belangen hebben. Samenwerking tussen sommige partijen is dan ook niet altijd vanzelfsprekend.

4 Arnhem

Circulair Spijkerkwartier in Arnhem		
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Bewoners Spijkerkwartier • De Blauwe Wij(k)Economie • Gemeente Arnhem • Zswitch (kringloopcentra) • Suez (afvalbrengstation) 	<ul style="list-style-type: none"> • Lokale ondernemers • Mbo-/hbo-/wo-onderwijsinstellingen • Andere maatschappelijke organisaties
Status	Activiteiten Circulair Spijkerkwartier worden momenteel opgezet en gepland vanuit De Blauwe Wij(k) Economie die het faciliteert. Dit initiatief focust op één Arnhemse wijk (Spijkerkwartier).	
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Spullenbibliotheek (gepland) • Fietsenwerkplaats voor reparatie en verhuur (gestart) • Vervaardiging van meubels of andere objecten (gepland) • Wormenhotel (gepland) • Repaircentrum voor elektrische apparaten (gepland) • Bewustmaking en voorlichting (gepland) 	
Doelgroepen sociale activatie	Bewoners van het Spijkerkwartier, met speciale aandacht voor de bewoners met "structureel tijd overschot", ongeacht de aard hiervan en zich willen inzetten voor de wijk	
Overige doelgroepen	Andere betrokkenen die zich zorgen maken over hoe we met de aarde omgaan en actief willen werken aan oplossingen	

Achtergrond

Het Circulair Spijkerkwartier is een initiatief voor een circulair ambachtscentrum op wijkniveau. In tegenstelling tot andere circulaire ambachtscentra die veelal een gemeentelijke focus hebben gaat het hier om een bottom-up initiatief met lokale focus op een schaal van een stadswijk met ongeveer 6.500 inwoners. Het circulair ambachtscentrum is een project binnen De Blauwe Wij(k)Economie (DBWE), dat sinds 2015 bestaat. DBWE is een burgerinitiatief dat een circulaire wijk economie realiseert. Dit gebeurt onder andere door het duurzaam (her)gebruiken van schaarse middelen in het Spijkerkwartier en het vergroten van de sociale cohesie in de wijk. Uitgangspunten zijn daarbij de eigen kracht en het zelf-organiserend vermogen van de wijkbewoners. De maatschappelijke doelen van Circulair Spijkerkwartier zijn om wijkbewoners:

- Bewust te maken dat afval een grondstof is,
- Uit te nodigen en te inspireren zelf ideeën te delen,
- Te motiveren en faciliteren om de ideeën uit te voeren.

Uit DBWE zijn al vele initiatieven ontwikkeld. Deze worden grotendeels georganiseerd vanuit een vestiging in de wijk. In 2017 is hier de broedplaats Dazo 125 (dat staat voor 'Dit Adres Zoekt Ondernemers') opgezet. Van hieruit worden reeds diverse duurzame, circulaire initiatieven en maatschappelijke bedrijven, zoals het BuurtGroenBedrijf, SpijkerZwam, Spijkerbed en de Groene ridders, uitgevoerd.

Het Circulair Spijkerkwartier is op het moment van schrijven nog in de opstartfase. Er zijn verschillende ideeën, maar de meeste hiervan zijn nog niet in de praktijk gebracht. De grootste bottleneck was onduidelijkheid over de financiële verantwoording en het verdelen van de financiële middelen. Dit is nu bijna geregeld en de officiële start in de wijk en verdere inzamelings van ideeën vindt plaats op 17 december. Het betreft in ieder geval een bottom-up aanpak waarbij eigenaarschap van de wijkbewoners centraal staat. Zij mogen zelf ideeën rond circulariteit voorstellen en uitvoeren. Sociale activatie wordt wel beoogd, maar het is geen hoofddoel een specifieke groep mensen te activeren.

Ontmoetingsplek en broedplaats Dazo 125. Foto: DBWE.

Er wordt ook samengewerkt met bedrijven binnen en buiten de wijk, onder andere de kringloopwinkel 2switch, de milieustraat (van Suez), de werkplaats Wallhallab, PlasticFantastic (kunststofrecycling), Bakkerij Tom van Otterlo en vele andere lokale ondernemers. Verder wordt onderzoek verricht door studenten en/of medewerkers van hbo/wo onderwijsinstellingen en zijn er stageplaatsen voor mbo-studenten.

Er wordt ook samengewerkt met bedrijven binnen en buiten de wijk, onder andere de kringloopwinkel 2switch, de milieustraat (van Suez), de werkplaats Wallhallab, PlasticFantastic (kunststofrecycling), Bakkerij Tom van Otterlo en vele andere lokale ondernemers. Verder wordt onderzoek verricht door studenten en/of medewerkers van hbo/wo onderwijsinstellingen en zijn er stageplaatsen voor mbo-studenten.

Activiteiten en werkplekken

In het kader van Circulair Spijkerkwartier worden verschillende (veelal kleinschalige) activiteiten opgestart. Deze worden grotendeels uitgevoerd bij of gecoördineerd vanuit Dazo 125. Maar ook elders in de wijk zijn er initiatieven, waar ook mogelijk sociale activatie kan plaatsvinden. Enkele concrete ideeën, die men op dit moment ontwikkelt, zijn:

- **SpijkerBikes:** het verhuren van opgeknapte weesfietsen (wrakken) uit de wijk. Hier worden lokale ondernemers en de 2Switch kringloopwinkels bij betrokken. Er is een ruimte met fietsen beschikbaar bij Dazo 125, maar deze is nog niet actief. Dit initiatief biedt zodoende werkplekken voor het verzamelen, opknappen en verhuren van weesfietsen.
- **SpijkerRepair:** reparatieplaats waar eenvoudige reparaties van elektrische apparaten plaatsvinden. Deze kunnen worden verkocht bij de 2Switch kringloopwinkels.
- **SpijkerDesign:** naast reparaties kan de werkplaats van Dazo 125 worden gebruikt voor upcycling, bijvoorbeeld het vervaardigen van meubels of andere objecten van afgedankte materialen.
- **Wormenhôtels:** vooralsnog een idee voor een compostbak waar door wormen GFT afval wordt omgezet in voedzame compost op eigen terrein. Indien dit op grotere schaal in de wijk wordt uitgerold zal een vergunning moeten worden aangevraagd bij de gemeente.
- **Voorlichting:** naast deze circulaire activiteiten is er ook aandacht voor kennisverspreiding via voorlichting en workshops, zowel specifiek over de activiteiten in het Spijkerkwartier als meer in het algemeen over het creëren van een circulaire economie. Zo is er de intentie om met PlasticFantastic en Wallhallab workshops te organiseren over recycling en het maken van nieuwe producten uit plastic afval.

- **VES bewoners:** om de activiteiten nog dichterbij de bewoners te brengen wordt per straat of wijkdeel een bewoner als aanspreekpunt aangesteld die voorlichting geeft, bijeenkomsten organiseert, contacten onderhoudt en initiatieven leidt. Dit noemt men 'Veilig en Schoon (VES) bewoners'.

Voorbeeld Spijkerzwam

Naar voorbeeld van de Blue Economy¹¹ en Ivanka Milenkovic van EkoFungi, gaat het circulair ambachtscentrum oesterzwammen kweken met koffiedik "afval" als grondstof. Koffiedik wordt opgehaald bij de Gemeente Arnhem en gebracht naar een kweekruimte die momenteel wordt gebouwd bij Dazo 125. Naast het kweken wil het circulair ambachtscentrum workshops, lezingen en events organiseren waarin gerechten en snacks op basis van oesterzwammen vervullen (onder het motto: "lekker, gezond, dichtbij en circulair").

Foto: Getty Images

De geplande circulaire initiatieven vallen of staan letterlijk met de inzet van de bewoners in de wijk. Om de continuïteit te waarborgen is het essentieel dat bewoners initiatieven ontplooiën en participeren in een idee of project. Wanneer er dus capaciteit, energie en/of know how in de wijk is om andere projecten te starten die matchen met de doelstellingen van Circulair Spijkerkwartier, dan zal dit gebeuren.

Doelgroepen en begeleiding

Bij de uitvoering van bovengenoemde initiatieven zijn geen specifieke doelgroepen beoogd. Het circulair ambachtscentrum richt zich op sociale activatie van alle inwoners van het Spijkerkwartier in brede zin. Het doel is dat wijkbewoners betrokken zijn en meedoen, om daarmee de sociale cohesie van het Spijkerkwartier te versterken. Het idee van DBWE is dan ook om een circulaire inclusieve wij(k)economie te realiseren, waarbij iedereen wordt aangemoedigd en uitgenodigd om bij te dragen. Toch kunnen de activiteiten binnen Circulair Spijkerkwartier kansen bieden voor specifieke doelgroepen, te weten:

- Hoewel geen specifieke doelgroepen zijn beoogd is er wel aandacht voor wijkbewoners die in theorie structureel tijd beschikbaar hebben, denk aan **werkzoekenden, uitkeringsgerechtigden, gepensioneerden** maar ook **studenten**. Het circulair ambachtscentrum biedt hen de mogelijkheid actief te worden in een netwerk waarmee zij zowel bijdragen aan een betere leefomgeving als kansen voor zichzelf creëren. Er lijkt hiervoor voldoende potentieel gezien 180 inwoners van de wijk WW ontvangen, 370 in de bijstand zitten en 360 een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen. De uitdaging is hoe met deze doelgroep in contact te komen. Als het contact er is blijkt vaak dat deze wijkbewoners goede ideeën hebben en ook interesse hebben in deelname.
- Voor de activering van **mensen met afstand tot de arbeidsmarkt** heeft DBWE met subsidie van de Gemeente Arnhem en SZW het BuurtBaanBureau gerealiseerd. Dit is een wijkgebonden maatschappelijke voorziening waar de context van de wijk, zoals de fysieke opgaven en de sociale structuren, ingezet worden bij de ontwikkeling van de bewoners en de lokale bedrijvigheid. Het BuurtBaanBureau organiseert maatschappelijke matching van werkzaamheden in de wijk met de capaciteit en talenten van diens inwoners.

¹¹ Informatie over de business case staat op de BlueEconomy website: https://www.theblueeconomy.org/uploads/7/1/4/9/71490689/case_3_coffee_export_crop_provides_food_security.pdf

- Samen met Suz&so¹², een activiteitencentrum voor **dagbesteding**, wordt **beschut werk** aangeboden in de werkplaats van het circulair ambachtscentrum en de bijbehorende projecten SpijkerBikes, SpijkerRepair en SpijkerDesign. Naast het bijleren van technische vaardigheden kan de doelgroep hier in interactie met collega's ook sociale vaardigheden verbeteren. Bovendien kan men wennen aan een regulier werkritme en reguliere werkstructuren. Suz&so zal zorgdragen voor de begeleiding, coaching en rapportage. Waar nodig zal advies worden ingewonnen bij 2Switch Kringloop waar veel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt werken.
- Het Kenniskwartier is bedoeld om kennis uit onderwijsinstellingen in de wijk te brengen. Hiervoor wordt samengewerkt met hbo- en mbo-onderwijsinstellingen, onder andere rond het meten van de impact van het circulair ambachtscentrum en het samenstellen van de workshops. Onderzocht wordt hoe **mbo-studenten** en **leerlingen uit het praktijkonderwijs** kennis en praktijkervaring op kunnen doen in het circulair ambachtscentrum.

Uitdagingen en succesfactoren

Bij de (door)ontwikkeling van het circulair ambachtscentrum worden enkele uitdagingen van inhoudelijke en organisatorische aard gezien. DBWE heeft zelf geen expertise in begeleiding bij beschermde werkplekken en werkt hiervoor samen met Suz&so. Bij minimaal zes van dergelijke werkplekken kan een coach ingezet worden, een aantal dat ondanks acties richting het sociale wijkteam nog niet is bereikt. Bovendien zal het gezien de kleinschaligheid van het programma lastig worden te voldoen aan de aangescherpte aanbestedingsregels bij de nieuwe aanbesteding in 2020 en is het lastig werkplekken te realiseren voor kwetsbare mensen die intensieve begeleiding nodig hebben.

Op organisatorisch vlak is het een uitdaging om alle nieuwe ideeën daadwerkelijk te realiseren. Er moeten namelijk voldoende mensen zijn die niet alleen tot ideeën komen, maar die ook bereid zijn en mogelijkheden hebben om ze tot uitvoering te brengen. Het eigenaarschap ligt en wordt nadrukkelijk gelegd bij de wijkbewoners die zich vrijwillig inzetten. Dit brengt een zekere mate van vrijblijvendheid en daarmee risico's voor continuïteit van initiatieven met zich mee. Zo ook is er beperkte capaciteit voor de communicatie van DBWE en het circulair ambachtscentrum. Het verhaal moet beter verteld gaan worden zodat mensen daarop kunnen aanhaken. Inmiddels heeft een communicatiebureau een aanzet voor een communicatieplan gedaan. Dit zal door een roc-student verder worden uitgewerkt.

Voor het realiseren van het circulair ambachtscentrum waren twee factoren van belang: de inzet van sociaal ondernemer Patrick HoogenBosch en het verkrijgen van de financiering. Hoogenbosch heeft eerder DBWE opgezet in 2014 en nam de leiding met de Gemeente Arnhem voor de inzending voor de prijsvraag voor het Circulair Spijkerkwartier. Deze prijsvraag zorgde voor versnelling van samenwerking en het opzetten en verder uitrollen van het circulair ambachtscentrum. Naast de middelen verkregen via de prijsvraag, is de financiële ondersteuning vanuit de Gemeente Arnhem onmisbaar. In meer algemene zin ziet de Gemeente Arnhem de opzet, met initiatieven voor en door burgers, als een groot pluspunt. De gemeente hoeft zelf geen actieve rol in het geheel te spelen en is blij met de hoge mate van burgerparticipatie. Men zou dan ook graag zien dat het concept ook naar andere wijken wordt uitgebreid.

¹² Staat voor de kernwaarden van de onderneming: Samen, Uniek, Zelfredzaam, Sociaal, Ontwikkeling.

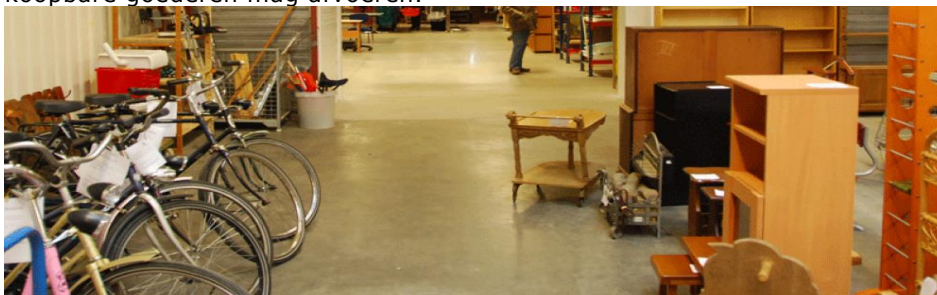

5 Doetinchem

Achterhoekse Spullenschuur		
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> Gemeente Doetinchem Buha (beheer en onderhoud openbare ruimte) Stichting Aktief (kringloopcentra) Het Graafschap College Laborijn (maatschappelijk werk) 	<ul style="list-style-type: none"> Beoogde samenwerkingspartners: andere gemeenten Achterhoek, mbo-instellingen en praktijkscholen, Stadskamer en MKB
Status	Activiteiten en samenwerkingsmogelijkheden voor Circulair Ambachtscentrum zijn momenteel in ontwikkeling door Buha en Aktief.	
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> Kringloopwinkels (inclusief online winkel) Afval inzameling, scheiding, verwerking en hergebruik Fietsophaal en reparatie Recycleservice Repair café (beoogde samenwerking met bestaand initiatief) 	
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none"> Participatiewet Oude Wajong en Wsw WIA gerechtigden 	<ul style="list-style-type: none"> Statushouders Niet-uitkeringsgerechtigden
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> Reclassering (werkstraftrajecten) Mbo-studenten Vrijwilligers 	

Achtergrond

Het circulair ambachtscentrum in Doetinchem, met als voorlopige naam de "Achterhoekse Spullenschuur", is nog in de planningsfase. Dit neemt niet weg dat de samenwerkingspartners reeds een aantal circulaire activiteiten uitvoeren en actief zijn op het gebied van sociale activatie. Centrale partijen in het circulair ambachtscentrum zijn Buha en Aktief. Het initiatief voor het opzetten van een circulair ambachtscentrum is genomen door Buha (Beheer, uitvoering, handhaving, afval en accommodaties), een BV van wie de Gemeente Doetinchem de enige aandeelhouder is en dat tot eind 2016 een afdeling van gemeente Doetinchem was. Buha is onder andere verantwoordelijk voor het ophalen van afval in de Gemeente Doetinchem en het beheren van een afvalbrengpunt voor de gemeenten Doetinchem en Bronckhorst. Buha werkt nauw samen met Stichting Aktief, de grootste kringlooporganisatie van de Achterhoek, met vestigingen in Winterswijk, Groenlo, Gendringen en Doetinchem. Aktief haalt gratis goederen op in acht gemeenten. Bovendien is met Buha afgesproken dat men onverkochte c.q. onverkoopbare goederen mag afvoeren.

Magazijn van Aktief in Doetinchem. Foto: Stichting Aktief.

Het plan is om een circulair ambachtscentrum op te zetten, en daarmee bij te dragen aan het halen van de landelijke doelstelling van maximaal 30 kilogram restafval per inwoner in 2025. Dit is ook het streven van het College van B&W van Doetinchem. Om dit te kunnen realiseren moet afval in meer fracties gescheiden worden. Omdat het huidige afvalbrengpunt van Buha hiervoor niet voldoet, worden mogelijkheden onderzocht om de afvalbrengvoorziening te verbeteren, bijvoorbeeld door één groot centraal punt te realiseren voor de hele regio of door meerdere punten te creëren. Hiervoor zoekt men nauwere samenwerking met andere gemeenten, afvalinzamelaars, kringlopen en circulaire initiatieven. Zo kunnen de activiteiten worden opgeschaald en beter op elkaar worden afgestemd waardoor ingeleverde goederen beter benut kunnen worden. Het doel is om de circulaire activiteiten op te schalen naar het niveau van de hele Achterhoek met een verzorgingsgebied van 180.000 inwoners.

De plannen zijn echter nog niet concreet uitgewerkt. Allereerst zal nader onderzocht worden wat de meest optimale wijze van regionale samenwerking is en zal een haalbaarheidsonderzoek worden gedaan om de optimale businesscase te bepalen. In het algemeen is het idee om klein te beginnen, dat wil zeggen met een beperkt aantal partijen, en dit pragmatisch stap voor stap uit te breiden.

Activiteiten en werkplekken

Het beoogde circulair ambachtscentrum bestaat uit verschillende activiteiten, die deels een voortzetting en deels een uitbreiding van de huidige initiatieven zijn:

- De Aktief **kringloopwinkels** zijn belangrijke plekken voor diverse (circulaire) activiteiten. De verkoop van tweedehands artikelen vindt hier zowel fysiek als via de online winkel plaats. Er is ook een werkplaats waar o.a. fietsen en (elektrische) apparatuur worden opgeknapt en gerepareerd voor verkoop. Het soort werk dat mogelijk is bij de winkel is hiermee divers en beslaat onder andere administratie, receptie en winkelbeheer, maar ook werk als chauffeur of bijrijder voor het ophalen van goederen en afvoeren van onbruikbare c.q. onverkoopbare goederen. Daarnaast is er werk in het kader van het repareren en opknappen van fietsen en meubels, timmerwerkzaamheden, schoonmaak en de textielafdeling (waaronder naaiwerkzaamheden en marketing). Tot slot moet de website worden bijgehouden en foto's worden gemaakt voor de webshop.
- Buha heeft een **afvalbrengpunt** in Doetinchem waar de meeste soorten afval gebracht kunnen worden. Hier zijn medewerkers actief die de burgers helpen bij het scheiden van hun afval en het beheren van de gescheiden afvalbakken.
- Buha biedt ook een gratis **recycleservice**, die specifieke afvalstromen ophaalt bij burgers. Het gaat daarbij met name om grondstoffen waarmee energie kan worden opgewekt (zoals frituurvet) of die zich lenen voor specifieke recycling (zoals harde plastics). Ook hier zijn werkplekken voor chauffeurs en bijrijders.
- Als onderdeel van het project De Achterhoekse Spullenshuur gaat men de mogelijkheden onderzoeken om de activiteiten van Aktief uit te breiden met een **Sorteerstraat en demontagelij**n waar bruikbare grondstoffen worden herwonnen uit ingeleverde goederen. Dit biedt werkplekken rond sorteren en demonteren.
- Ten slotte wordt aansluiting gezocht met het **Repair Café** van de Stichting Stadskamer. Deze organisatie organiseert op dit moment al reparatieavonden. In het kader van de Achterhoekse Spullenshuur zouden deze activiteiten uitgebreid kunnen worden. Aangezien dit nog in de ideeënfase is, zijn er nog geen concrete plannen voor werk(ervarings)plekken.

Naast de concrete circulaire activiteiten ondersteunt Buha ook **events** gericht op duurzaamheid en circulariteit. Bijvoorbeeld de SLIMCirculair ontwerp/bouwwedstrijd, waarbij

mbo-studenten een mobiel 'ontvangstkantoor voor afval' hebben ontworpen dat in de wijk gestationeerd kan worden.

Voorbeeld: hergebruik voor eigen gebruik

Buha werkt niet alleen aan het afvoeren van afval en het doorsluizen van bruikbare goederen naar de kringloop. Ook in eigen beheer wordt afval direct hergebruikt. Zo gebruikt men versnipperd snoeihout voor de op hout gestookte verwarmingsinstallatie van het eigen hoofdkantoor. Daarmee wordt de weg van afval naar hergebruik zeer kort en kan Buha de stookkosten ook beperken.

Foto: Pxhere

Doelgroepen en begeleiding

Bij zowel Buha als Aktief wordt op dit moment al veel gewerkt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij Buha zijn 19 werk-naar-werkplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en twee afvalcoaches waarvan één in de vorm van een werk-naar-werkplek. Bij Aktief zijn 25 (leer)werkplekken. De meeste mensen komen binnen via Laborijn, de regionale uitvoeringsorganisatie voor Wsw en de Participatiewet, of direct via de Gemeente Doetinchem. Er is ook altijd een medewerker van Laborijn aanwezig bij Aktief om de werknemers (aanvullend) te begeleiden. De medewerkers met afstand tot de arbeidsmarkt hebben verschillende achtergronden, namelijk:

- Participatiewet (en voorlopers Wse en Wajong)¹³;
- WIA;
- Statushouders;
- Niet-uitkeringsgerechtigden.

Daarnaast zijn er ook vrijwilligers en mensen die vanuit een werkstraf binnen reclassering betrokken zijn. Voor deze groep geldt dat er niet per se een afstand tot de arbeidsmarkt hoeft te zijn, maar dit zou in theorie wel kunnen.

Wat de casus van Buha en Aktief bijzonder maakt is de begeleiding die er aan de verschillende doelgroepen geboden wordt. Doorgaans werken mensen voor maximaal twee jaar bij Aktief of Buha, met als doel (weer) in het werkritme te komen en te wennen aan werk. Daarna is het de bedoeling dat ze uitstromen en aan de slag gaan bij een reguliere werkgever. In het algemeen stroomt ongeveer de helft door naar een reguliere baan. Om hen goed op hun vervolgcarière voor te bereiden en hen een betere positie op de arbeidsmarkt te kunnen bieden, is er cursusbudget beschikbaar. Een veel voorkomend voorbeeld is een VCA- of heftruckcertificaat, maar er zijn ook voorbeelden (geweest) waar mensen zijn geholpen met het reguliere of zelfs groot rijbewijs.

De mensen hebben het veelal naar hun zin en organiseren vaak ook activiteiten buiten werk. Zo is er een groep mensen bij Aktief die periodiek samen met elkaar eten of andere sociale activiteiten ondernemen zoals naar de bioscoop gaan. Voor veel mensen gaat het om meer dan werk; het werk biedt hen perspectief en de kans om hun sociaal netwerk (verder) op te bouwen.

¹³ Een hoop mensen uit de oude Wsw en Wajong zijn door Buha overgenomen van de Gemeente Doetinchem voor wie nog beschut werk wordt gerealiseerd.

Met de ontwikkeling van het circulair ambachtscentrum willen Buha en Aktief, samen met sociaal werkvoorzieningsbedrijf Laborijn, het aantal sociale werkplaatsen uitbreiden. Deze plaatsen zouden vooral bij de nieuwe sorterings- en demontageactiviteiten gecreëerd moeten worden.

Naast de inzet op doelgroepen met afstand tot de arbeidsmarkt, biedt het circulair ambachtscentrum ook kansen voor **leerlingen van het mbo** door met het Graafschap College de stagemogelijkheden te bekijken voor de opleidingen metaal- en houtbewerking. Zo kan de genoemde reparatiedienst mogelijk gekoppeld worden aan een opleiding van Anton Tjardink Techniekopleidingen. Voor MKB metaalbedrijven wordt gekeken of voor de vakopleiding metaalbewerking hergebruiksopgaven kunnen worden uitgevoerd in het circulair ambachtscentrum. Daarnaast kijkt men ook uitdrukkelijk naar de mogelijkheden om mbo-opleidingen en mbo-studenten (bijv. uit de opleidingen Leidinggeven en Ondernemen en Sociaal Werk) te betrekken om ervaring op te doen in de begeleiding en aansturing van medewerkers van het circulair ambachtscentrum.

Uitdagingen en succesfactoren

De plannen voor een regionaal circulair ambachtscentrum moeten nog verder worden uitgewerkt. Op dit moment zijn Buha, Aktief en de gemeente Doetinchem de trekkende partijen. De regionale samenwerking moet echter nog vorm krijgen en ook de haalbaarheid moet nog worden onderzocht. Het is daarom op dit moment voorbarig om reeds van echte succesfactoren te spreken. Wel voorziet men enkele aandachtspunten.

Voor het opschalen van het circulair ambachtscentrum naar meerdere gemeenten en organisaties kan een lastig proces zijn. Het bepalen van de centrale locatie van het circulair ambachtscentrum en de afbakening van verantwoordelijkheden tussen gemeenten zal enige voeten in de aarde hebben. De gemeenten in de regio zijn het nog niet op alle vlakken eens en er spelen verschillende belangen. Ook de afstemming met andere organisaties, zoals commerciële en non-profit kringlopen moet nog vorm krijgen waarvoor ook geldt dat er verschillende belangen kunnen spelen. Om deze reden is de eerste stap die de betrokken partijen zetten een onderzoek naar de optimale samenwerkingsvorm.

Parallel aan het onderzoek naar samenwerking, moet er nog een definitieve businesscase worden opgesteld. Dit wordt als een uitdaging gezien, mede omdat het verwerken van primaire grondstoffen tot secundaire grondstoffen hoge(re) verwerkingskosten met zich meebrengt. Daarnaast zijn er ook kostenstijgingen door een nieuwe verbrandingsbelasting per 2020. Verder gaven de partijen van het circulair ambachtscentrum aan dat ze verwachten dat het lastig zal worden voldoende budget van buurgemeenten te realiseren voor één (grote) centrale plaats.

Voor het behalen van de doelen op sociale activatie ziet men ook enkele uitdagingen. Ondanks dat er genoeg mensen in de regio zijn die hiermee geholpen zouden kunnen worden, ervaren Buha en Aktief dat het moeilijk is deze bij hun organisaties binnen te krijgen. Specifieke uitdagingen hierbij zijn een reorganisatie die bij Laborijn gaande is, en het verkrijgen van financiering voor begeleiding en ontwikkeltrajecten voor mensen uit de reclassering en statushouders. Daarbij wordt de wet- en regelgeving voor sociale activatie als complex ervaren. Dit moet voor de businesscase nader worden uitgezocht.

Als huidige succesfactoren wordt vooral de prettige samenwerking tussen Buha en Aktief genoemd. Deze twee partijen hebben afgesproken tijd en energie in het circulair ambachtscentrum te steken om elkaar te versterken en elkaar niet te beconcurreren. Ook

vanuit de Gemeente Doetinchem is draagvlak voor het project, omdat men gemotiveerd is de afvaldoelstelling van maximaal 30 kilogram restafval per inwoner te halen. Ook ziet men het als positief dat er, tot op heden, voldoende financiële middelen beschikbaar zijn gesteld door Buha en de Gemeente Doetinchem. Deze middelen zijn nadrukkelijk ook voor de sociale activatie ingezet, omdat het anders niet mogelijk is om budgetneutraal te werken en mensen ontwikkelingsmogelijkheden te bieden. Zo is er bijvoorbeeld ook voor cursussen en trainingen geld gereserveerd.

6 Goeree Overflakkee

Goed voor Goed in Goeree-Overflakkee	
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Goeree-Overflakkee • Goed voor Goed (kringloopcentra) • Deltawind (energiecoöperatie) • Repair Café Middelharnis
Status	Goed voor Goed is reeds actief met twee vestigingen en de doorontwikkeling van een kringloopcentrum naar een circulair ambachtscentrum wordt nu opgestart.
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Kringloopwinkel • Sorteer-, demontage-, repair- en upcyclingactiviteiten binnen Fiet-senwerkplaats, Houtwerkplaats en Computerreparatie • Milieustraat (o.a. recycling en afvalscheiding)
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none"> • Participatiewet • Dagbesteding, WMO • WW, WIA, Ziektewet, Wajong • Re-integratie • Vrijwilligers met een afstand tot de arbeidsmarkt
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijwilligers waarbij niet per se sprake is van een afstand tot de arbeidsmarkt • Leerlingen primair, voortgezet, praktijkonderwijs en mbo • Ondernemers

Achtergrond

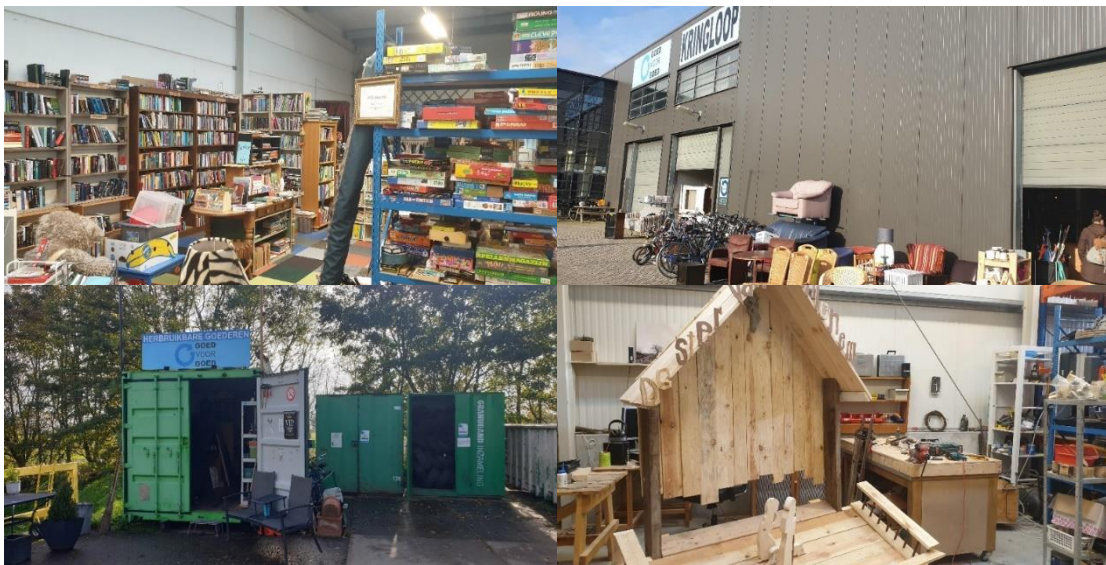
Goeree-Overflakkee is een gemeente met circa 49.000 inwoners verdeeld over 14 dorpskernen en een 5 buurtschappen. De gemeente is op verschillende terreinen actief met duurzaamheid, het milieu en de circulaire economie. Zo werkt men op dit moment aan een grondstoffenbeleidsplan, dat concrete eerste stappen aanwijst die genomen moeten worden om te komen tot een circulaire economie op het eiland. Dit grondstoffenbeleidsplan vervangt het huidige inzamelbeleid dat zich voornamelijk richtte op afvalscheiding door inwoners. Omdat dit niet tot gewenste gedragsverandering heeft geleid, wordt in het nieuwe plan de focus verbreed naar zowel particuliere als de zakelijke grondstoffeneconomie. Goede samenwerking met de verschillende maatschappelijke en zakelijke partijen is daarbij vanzelfsprekend cruciaal.

Eén van die partners is kringloopinstelling Goed voor Goed. Deze organisatie heeft twee kringloopcentra in de gemeente, namelijk in Middelharnis en Oude Tonge. Daarnaast staat er sinds kort een container van Goed voor Goed op de Milieustraat. Goed voor Goed is een stichting en voor de structurele kosten geheel zelfvoorzienend. Voor (door)ontwikkeling van hun activiteiten maken ze gebruik van subsidies en giften. Goed voor Goed is in de eerste plaats een stichting om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een plek te bieden waarbij het kringloopcentrum het middel voor sociale activatie vormt. Bij de doorontwikkeling naar een circulair ambachtscentrum wordt hier ook nadrukkelijk rekening mee gehouden. De mensen staan voorop en de doorontwikkeling zal daardoor een organisch karakter hebben. Dit betekent dat er geen harde doelstellingen met betrekking tot sociale activatie worden gesteld die bijvoorbeeld over twee of vijf jaar gehaald moeten zijn. Wel wordt in het zogenoemde 'droomdocument 2025' van Goed voor Goed de wens uitgesproken om in 2025 twee keer zoveel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een plek te kunnen bieden. Goed voor Goed heeft naast de kringloopcentra en de container bij de milieustraat nog

drie activiteiten, te weten Atelier, Bierbrouwerij Solaes en Stal van Eck. Ook hier bieden ze werkervaringsplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Andere partners in het samenwerkingsverband zijn coöperatie Deltawind en Repair Café Middelharnis. Coöperatie Deltawind is een lokale energiecoöperatie dat zich inzet voor een mentaliteitsverandering rond energiegebruik. Samen met Goed voor Goed schept Deltawind werkgelegenheid door in kernen op het eiland leerwerkplekken in te richten waar mensen onder toezicht van zogeheten leermeesters worden opgeleid rond duurzaamheid en verduurzamen. Deze leermeesters komen bijvoorbeeld uit de bouw waarbij ze de laatste jaren voor hun pensionering kennis overdragen. Leerlingen kunnen studenten zijn en ook de doelgroep van Goed voor Goed past hier mogelijk bij. Goed voor Goed moet het kenniscentrum worden van Goeree-Overflakkee en de regio op het gebied van recyclen en inclusie.

Activiteiten en werkplekken

Bij Goed voor Goed werken op dit moment 93 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit doen zij op allerlei verschillende plekken binnen de stichting en met verschillende gradaties in begeleiding. Mensen komen op verschillende manieren binnen bij de stichting, namelijk op eigen initiatief of via een doorverwijzing van de gemeente of een zorginstelling. Bij elke aanmelding wordt gekeken of en waar er binnen de stichting plek is voor deze mensen. Wanneer zij zich melden door zelf binnen te lopen, wordt ook gevraagd hoe ze bij het kringloopcentrum terecht zijn gekomen. Wanneer zij daadwerkelijk ook werkzaamheden gaan verrichten voor de stichting wordt dit gemeld bij de gemeente. Als onderdeel van het circulair ambachtscentrum worden de volgende activiteiten opgestart, uitgebreid en/of gecontinueerd:

- In de twee **kringloopcentra** zijn naast de winkel ook kleine plekken gecreëerd waar spullen gerepareerd, gedemonteerd of opgelapt worden. De verschillende repairactiviteiten zijn geclusterd rondom materiaaltypen. Zo is er plek voor het repareren, demonteren en upcyclen van elektronische apparaten, is er een houtwerkplaats en een fietsenwerkplaats en tot slot een atelier waar kunst wordt gemaakt van afgedankte spullen. Voor deze plekken wordt gekeken welke personen hier de meeste affiniteit en interesse in hebben. Daarnaast wordt er waar dat kan gerouleerd tussen de verschillende plekken. Het kan zijn dat iemand op de computerafdeling start en moet samenwerken

met de houtwerkplaats voor een bepaald project. Dan kan het voorkomen dat die persoon in de toekomst ook meer op de houtwerkplaats te vinden zal zijn. De fietsenwerkplaats wordt in de toekomst uitgebreid en de locatie in Oude Tonge zal ook moeten gaan functioneren als sorteringencentrum voor grondstoffen van bedrijven zoals verpakkingsmateriaal. Daarnaast is er ook werk in de winkel, zoals de kassa bedienen, klanten helpen in de winkel met vragen, klanten helpen met het in- of uitladen van spullen en de winkel netjes en op orde houden.

- Op de **milieustraat** staat een container van Goed voor Goed die wordt beheerd door twee mensen van de stichting zelf die ook een afstand tot de arbeidsmarkt hebben. De container wordt nu tenminste één maal per dag geleegd, afhankelijk van de instroom aan herbruikbare spullen. De twee werknemers van Goed voor Goed assisteren bezoekers van de milieustraat wanneer zij herbruikbare spullen komen brengen die anders het stort op gaan. Bij binnenkomst bij de milieustraat wordt door de reguliere medewerkers van de milieustraat bekeken wat de inwoners komen brengen. Wanneer er een vermoeden bestaat dat er spullen tussen zitten die kunnen worden hergebruikt, worden ze doorverwezen naar de container van Goed voor Goed. Het gaat hier nu nog niet om de inzameling van grondstoffen, maar dit is wel het doel in de toekomst. Op dit moment gaat het nog om spullen die direct kunnen worden hergebruikt of slechts een lichte reparatie nodig hebben. In het kader van het circulair ambachtscentrum moet de rol van Goed voor Goed op de milieustraat worden uitgebreid. Idealiter moet de container vooraan in het proces aanwezig zijn zodat deze beter zichtbaar is. Het ultieme doel is om een groot gebouw aan de voorkant van de milieustraat te realiseren, waar mensen eerst langs gaan voordat ze bij de rest van de milieustraat komen. Hier kan dan door werknemers van Goed voor Goed bepaald worden welke producten én grondstoffen hergebruikt kunnen worden en kan demontage van grote spullen plaatsvinden. Een voorbeeld is een tafel met een glazen blad en ijzeren poten. Deze komt nu nog gewoon bij het restafval terecht omdat het zowel glas als metaal bevat. In de toekomst zal deze tafel op locatie gedemonteerd worden waarna het metaal en glas gescheiden kan worden en daarna verwerkt in nieuwe producten. Op deze plek is in de toekomst dus meer plaats voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, zowel bij de inzameling als bij de demontage.
- Goed voor Goed wil ook een **'doe het samen' winkel** en een creatieve werkplaats creëren. Deze winkel moet samen met lokale partners uit de bouwsector recyclebare producten aanbieden. Dit wordt niet alleen een plek voor bouwproducten die geschikt zijn voor hergebruik, maar vormt ook het centrum van een circulair netwerk van andere bouwnijverheid, creatieve klusnijverheid en Goed voor Goed. Op deze plek zijn net als op alle andere plaatsen bij Goed voor Goed genoeg plaatsen waar mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt aan de slag kunnen.

Doelgroepen en begeleiding

Goed voor Goed heeft al veel ervaring met het ruimte bieden voor iedereen die (nog) niet mee kan draaien in de prestatiegerichte maatschappij. Goed voor Goed verwacht dat in de regio de grootte van deze groep alleen maar zal toenemen. De aanwas van deze doelgroepen zal bij de doorontwikkeling naar een circulair ambachtscentrum dan ook geen probleem vormen. De doelgroepen die een plek kunnen krijgen bij Goed voor Goed en het toekomstig circulair ambachtscentrum zijn zeer divers:

- **Participatiewet:** Goed voor Goed werkt samen met het sociale domein van de gemeente om mensen in het kader van de participatiewet een werkervaringsplek te kunnen bieden. Zij kunnen op verschillende plekken binnen de stichting terecht. De begeleiding wordt voornamelijk georganiseerd door de vaste medewerkers van Goed voor Goed zelf.
- **WW, WIA, Ziektewet, Wajong:** mensen die (langdurig) werkloos, ziek of arbeidsongeschikt zijn, kunnen bij Goed voor Goed met behoud van hun uitkering aan de slag. Langdurig werklozen en personen die in een re-integratietraject zitten kunnen op deze manier werkervaring en werkritme opdoen, wat helpt bij hun ontwikkeling naar een mogelijke reguliere baan. Wanneer er de mogelijkheid bestaat om een persoon naar een reguliere baan te helpen dan kan Goed voor Goed daar een begeleidende rol in spelen. De reguliere baan wordt dan ook buiten het kringloopcentrum gezocht.
- **Dagbesteding:** Goed voor Goed biedt op alle locaties dagbesteding voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en werkt hiervoor samen met organisaties zoals Pameijer, Sjaloomzorg, Gemina SVG Groep en Eigenz Zuidwester.
- **Vrijwilligers:** Deze diverse groep bestaat uit mensen met en zonder een afstand tot de arbeidsmarkt. De vrijwilligers kunnen kwetsbare burgers zijn die via het vrijwilligerswerk uit hun isolement komen en nieuwe vaardigheden leren. Daarnaast is er ook een constructie waarbij statushouders (of andere die het niet breed hebben) bij Goed voor Goed spullen gratis of tegen een gereduceerde prijs mogen meenemen, in ruil voor het meehelpen in de kringloopcentra. Vrijwilligers zonder een afstand tot de arbeidsmarkt zijn vaak gepensioneerden (waaronder vakmensen) en mensen die dit naast hun reguliere betaalde baan doen. Deze vrijwilligers zorgen samen met de betaalde werknemers van Goed voor Goed voor het overgrote deel van de begeleiding binnen de organisatie.
- **Onderwijs:** In het kader van het circulair ambachtscentrum is recent het eerste contact gelegd tussen Goed voor Goed en een aantal vmbo- en mbo-scholen. Het doel van deze samenwerking is het creëren van een locatie waar zowel de middelen als de begeleiding aanwezig is op het gebied van praktijkgericht techniekonderwijs om (leer)werkplekken te creëren voor de leerlingen. Goed voor Goed kan hen voorzien van materialen en machines zoals 3D printers. Ook kan er samengewerkt worden met bedrijven die studenten opdrachten of onderzoek laten uitvoeren naar bepaalde duurzame innovaties.

Voorbeeld: Kunstmaker

Kunstmaker is de kunstwerkplaats van stichting Goed voor Goed, bestemd voor mensen die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Het is een kleinschalig project waar deze mensen zich persoonlijk kunnen ontwikkelen en werkervaring kunnen opdoen met allerlei kunsttechnieken. Op de diverse locaties worden de creatieve activiteiten professioneel begeleid. Zowel in groepsverband als individueel.

Foto: Stichting Goed voor Goed

Uitdagingen en succesfactoren

De belangrijkste uitdaging voor de doorontwikkeling van het kringloopcentrum naar een circulair ambachtscentrum is de koppeling van de 'systeemwereld' aan de 'zorgwereld'. Wat hiermee wordt bedoeld is dat ondernemers, bedrijven en scholen vaak vastzitten in een bepaald stramien en te maken hebben met een planning, regelgeving, deadlines en rapportage-eisen. Dit is niet per se de ideale werkwijze voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt waar het over het algemeen van belang is om uit te gaan van de behoeften en mogelijkheden van de individuele cliënten. Om uiteindelijk tot een goede samenwerking te komen moeten ondernemers en scholen zich flexibel op kunnen stellen en kunnen schakelen wanneer dingen anders lopen dan in eerste instantie was vastgelegd. Zowel de gemeente als Goed voor Goed hebben er vertrouwen in dat het verbinden van deze twee werelden uiteindelijk gaat lukken, maar deze uitdaging kan er wel voor zorgen dat het realiseren van een aantal initiatieven wellicht wat langer duurt dan van tevoren verwacht.

Het vertrouwen dat zowel de gemeente als Goed voor Goed heeft in het realiseren van een toekomstig circulair ambachtscentrum komt voort uit de reeds bestaande samenwerkingsverbanden en de korte communicatielijnen die er al zijn. Daarnaast is de ervaring dat ook bij nieuwe samenwerkingen het contact eenvoudig op gang komt en men vaak enthousiast is om mee te werken aan dit initiatief. De samenwerkende partijen geven daarnaast aan dat het inwinnen van kennis over verschillende wet- en regelgeving belangrijk is voor de doorontwikkeling. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over regelgeving omtrent de omgevingsdienst/arbeidsinspectie over de (on)mogelijkheden van demonteren op locatie met cliënten of wetgeving met betrekking tot concurrentievervalsing.

7 Hoeksche Waard

Circulair Ambachtscentrum Hoeksche Waard	
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none">• Gemeente Hoeksche Waard• Stichting Welzijn Hoeksche Waard (welzijnswerk, vrijwilligerscentrale, kringloopwinkel)• RAD HW B.V. (Afvalinzameling, milieustraat)¹⁴• Provincie Zuid-Holland• Denny Werk (Dennis Happé: beeldend kunstenaar/ondernemer)• Pameijer (sociale werkvoorziening)• Beoogd samenwerkingspartner: Humanitas (maatschappelijk werk)
Status	Samenhangende activiteiten en potentiële partners voor Circulair Ambachtscentrum worden onderzocht of zijn in ontwikkeling.
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none">• Kringloopwinkel• Milieustraat (o.a. recycling en afvalscheiding)• Opslag, sorteer- en reparatiecentrum (nog in ontwikkeling)• Repair Cafés (beoogde samenwerking met circulair ambachtscentrum initiatief)
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none">• Sociale activatie van kwetsbare burgers (welzijnswerk)• Vrijwilligers• Re-integratie• Wajong• Participatiewet
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none">• Leerlingen primair, voortgezet, praktijkonderwijs en mbo

Achtergrond

De Hoeksche Waard is een dunbevolkt gebied met circa 87.000 inwoners verdeeld over 14 dorpskernen en een aantal buurtschappen. De Gemeente Hoeksche Waard heeft duurzaamheid en circulaire economie hoog op de agenda staan en de gemeente en RAD HW B.V. zetten expliciet in op het stimuleren van producthergebruik. In het grondstoffenbeleidsplan staan hiervoor specifieke doelen benoemd, en het opzetten van een circulair ambachtscentrum kan een bijdrage leveren aan de realisatie van een aantal van deze doelen. Het circulair ambachtscentrum project in de Hoeksche Waard is op dit moment nog in de opstartfase. In deze fase wordt verkennend onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van de samenwerking tussen de verschillende beoogde partners. Het project wordt getrokken door drie partijen die het kernteam vormen, namelijk RAD HW B.V., Stichting Welzijn Hoeksche Waard en de gemeente Hoeksche Waard.

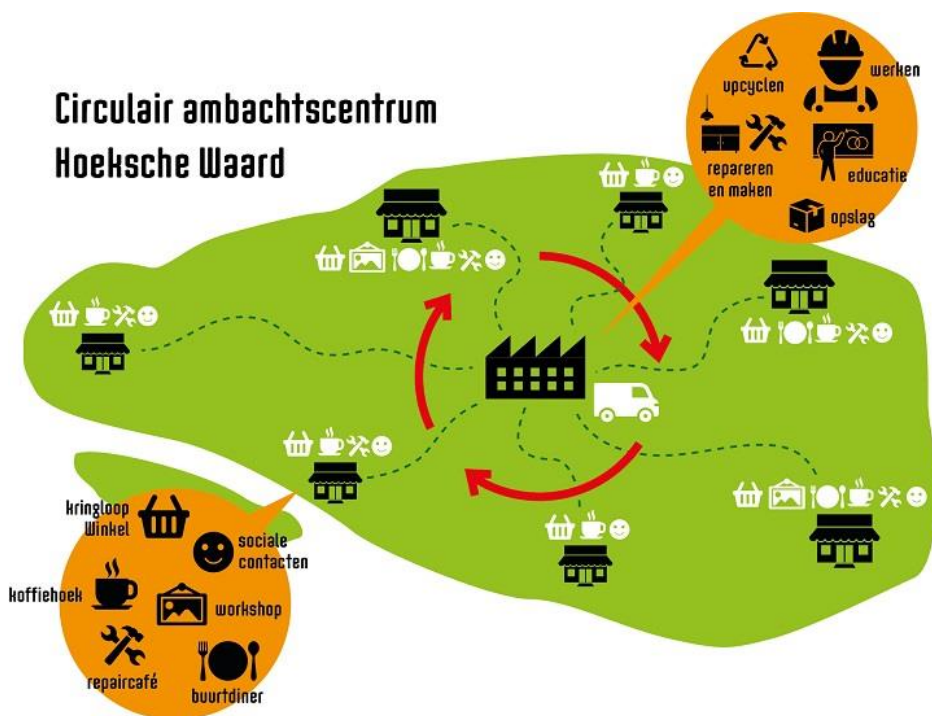
RAD HW B.V. zorgt voor de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval in de gemeente Hoeksche Waard en is verantwoordelijk voor de uitvoering van het gemeentelijke afval- en grondstoffenbeleid. Zij exploiteert in deze rol ook een milieustraat in de kern Westmaas. De Stichting Welzijn Hoeksche Waard heeft als doel de inwoners in de gemeente te verbinden en zo het welzijn in de samenleving van de gemeente te verbeteren. Als onderdeel hiervan exploiteert de stichting een kringloopwinkel in Oud-Beijerland en heeft zij een vrijwilligerscentrale die vrijwilligers koppelt aan organisaties die vrijwilligers nodig hebben.

¹⁴ De aandelen van RAD HW B.V. zijn volledig in eigendom zijn van de gemeente Hoeksche Waard.

Naast de leden van dit kernteam wordt er in het kader van het circulair ambachtscentrum ook samengewerkt met de provincie Zuid-Holland en ondernemer Dennis Happé van Dennis werk. Tevens wordt door middel van het verkennende onderzoek en gesprekken de mogelijkheden voor samenwerking met HW Werkt!, Repair Cafés, overige kringloopwinkels, onderwijsinstellingen en de Voedselbank onderzocht.

Het doel is om een centrale plek te creëren waar herbruikbare goederen of grondstoffen die op de milieustraat binnenkomen, verzameld, gesorteerd en gerepareerd kunnen worden. Vanaf deze locatie worden de goederen dan verspreid naar kringloopwinkels in de gemeente. Op dit moment is er al een loods gehuurd die gebruikt kan worden voor de opslag van goederen door de kringloopwinkel van stichting Welzijn Hoeksche Waard. Deze loods is echter een tussenoplossing totdat er een betere locatie gevonden is. De huidige locatie biedt bijvoorbeeld geen sanitaire voorzieningen en dit maakt het ongeschikt om hier structureel mensen te laten werken. De loods staat nu nog leeg maar wordt op korte termijn gevuld met kringloopgoederen.

Illustratie van het circulair ambachtscentrum, centraal in de gemeente.

Illustratie: Gemeente Hoeksche Waard

Activiteiten en werkplekken

Als onderdeel van het circulair ambachtscentrum worden de volgende activiteiten opgestart of uitgebreid:

- Bij de **milieustraat** komt binnenkort een container waarin goederen ingezameld worden die geschikt zijn voor hergebruik, gerepareerd kunnen worden of waarvan nieuwe producten gemaakt kunnen worden. Het doel is om twee à drie mensen vanuit Welzijn Hoeksche Waard hiervoor in te zetten die kunnen identificeren welke goederen geschikt zijn en welke niet. De gedachte is dat mensen die reeds in een kringloopwinkel hebben gewerkt of zich bezig houden met het repareren van spullen meer kansen zien in het hergebruik van producten die binnenkomen op de milieustraat en dat werknemers van milieustraat hier minder oog voor hebben. De voorgestelde activiteiten zijn dus het identificeren van

herbruikbare goederen van bewoners die grofvuil komen afgeven en het helpen met inzamelen van deze goederen in de container.

- In het beoogde centrale **sorteer- en repaircentrum** worden werkplaatsen ingericht voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Dit zijn werkplaatsen waar medewerkers de binnengekomen goederen sorteren naar goederen die gerepareerd kunnen worden, goederen waarvan een deel hergebruikt kan worden en goederen die kunnen worden omgevormd tot andere producten. In een later stadium kan dit centrum ook voor educatiedoeleinden gebruikt worden op het gebied van circulariteit, upcycling en duurzaamheid. Deze activiteiten en werkplekken kunnen deels worden opgestart in de loods die nu beschikbaar is, alhoewel het in de eerste plaats meer een opslag- en distributieplaats zal zijn en nog geen repaircentrum. Om dit te realiseren zal een meer geschikte locatie gevonden moeten worden. De mogelijkheden voor een permanente locatie worden op dit moment onderzocht.
- Naast de inzamelings- en verkoopactiviteiten, vinden er in de **kringloopwinkel** in Oud-Beijerland op dit moment al reparatiewerkzaamheden plaats. Daarnaast vervult de winkel ook een rol als ontmoetingsplek waar koffie kan worden gedronken en een praatje kan worden gemaakt. Om haar activiteiten uit te breiden en op te kunnen schalen is Stichting Welzijn Hoeksche Waard reeds op zoek naar een grotere locatie. De activiteiten en werkplekken in de winkel zijn uiteenlopend, variërend van klantcontact en kassawerk tot kleine reparaties in de winkel, koffie schenken en in- en uitgifte van goederen. Tijdens de opschaling van het project rond een circulair ambachtscentrum wordt ook gekeken naar de mogelijkheden om andere kringloopwinkels en Repair Cafés bij het initiatief aan te laten sluiten.

Doelgroepen en begeleiding

Een belangrijk uitgangspunt is het streven om de verschillende mensen (waar dit kan) te laten rouleren tussen de verschillende werkplekken. Op deze manier krijgen zij het hele up- en recyclingsproces te zien, maken zij kennis met verschillende werkzaamheden en omgevingen en zijn ze later breder inzetbaar. Dit is vanzelfsprekend niet voor alle doelgroepen mogelijk. Mensen met autisme hebben er bijvoorbeeld vaak baat bij als de werkomgeving juist niet te veel verandert en hun taken duidelijk en constant zijn. Voor anderen kan het juist motiveren om het hele proces te zien: "Ik heb een stoel op de milieustraat ingezameld, die is gerepareerd in het repaircentrum en gaat bij de kringloopwinkel weer naar een nieuwe eigenaar." De diversiteit aan plekken die beschikbaar kunnen worden gemaakt voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zorgen tevens voor een verscheidenheid aan doelgroepen die geschikt zijn om dit werk te kunnen en willen uitvoeren. Het gaat om:

- **Vrijwilligers:** De start van de samenwerking zal voornamelijk gaan draaien op vrijwilligers. Dit komt omdat de kringloopwinkel van Stichting Welzijn Hoeksche Waard nu voor het grootste gedeelte op vrijwilligers draait en zij met hun eigen vrijwilligerscentrale eenvoudig zelf kunnen werven. De vrijwilligers kunnen kwetsbare burgers zijn die via het vrijwilligerswerk uit hun isolement komen en nieuwe vaardigheden leren. Maar het zijn ook veelal mensen die naast hun werk of na hun pensioen een zinvolle invulling van hun tijd zoeken.
- **Re-integratie:** Naast de vrijwilligers zijn er in de kringloopwinkel nu ook mensen werkzaam vanuit een re-integratietraject, zoals (voormalig) Wajongers en mensen die arbeidsongeschikt zijn. Zij kunnen in de kringloopwinkel werkritme en werkervaring opdoen. Begeleiding vindt plaats door de vrijwilligers en een aantal vaste medewerkers van Stichting Welzijn Hoeksche Waard in de kring-

loopwinkel. Daarnaast werkt de kringloopwinkel samen met Pameijer dat ondersteuning en begeleiding biedt door middel van een jobcoach die twee dagen in de winkel meeloopt. Dit bevalt goed en de wens is dan ook om deze samenwerking uit te breiden. Humanitas heeft ook laten blijken geïnteresseerd te zijn in een samenwerking met de kringloopwinkel. Stichting Welzijn Hoeksche Waard ontvangt op dit moment geen financiering via de Wmo of subsidies en draait volledig op de verkoop van spullen. Om verder uit te breiden wordt op dit moment onderzocht van welke subsidies of regelingen de stichting gebruik kan maken op basis van de verschillende 'rugzakjes' die de mensen hebben. Het gebruik maken van deze financiële ondersteuning kan een impuls bieden voor de kringloopactiviteiten van de stichting en de activiteiten in het kader van het circulair ambachtscentrum project.

- **Onderwijs:** Op dit moment wordt bekeken in hoeverre praktijk- en mbo-scholen betrokken kunnen worden bij het project rond het circulair ambachtscentrum. De verwachting is dat scholen pas in een later stadium kunnen aansluiten. De reden is dat de samenwerkingspartners op dit moment nog geen duidelijk aanbod aan scholen kunnen doen met kansen en stageplekken voor de leerlingen. Pas wanneer dit concreet is vormgegeven, kunnen de scholen wellicht aansluiten. RAD HW B.V. biedt wel al sporadisch educatieve projecten voor scholen, verenigingen, stichtingen en andere maatschappelijke organisaties. Een voorbeeld hiervan is het project afvalvrije school in samenwerking met Dennis Happé.

Voorbeeld: Upcycling als versterking voor de vitaliteit van dorpskernen

Afval dat misschien niet meer gerepareerd kan worden, kan desondanks wel hergebruikt worden door het een andere functie te geven. Het maken van nieuwe meubels of kunst door middel van workshops kan hierbij een goede manier zijn om direct betrokkenheid te creëren van bewoners en zo de vitaliteit van de kleine dorpskernen te versterken. Hout, metaal, glas en kunststof en andere grondstoffen kunnen allemaal hergebruikt worden voor dit doeleinde. De producten die hiermee gemaakt worden, kunnen dienen als financiële impuls voor de kringloopwinkel, ingezet worden voor sport- en spel activiteiten of als uithangbord (misschien wel letterlijk) voor de mogelijkheden van upcycling in de gemeente Hoeksche Waard.

Foto: Getty Images

Uitdagingen en succesfactoren

Een belangrijke succesfactor die de samenwerkingspartners noemen is de transparantie en goede communicatie die onderling bestaat. Er wordt duidelijk door alle samenwerkende partijen kenbaar gemaakt wat er voor hen mogelijk is en (vooral ook) wat niet. Ook wordt er open gesproken over de toegevoegde waarde van de verschillende activiteiten voor elk van de samenwerkingspartners. De samenwerking moet namelijk uiteindelijk iets opleveren voor elk van de verschillende partijen. Alleen door transparantie en eerlijkheid in de communicatie kunnen relatief snel stappen gezet worden.

Een belangrijk aandachtspunt dat door alle betrokkenen wordt benoemd, is het feit dat ze bij het plannen niet uit het oog moeten verliezen dat ze werken met mensen die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben. Dit betekent dat ze flexibel moeten zijn in het implementeren van plannen, en dat het invullen van werkplekken moeilijker kan zijn dan verwacht. Lang niet alle mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zijn geschikt

voor alle taken en functies binnen het circulair ambachtscentrum. Daarnaast hebben deze mensen natuurlijk ook hun eigen wensen en ideeën.

De uitdaging op korte termijn is het vinden van genoeg geschikte kandidaten om op de milieustraat aan het werk te kunnen in het kader van dit project. Daarnaast moet op de midden tot lange termijn gezocht worden naar een geschikte permanente locatie voor het sorteer- en repaircentrum.

8 Leeuwarden

Omrin Estafette		
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Omrin (afvalbeheer) • Stichting Omrin Estafette (kringloopcentra) • Mbo/hbo-onderwijsinstellingen • Duurzame en sociale ondernemers • Gemeente Leeuwarden • Maatschappelijke organisaties (o.a. Stichting Fier) 	<ul style="list-style-type: none"> • Traject B.V. (re-integratie) • Werkpro d'Ambacht (dagbesteding) • Sociale werkvoorzieningsbedrijven en -projecten (o.a. Caparis, Werkjouwer, Pastiel)
Status	Binnen de vestigingen van Stichting Omrin Estafette vinden diverse activiteiten plaats op het gebied van circulariteit. Jaarlijks zijn er 350 vrijwilligers actief en vinden 120 scholieren/studenten er een (leer)werkplek.	
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Kringloopwinkels (7) • Afval inzameling, scheiding en verwerking • Circulaire werkplaats • Fietsen ophaal/reparatie 	<ul style="list-style-type: none"> • Upcycling & restyling • "Kringloopkast" • Repair Café • Plantenasiel
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none"> • (Student) statushouders • Vrijwilligers met afstand tot arbeidsmarkt 	
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> • Vrijwilligers zonder afstand tot arbeidsmarkt • Studenten mbo/hbo/wo • Leerlingen basisonderwijs 	

Achtergrond

Omrin (Fries voor kringloop) is de afvalinzamelaar voor 175.000 huishoudens en 8.500 organisaties en afvalverwerker 800.000 huishoudens en vele bedrijven. Eén van de hoofdoelen van Omrin is circulariteit. Van daaruit heeft Omrin in 1997 de stichting Omrin Estafette opgericht. Dit is inmiddels uitgegroeid tot een gevestigde kringlooporganisatie met zeven recycle winkels (inclusief de Recycle Boulevard) en daarmee tot een regionaal knooppunt van circulaire activiteiten die in samenwerking met een breed scala aan organisaties en doelgroepen plaatsvinden. Het transformeert elk jaar 2,4 miljoen kilo afval tot waardevolle producten die in deze winkels worden verkocht. Hiermee wordt drie ton aan afvalverwerkingskosten bespaard. Estafette werkt onder het motto "Ieders talenten benutten en blijven gebruiken wat er al is." Circulair denken en doen staat dus centraal, maar ook het bereiken van inclusiviteit op de arbeidsmarkt. Dit is met name op gang gekomen na de aanstelling van een nieuwe manager in 2017 waarmee versterkt werd ingezet op het realiseren van duurzame samenwerkingen met (praktijk)scholen (mbo/hbo/wo), sociale werkvoorzieningsbedrijven, ondernemers en diverse maatschappelijke organisaties. Door dit succes is het onderdeel van een VPRO documentaire¹⁵ die eind dit jaar wordt uitgezonden.

¹⁵ <https://www.vpro.nl/programmas/de-kracht-van-de-kringloopwinkel.html>

Activiteiten en werkplekken

De Recycle Boulevard is de hoofdvestiging en dient als centrale ontmoetingsplek van Estafette. Hier vinden de meeste activiteiten plaats, maar daarnaast zijn er ook 6 kringloopwinkels. Samen genomen wordt het volgende ondernomen:

- Op de **circulaire werkplaatsen** in Leeuwarden worden o.a. ingeleverde en opgehaalde meubels, fietsen, servies en (elektrische) apparatuur voor verkoop gesorteerd, bewerkt, opgeknapt en geupstyled. Ook is er in bijna elke recycle winkel een **upcycle atelier** waar van oud textiel nieuwe (kleding) items worden gemaakt. (oude) planten waar men niet meer voor kan of wil zorgen, kunnen naar het **Plantenasiel** worden gebracht waar ze worden verzorgd en doorverkocht. Naast de verkoop van deze 'eigen' producten worden ook producten verkocht van verschillende duurzame en sociale ondernemers (o.a. A House of Happiness, L.A.P. Atelier, Werkjouwer en Werkpro d'Ambacht). Bovendien kunnen start-ups **exporimte** huren om hun circulaire artikelen te verkopen en kunnen particulieren een '**kringloopkast**' huren om hun tweedehands spullen van de hand te doen. Deze activiteiten bieden werkplekken als het gaat om het verwerken van aangeleverde producten zoals sorteren en opknappen, maar ook in het inrichten van de winkel en de verkoop.

Voorbeeld: "The Upcycle Collection"

In samenwerking met de Recycle Boulevard is de designcollectie ontworpen door Louise Cohen tot stand gekomen. De collectie bestaat uit designmeubelen en objecten vervaardigd uit gebruikte materialen. Ze zijn geproduceerd door studenten, statushouders, tijdelijke krachten die (her)integreren en vrijwilligers.

"The Upcycle Collection" designmeubelen. Foto: Omrin Estafette.

- In Oosterwolde en Burgum is een **Repair Café** waar men naar toe kan om tegen een vrijwillige bijdrage kapotte apparaten te laten repareren. Daarnaast hebben alle recycle winkels een eigen technische afdeling waar zij binnengebrachte elektronische goederen testen en waar nodig repareren. Dit biedt werkplekken voor mensen die de reparaties kunnen uitvoeren en die klanten kunnen leren om hier ook zelf mee aan de slag te gaan.
- Er worden **DIY-workshops** gegeven waar men het opknop-ambacht kan leren.
- In verschillende vestigingen zijn **koffiecorners** en in Leeuwarden is er het ontbijt- en brunchrestaurant De Eethoek waar zonder verspilling van voedsel broodjes worden bereid. De Eethoek wordt gepacht door een partij die zowel de zero waste gedachte omarmt als mede bijdraagt aan inclusiviteit. Hier werken mensen in de bediening en in de bereiding. Ook worden hier taarten, brood en soepen verkocht die zijn bereid door de kwetsbare vrouwen en meisjes werkzaam bij Stichting Fier.

De Eethoek Foto: Omrin Estafette.

Doelgroepen en begeleiding

Vanuit het motto 'ieder talenten benutten', is binnen Estafette een breed scala aan doelgroepen actief. Voor specifieke doelgroepen waarvoor begeleiding gewenst is, wordt samengewerkt met diverse organisaties. Daarnaast is er binnen Estafette zelf een job coach actief die de diverse groep vrijwilligers begeleid. Voor o.a. bovengenoemde activiteiten worden de volgende doelgroepen betrokken en/of bereikt:

- **Kwetsbare burgers:** In de vestigingen van Estafette worden producten van Stichting Fier en L.A.P. Atelier verkocht. Dit zijn producten gemaakt door meisjes en vrouwen die te maken hebben gehad met geweld in afhankelijkheidssituaties. Ze worden begeleid om actief bezig te gaan met het behalen van een diploma en het opdoen van werkervaring, zodat ze weer kunnen participeren in de maatschappij. Voor het repareren en checken van binnengekomen computers en toebehoren wordt samengewerkt met Stichting De Aanzet. Hier werken psychische en/of sociale kwetsbare mensen die door middel van vrijwilligerswerk werken aan hun herstel en persoonlijke ontwikkeling.
- **Re-integratie/participatie:** Voor het maken van meubels uit het afval verzameld door Omrin wordt samengewerkt met activerings- en dagbestedingsproject WerkPro d'Ambacht en met Werkjouwer. De deelnemers zijn mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij Werkjouwer gaat het bijvoorbeeld om statushouders en uitkeringsgerechtigden en bij WerkPro d'Ambacht om cliënten van VNN (verslavingszorg), Zienn (daklozen), justitie, UWV of WMO. Met hun werk voor Estafette doen zij onder begeleiding werkervaring op, alsook vakkennis en sociale en werknemersvaardigheden zodat zij hun kansen op de arbeidsmarkt kunnen vergroten. Ook werkt Estafette samen met re-integratiebedrijf Traject BV en werkbedrijf Caparis in het bieden van werkplekken voor diens cliënten.
- **Student statushouders:** Estafette biedt op alle afdelingen en in haar restaurant stageplekken aan student statushouders van de entree-opleiding mbo-1 aan het Friesland College. Zo doen zij kennis en ervaring op om hun kansen op de arbeidsmarkt te vergroten. Momenteel loopt ook een pilot met taalbuddy's (SPH-studenten) om deze doelgroep in hun inburgeringsproces te begeleiden en worden in samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven taaltrainingen aangeboden.
- **Onderwijs:** Estafette werkt samen met diverse onderwijsinstellingen. Zo biedt zij stageplekken voor studenten aan het Friesland College van o.a. opleidingen op het gebied van creativiteit, handel en ondernemen, alsook hout, meubel en interieur. De stageplekken op de werkplaatsen, winkels, stijlkamers en timmerfabriek bieden een creatieve leeromgeving waar zij praktische vaardigheden op kunnen doen in een praktijksituatie. Ook organiseert Friesland College praktijklessen op locatie en kunnen hbo-studenten bijvoorbeeld een marketingstage lopen. Er wordt ook incidenteel samengewerkt met praktijkscholen en voor basis-

scholen worden maatschappelijke stages aangeboden. Verder is de samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) recent opgestart voor wo-studenten van de leergang duurzaamheid, die met (stage)onderzoek meerwaarde kunnen leveren.

- **Vrijwilligers:** Naast bovengenoemde specifieke groepen, is er ook een groot aantal meer reguliere vrijwilligers actief bij de Estafette. Zij melden zich veelal op eigen initiatief aan vanuit de motivatie om naast hun baan of na hun pensioen maatschappelijk actief te zijn. Tegelijkertijd is een groot deel van de vrijwilligers structureel aangewezen op vrijwilligerswerk en al dan niet doorverwezen door de gemeente of het UWV (WIA) nadat zij een vrijstelling hebben gekregen ten aanzien van de sollicitatieplicht.

Uitdagingen en succesfactoren

Ondanks het succes van Estafette en de brede samenwerkingen die hierin lopen, zijn er verschillende uitdagingen of onbenutte kansen. Hoewel Omrin en Omrin Estafette nauw contact met gemeenten hebben waar het gaat om afvalinzameling, valt er op het gebied van sociale activering nog veel te winnen. Het huidige traject waarbij mensen vanuit de Participatiewet voor een halfjaar of jaar bij Estafette worden aangesteld loopt in januari 2020 af omdat dit organisatorisch en financieel niet te realiseren is. Van belang is hiervoor dat Estafette door de gemeenten als mogelijke invulling voor de Participatiewet moet worden gezien en dat er vanuit daar vergoedingen voor begeleiding en dergelijke beschikbaar komen.

In het verlengde hiervan ligt het belang om duidelijk te maken hoe Estafette wordt gefinancierd en wat diens verdienmodel is. Nu bestaat het onterechte beeld dat het volledig wordt gesubsidieerd terwijl er juist geen extra financiële middelen vanuit gemeenten worden toegelegd. Mede hierom is het een uitdaging om goede en ook financieel aantrekkelijke samenwerkingen aan te gaan met start-ups en gevestigde bedrijven. Vooral met re-integratiebedrijven en maatschappelijke organisaties die bekostiging krijgen voor de begeleiding van hun doelgroepen. Dit is een proces van experimenteren en uitproberen om vervolgens keuzes te maken om wel of niet door te gaan.

Een andere uitdaging is die van de verbreding van de doelgroep statushouders ouder dan 30 jaar. Zij zouden potentieel ook een (entree) mbo opleiding kunnen volgen, al dan niet in combinatie met een werkplek bij Omrin Estafette. Dit is echter vooralsnog niet mogelijk omdat er geen studiefinanciering beschikbaar is voor personen ouder dan 30 jaar. Hierdoor wordt veel talent niet benut. Toestemming van het UWV wordt tot op heden niet verkregen om te werken met asielzoekers als vrijwilliger. Hiermee blijft aanwezig talent onbenut.

Tot slot is het begeleiden van specifieke doelgroepen in het kader van sociale activatie een uitdaging. Momenteel heeft Estafette de middelen om hiervoor één job coach in dienst te hebben, maar dit is onvoldoende gezien de grootte en diversiteit aan doelgroepen. De bekostiging vanuit de gemeente vervalt per 1 januari 2020. Hoewel hiervoor goede samenwerkingen zijn met gespecialiseerde partijen, zijn extra middelen of intensievere samenwerkingen van belang om de potentie die er ligt ook daadwerkelijk te verzilveren.

Tegelijkertijd zijn er duidelijke factoren die Estafette tot een succes maken. Het gaat bijvoorbeeld om de brede en intensieve samenwerking met partners gespecialiseerd in een diversiteit aan doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Door deze samenwerking wordt de doelgroep verbonden aan circulaire activiteiten en werkplekken

die Estafette vanuit de afvalinzameling en -verwerking kan bieden. Het is een zogenaamde win-win die door alle betrokken partijen wordt gevoeld en zorgt voor een sterke motivatie en betrokkenheid. Voor de doelgroep en hun activatie is het daarbij cruciaal dat zij niet worden gelabeld. Elke vrijwilliger werkzaam binnen Estafette wordt als een individu gezien en als een persoon met talent, los van eventuele bagage. Dit draagt bij aan zelfrespect en -vertrouwen en het benutten van kansen in plaats van het blijven zien van mogelijke belemmeringen.

9 Maastricht, Meerssen & Valkenburg aan de Geul

Uitbreiding activiteiten Kringloop Zuid	
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeenten: Maastricht, Valkenburg aan de Geul, Meerssen • Kringloop Zuid (kringloopwinkel) • Levanto Groep (GGZ) • Trajekt (welzijnswerk) • Se.Lab (ondersteuning, advisering)
Status	Samenhangende activiteiten voor Circulair Ambachtscentrum nog in ontwikkeling. Kringloop Zuid is sinds 1995 een gevestigde naam op de thema's circulair en sociale activatie.
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Kringloopwinkel • Milieustraat (icm alternatieve inzamelingsmiddelen) • Meubelwerkplaats/upcycling • Fietsenwerkplaats • Repaircafé (beoogde samenwerking met bestaand initiatief)
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none"> • Participatiewet • GGZ • Sociale activatie van kwetsbare burgers (welzijnswerk) • Leerlingen praktijkonderwijs
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen mbo, hbo, wo • Vrijwilligers uit de regio waarbij niet per se sprake is van een afstand tot de arbeidsmarkt • Reclassering (werkstraftrajecten)

Achtergrond

Kringloop Zuid is al bijna 25 jaar een belangrijke speler op het gebied van circulaire economie en sociale activatie. De kringloopwinkel met twee vestigingen (in Maastricht en Valkenburg) is een leerwerkbedrijf met vrijwilligers en vaste medewerkers. In de rol als leerwerkbedrijf biedt Kringloop Zuid re-integratieplaatsen voor alle doelgroepen in de Participatiewet en ook voor reclassering in het kader van de uitvoering van werkstraffen. Samen met de gemeenten in de regio heeft men de trend op het gebied van circulaire ambachtscentra en de mogelijkheden voor financiering hiervan aangegrepen om bestaande activiteiten uit te breiden en op te schalen. Daarbij zoekt men ook een betere verbinding met de afvalinzameling en recyclingactiviteiten op de bestaande milieustraten en andere circulaire initiatieven in de regio. Se.Lab is aangesloten als adviseur en procesbegeleider, onder andere op het gebied van sociale activatie.

Het brede aanbod bij Kringloop Zuid. Foto: Kringloop Zuid

Het project is nog in ontwikkeling. Tot nu toe was het vooral zaak om de financiële randvoorwaarden op orde te krijgen. Die zijn nu voor elkaar via de ondersteuning door Rijkswaterstaat en financiering door Stichting Doen. Nu kijkt men naar de praktische uitdagingen, zoals het vinden van geschikte locaties. Wel zijn er reeds contacten met verschillende stakeholders waarmee zal worden samengewerkt en worden de voorbereidingen voor de eerste activiteiten getroffen. Vanaf januari wordt gestart met de fiets-werkplaats en later dat jaar zal het hele project verder vorm krijgen.

De link richting de gemeenten was er altijd al, omdat veel mensen via de sociale dienst een re-integratieplek vinden bij Kringloop Zuid (bijvoorbeeld in de constructie van vrijwilligerswerk met behoud van uitkering, Participatieplaats of groeibaan). Kringloop Zuid wil in het kader van arbeidstoeleiding als leerwerkbedrijf nadrukkelijk een schakel vormen tussen werkgever en mensen met een kwetsbare arbeidsmarktpositie. Het is daarbij zaak om bij de gemeente op het netvlies te komen en te blijven. De ambities op het gebied van circulariteit passen ook bij de ambitie van de Gemeente Maastricht om in 2030 restafvalvrij te zijn. Hierin hebben de partijen elkaar dus ook gevonden.

Activiteiten en werkplekken

Als onderdeel van het circulair ambachtscentrum worden de volgende activiteiten opgestart/uitgebreid:

- De **kringloopwinkels** van Kringloop Zuid zijn het uitgangspunt voor veel activiteiten. De sociale activatie die hier al gebeurt (re-integratie van personen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt) wordt aangevuld met meer initiatieven die zowel de circulaire economie als de sociale activatie van verschillende groepen bevorderen. Daarnaast wordt Kringloop Zuid een bron van kennisverspreiding bij de initiatieven om meer hergebruik van producten te bevorderen.
- Op de locatie van de kringloopwinkel in Maastricht wordt binnenkort een **fiet-senwerkplaats** gerealiseerd. Hier worden oude, afgedankte en op straat achtergelaten fietsen hersteld en/of worden van onderdelen van verschillende fietsen nieuwe functionele fietsen gemaakt. Dit gebeurt nu reeds op kleine schaal, maar dit wordt uitgebreid om meer mogelijkheden te bieden voor (leer)werkplekken en vrijwilligers die hun technische vaardigheden willen verbeteren. Onderdelen die niet in opgeknapte fietsen kunnen worden gebruikt, kunnen alsnog worden hergebruikt in het kader van upcycling (zie het voorbeeld in de tekst-box).
- In 2019 is reeds een eerste start gemaakt met een **Meubel Upcycling Project**. In dit initiatief werkt Kringloop Zuid samen met GGZ-instelling Levanto Groep om in het kader van dagbesteding cliënten in een meubelwerkplaats oude meubels op te laten knappen en geschikt te maken voor verkoop in de kringloopwinkel. In het kader van het circulair ambachtscentrum wordt dit initiatief opgeschaald van één dag per week voor zes personen naar een volwaardig project waar ook mensen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt een leerwerkplek kunnen vinden om hun vaardigheden te verbeteren. Ook start er een samenwerking met een kunstenaar om producten voor de zakelijke markt te produceren. Daarnaast kunnen er ook workshops worden georganiseerd voor een breder publiek, om op die manier aan bewustwording te werken.
- Naast de initiatieven vanuit Kringloop Zuid, wordt ook nadrukkelijk de samenwerking met de gemeentelijke afvaldiensten gezocht. Het idee is om het weggooien van bruikbare producten en materialen in de **milieustraat** zo veel mogelijk tegen te gaan. Bij de ingang van de milieustraat moet een selectie plaats-

vinden, waarbij samen met burgers naar hun 'afval' wordt gekeken wat er eventueel verkocht kan worden via de kringloopwinkel en wat er gebruikt kan worden voor reparatie en/of upcycling. Dit kan worden gedaan door medewerkers en vrijwilligers van Kringloop Zuid, die de kennis over de (her)bruikbaarheid van producten en materialen reeds hebben opgedaan, of door de medewerkers van de milieustraat (die in dienst zijn van de gemeente) op te leiden bij Kringloop Zuid om hen bewust te maken van de (her)bruikbaarheid van producten.

Voorbeeld: koffiebar met aankleding via upcycling

Naast de activiteiten gericht op hergebruik van producten en materialen, wil men ook een koffiebar realiseren. Een plek waar men koffie van goede kwaliteit kan krijgen draagt bij aan de aantrekkelijkheid van de vestigingen van Kringloop Zuid en biedt aanvullende leerwerkplekken. De koffiebar kan ook een etalage worden voor upcycling. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk om fietsen en koffie aan elkaar te koppelen. Dit is in lijn met de trend die men in Zuid-Limburg om zich heen ziet. De aankleding van verschillende koffiezaken bestaat uit kunstzinnig gebruikte fietsonderdelen, zoals barkrukken van fietszadels en fietsenframes en -onderdelen aan de wand.

Foto: Getty Images

Doelgroepen en begeleiding

Bij de bovenstaande initiatieven worden verschillende doelgroepen betrokken, te weten:

- **Re-integratie/participatie:** op dit moment zijn er bij Kringloop Zuid al leerwerkplekken voor verschillende groepen personen met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt, en vanuit verschillende uitkeringssituaties, waaronder bijstandsgerechtigden, (voormalig) Wajongers en arbeidsongeschikten. Zij kunnen in de kringloopwinkel werkritme en werkervaring opdoen. Dit gebeurt in verschillende constructies, variërend van een dienstverband tot vrijwilligerswerk met behoud van uitkering, en alle mogelijke varianten daartussenin. Zij worden begeleid door de vaste medewerkers van Kringloop Zuid, die hier zelf veelal ooit zijn begonnen via een re-integratietraject.
- **Reclassering:** werken voor Kringloop Zuid kan ook worden gedaan als onderdeel van een werkstraf. Daarbij let de leiding er wel op dat het om wetsovertreders gaat die niet voor een gevaar voor de andere medewerkers kunnen zorgen.
- **Clënten in de geestelijke gezondheidszorg:** via de samenwerking met Levanto Groep is er dagbesteding voor mensen met een psychische of psychiatrische aandoening. Zij knappen meubels op en worden daarbij begeleid door een professional van Levanto. Ook de vakmensen van Kringloop Zuid ondersteunen in de werkplaats en er zijn contacten gelegd met een kunstenaar die gaat meewerken aan upcycling.
- **Kwetsbare burgers:** via de samenwerking met Trajekt worden burgers enthousiast gemaakt voor de mogelijkheden van vrijwilligerswerk bij de activiteiten van Kringloop Zuid. Zo komen zij uit hun isolement en kunnen zij nieuwe vaardigheden leren. Deze mensen worden op maatschappelijk gebied ondersteund door de professionals van Trajekt en inhoudelijk door de vakmensen van Kringloop Zuid. Overigens kunnen niet alleen kwetsbare burgers vrijwilligerswerk komen doen. Ook mensen die naast hun werk of na hun pensioen een zinvolle invulling van hun tijd zoeken, kunnen bij Kringloop Zuid voor vrijwilligerswerk terecht.
- **Onderwijs:** vanuit het circulair ambachtscentrum wordt het onderwijs op alle niveaus betrokken om leerlingen praktijkervaring op te laten doen. Leerlingen van het praktijkonderwijs en lagere mbo-niveaus kunnen vaardigheden leren in de meubelwerkplaats. Daarnaast kunnen leerlingen van mbo-4, hbo en wo

in de randvoorwaardelijke sfeer bijdragen, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van nieuwe businessplannen of voor promotionele activiteiten.

Naast de professionele begeleiding die de verschillende groepen ontvangen, is er ook sprake van werknemers en vrijwilligers die elkaar begeleiden en helpen; verschillende personen van verschillende achtergronden komen samen bij Kringloop Zuid en er heerst onder hen een hecht gemeenschapsgevoel.

Het werken met alle bovenstaande groepen, zowel degenen die een bijzondere positie op de arbeidsmarkt hebben, als studenten en vrijwilligers vanuit een regulier arbeidsproces, draagt op verschillende manieren bij aan het doel van circulariteit. Door het actief klaarmaken van producten en materiaal voor hergebruik wordt de output van afval gereduceerd en door het werken met deze doelgroepen worden de arbeidskosten laag gehouden zodat het hergebruik optimaal rendeert. Ook maakt het verschillende groepen in de maatschappij bewust van het nut en het belang van hergebruik en recycling. Zodoende versterken de circulaire gedachte en de sociale activatie elkaar: zonder de sociale activatie is er minder hergebruik mogelijk en via de activiteiten van Kringloop Zuid, krijgen de medewerkers en vrijwilligers een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt.

Uitdagingen en succesfactoren

De belangrijkste uitdagingen die men op dit moment ondervindt zijn vooral van praktische en logistieke aard. Zo heeft men nog geen pand waar de meubelwerkplaats en upcyclingactiviteiten kunnen plaatsvinden. Voor de upcycling wordt de huidige werkplek nog uitgebreid en heringericht. Ook bij de milieustraten is op dit moment geen ruimte voorzien voor de sortering van producten en materialen 'aan de poort'. Daarnaast is (mede door de aantrekkende economie) het aantal mensen dat een re-integratieplaats zoekt de afgelopen jaren sterk teruggelopen. Desondanks is er nog sprake van een 'granieten bestand' van bijstandsontvangers in Zuid-Limburg, waaronder waarschijnlijk nog voldoende mensen die nuttig werk kunnen verrichten in het circulair ambachtscentrum. Daarbij wordt een bredere samenwerking verkend dan alleen die met de Levanto Groep, namelijk mogelijke samenwerking met welzijnsorganisaties, organisaties in de gehandicaptenzorg, sociale werkvoorzieningen en andere kringlooporganisaties.

Als belangrijkste prestatie tot nu toe ziet men het bij elkaar brengen van de verschillende partijen. Vooral vanuit de aparte domeinen sociale activatie en afval/recycling was dit geen vanzelfsprekendheid. Hierin speelde de ondersteuning vanuit Se.Lab een rol, door het leggen van connecties binnen het netwerk. Maar het is vooral ook van belang om alle partijen van het gemeenschappelijke belang te overtuigen en hoe de twee domeinen niet zonder elkaar kunnen: zonder het werken met doelgroepen vanuit sociale activatie komt hergebruik, re- en upcycling niet van de grond en zonder de interessante leerwerkplekken die hergebruik, re- en upcycling te bieden hebben, worden de mogelijkheden voor sociale activatie beperkt.

Een andere succesfactor van Kringloop Zuid is de doorgroei die plaatsvindt van medewerkers die vanuit een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt zijn ingestroomd in de kringloopwinkel en van daaruit zijn doorgegroeid naar een vaste functie in de aansturing en begeleiding van collega's.

10 Oss

Duurzaamheidsplein Oss		
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> • Gemeente Oss • Gemeente Landerd • Kringloopbedrijven Maasland • Wecycle (recycling) • Midwaste,(afval- en grondstoffenbeheer) • VSO de Sonnewijzer • IBN arbeidsintegratie • Arbeidstrainingencentrum Oss 	<ul style="list-style-type: none"> • ROC de Leijgraaf • GGZ Oost Brabant • Reclassering Nederland • Dichterbij (maatschappelijk werk) • Het Verdihuis (crisisopvang en woonbegeleiding) • UWV • Zorgboerderij Lithoijen
Status	Vernieuwd Duurzaamheidsplein in mei 2019 geopend met, naast de bestaande kringloopwinkel, een vernieuwd stortbordes in de milieustraat en een reparatie- en demontagehal. Plannen voor uitbreiding op leegstaande percelen beslaan overslag, repaircafé en 2 ^e hands bouwmarkt.	
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> • Kringloopwinkel • Milieustraat/stortbordes • Reparatiwerkplaats • Demontagehal • Repaircafé (gepland) • Circulaire bouwmarkt (gepland) 	
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none"> • Participatiewet • Leerlingen Speciaal Onderwijs • GGZ 	
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen mbo • Reclassering (werkstraftrajecten) 	

Achtergrond

Het Circulaire Ambachtscentrum in Oss is tot stand gekomen door een bundeling van de krachten van het kringloopbedrijf van de Stichting Maasland (geopend in 1999) en de milieustraat van de gemeente Oss (geopend in 1991), die reeds naast elkaar waren gevestigd op een industrieterrein in de gemeente. Ondanks deze ligging, was er tot 2015 nog sprake van geringe samenwerking. In de jaren erna heeft men elkaar opgezocht en gezamenlijk hebben de gemeenten Oss en Landerd en de Kringloopbedrijven Maasland ingespeeld op de circulaire trend.

De gevel van het Duurzaamheidsplein Oss

Gezamenlijk is een plan ontwikkeld voor een opwaardering en nauwere samenwerking en afstemming tussen de activiteiten. Dit resulteerde in mei 2019 in de opening van de vernieuwde locatie, onder de naam 'Duurzaamheidsplein Oss.' De vernieuwde locatie heeft meer categorieën voor afval en recycling, meer manoeuvreerruimte voor auto's om producten voor hergebruik, recycling en afval te sorteren en heeft meer parkeer capaciteit voor de kringloopwinkel. Bovendien is er een demontagehal en een inname loket naast de kringloopwinkel gerealiseerd. Binnen het Duurzaamheidsplein wordt gewerkt aan de hand van vijf bouwstenen:

1. Hergebruik en recycling
2. Reparatie en kringloop
3. Ambacht en onderwijs
4. Sociale cohesie en werkvoorziening
5. Bewustwording creëren bij inwoners voor afvalscheiding.

Zowel Kringloopbedrijven Maasland als de milieustraat werken al langere tijd met verschillende doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Door de ontwikkeling van het Duurzaamheidsplein Oss is het aantal werk(ervarings)plekken voor mensen met afstand tot de arbeidsmarkt uitgebreid.

Activiteiten en werkplekken

Op het Duurzaamheidsplein Oss zijn op dit moment al de volgende activiteiten gerealiseerd:

- In de **kringloopwinkel** worden verschillende werkzaamheden verricht, variërend van het ordenen van producten in de winkel, het helpen van klanten, kassawerk en de inname van producten. Inwoners van de gemeenten Oss, Landerd en Bernheze kunnen niet alleen hun spullen zelf brengen bij de vestigingen van Maasland, er is ook een gratis ophaalservice. Er is één gezamenlijke ingang gecreëerd voor de inname van de kringloopwinkel en het stortbordes. Bezoekers kunnen zo direct hun afval scheiden tussen bruikbare producten en materialen voor de kringloop en de producten die ze kunnen afvoeren via het stortbordes. In een grote hal achter de winkel worden goederen ingenomen, gesorteerd en gereed gemaakt voor verkoop. Dit houdt in dat kleding wordt gewassen en dat, waar nodig, kleine reparaties aan kleding en producten worden uitgevoerd.
- Een deel van de producten die niet bruikbaar zijn voor de kringloop, worden in de **demontagehal** (het opleidingscentrum) gedemonteerd. Producten worden op werkbanken uit elkaar gehaald en bruikbare materialen worden als grondstoffen verkocht. Ook textiel dat niet geschikt is voor de verkoop wordt apart afgevoerd als grondstof.
- Op het stortbordes van de **milieustraat** wordt afval in 36 verschillende categorieën gescheiden ingenomen. Deze afvalstromen worden in aparte bakken verzameld. Medewerkers van de milieustraat worden verantwoordelijk gemaakt voor enkele van deze bakken. Zij zien erop toe dat de juiste afvalsoorten worden verzameld en houden het volume van de bak in de gaten.

Naast het duurzaamheidsplein liggen nog twee braakliggende terreinen. Op één van deze twee wil men op termijn een nieuw gebouw rond circulariteit realiseren, met daarin een **Repair Café**, ruimte voor sortering van textiel en een **circulaire bouwmarkt** waarin tweedehands bouwmaterialen (hout, schroeven, scharnieren, etc.) worden verkocht. Ook kan ter plekke hout op maat worden gezaagd. Op het tweede terrein wil men ruimte creëren voor op- en overslag van goederen en grondstoffen. Ook zoekt men samenwerking met andere partners, zoals een zorgboerderij. De medewerkers van de zorgboerderij kunnen met de vrijgekomen grondstoffen van het Duurzaamheidsplein meubels en insectenkasten vervaardigen.

Bij alle van de bovenstaande werkzaamheden, kunnen medewerkers verschillende vaardigheden leren. Enerzijds zijn dit zeer basale arbeidsvaardigheden, zoals het opdoen van werk- en levensritme en sociale vaardigheden in het omgaan met klanten en collega's. Anderzijds leren ze ook meer specialistische vaardigheden. Zo doen medewerkers technische vaardigheden op bij het repareren of demonteren van producten. Anderen werken aan organisatorische vaardigheden wanneer ze verantwoordelijk zijn voor het beheren en onderhouden van afvalbakken aan de milieustraat. Daarnaast zijn er ook mogelijkheden om een heftruckdiploma te behalen.

Voorbeeld: van houtresten naar designbureaus

Vooruitlopend op de mogelijkheden om hout te verkopen in de circulaire bouwmarkt en de mogelijkheden om meubels te laten maken door de medewerkers van het Duurzaamheidsplein, is er nu al een samenwerking met houtbewerkingsbedrijf Herso. Dit bedrijf maakt vloeren en meubels door verschillende houtresten te combineren tot mooie nieuwe dessins. In ruil voor de levering van hout, realiseert Herso enkele tafels voor de kantoren bij de kringloopwinkel.

Foto: Getty Images

Doelgroepen en begeleiding

Bij de bovenstaande initiatieven worden verschillende doelgroepen betrokken.

- **Re-integratie/participatie:** Bij zowel de kringloopwinkel als bij de milieustraat zijn er werkplekken voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij de twee vestigingen van Kringloopbedrijven Maasland (Oss en Bernheze) is in totaal ongeveer 71 FTE in dienst en zijn er ruim 100 additionele personen actief.¹⁶ Van de medewerkers in dienst is de meerderheid gedetacheerd via IBN Arbeidsintegratie (Wsw) en is ook een deel van de arbeidsplaatsen gesubsidieerd. De additionele bezetting bestaat voor ruim een derde uit werkervarings/stageplekken. De medewerkers met afstand tot de arbeidsmarkt voeren verschillende taken uit, zowel in de winkel als in het magazijn. Ook bij de milieustraat wordt met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt gewerkt via detachering vanuit IBN. Naast de drie personen in vaste dienst, zijn er zo voortdurend circa 12 personen met afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk.
- **Reclassering en Halt:** het werk bij het duurzaamheidsplein Oss kan ook worden gedaan als onderdeel van een werkstraf of een traject via Bureau Halt. Daarbij let de leiding er wel op dat het om wetsovertreders gaat die niet voor een gevaar voor de andere medewerkers kunnen zorgen.
- **Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO):** Vooral in de demontagehal werkt men veel met leerlingen uit het VSO en dan met name met 'ontspoorde jongeren' met psychische problemen en/of zeer moeilijk lerende kinderen. Zij krijgen in de demontagehal de mogelijkheid om gedurende een half jaar stage te lopen om werkritme op te doen en technische vaardigheden te leren. Er is voortdurend plaats voor vier tot zes VSO-leerlingen. De begeleiding wordt gedaan door de vaste medewerkers van de demontagehal, zij brengen de leerlingen 'on the job' technische en sociale vaardigheden bij. Op een aantal momenten tijdens de stage komt ook de stagebegeleider vanuit de onderwijsinstelling langs om de voortgang te bekijken en bespreken.

¹⁶ Bron: Jaarverslag Kringloopbedrijven Maasland 2018.

- **GGZ en gehandicapten:** Bij het Duurzaamheidsplein Oss werken ook mensen met een GGZ-achtergrond of met een fysieke, mentale of zintuigelijke handicap. Zij kunnen in de kringloopwinkel en in het magazijn naar hun eigen mogelijkheden werken.
- **Vrijwilligers:** Naast de specifieke doelgroepen is er in de kringloopwinkel ook ruimte voor vrijwilligers die naast hun reguliere werk of na hun pensioen een nuttige invulling van hun tijd willen en graag betrokken zijn bij de circulaire economie.

De begeleiding van de verschillende doelgroepen wordt door de vaste medewerkers van de kringloop, de milieustraat en de demontagehal gedaan. Zowel bij de milieustraat als in de demontagehal is de leidinggevende iemand met veel ervaring op het gebied van omgang met bijzondere doelgroepen die bovendien over goede technische kennis en/of kennis van grondstoffen beschikt. Met alle personen die bij de milieustraat en de demontagehal willen werken wordt een intakegesprek gehouden. Hier worden de motivatie, werkervaring en behoeften besproken. Vooral met jongeren met psychische problemen en mensen vanuit de Reclassering en Halt wordt erop toegezien dat er een goede match is tussen de persoon, het werk en de andere collega's.

Elke ochtend is er een dagstart, waarin activiteiten worden besproken en er gelegenheid is om vragen te stellen. Daarnaast is de begeleiding van de medewerkers en stagiairs zeer persoonlijk. Er is oog voor omstandigheden en situaties waarin de medewerkers en stagiairs verkeren. Door ze verantwoordelijkheden te geven worden ze als 'volwaardig mens' behandeld. Het doel is om ze perspectief te bieden en klaar te stomen voor een reguliere baan.

Uitdagingen en succesfactoren

De grootste uitdagingen bij het realiseren van het Duurzaamheidsplein lagen vooral in het vertalen van de plannen naar concrete uitvoering. Door een adviesbureau was begroot dat het project circa 4,5 miljoen euro zou kosten. Uiteindelijk heeft men zoveel mogelijk in eigen beheer gehouden, zelf gebouwd en op slimme wijzen materiaal ingekocht, waardoor de kosten beperkt bleven tot minder dan 2,5 miljoen. Andere praktische problemen werden vooral ervaren bij het verkrijgen van vergunningen. Dit zijn procedures die soms een langere doorlooptijd hebben.

De voornaamste uitdaging bij de dagelijkse uitvoering is dat het niet altijd lukt om mensen klaar te stomen voor een reguliere baan. Sommigen hebben psychisch grote problemen. Vooral voor mensen uit het zogeheten 'granieten bestand' van bijstandsgerechtigden is de afstand tot de arbeidsmarkt dermate groot, dat circa acht van de tien voortijdig afhaken uit hun werkervaringstraject bij het Duurzaamheidsplein.

De belangrijkste succesfactoren bij de opzet van het Duurzaamheidsplein is het in eigen beheer houden van de ontwikkeling en bouw alsook het onderhouden van korte lijnen met alle betrokken partijen. Bij overleggen over nieuwe ontwikkelingen zijn telkens alle partijen vanaf het begin betrokken. Bovendien was het van grote toegevoegde waarde dat de oud-directeur van het Duurzaamheidsplein Oss in het verleden als wethouder in de gemeente actief was waardoor hij beschikte over een groot netwerk. In het algemeen geniet de (door)ontwikkeling van het Duurzaamheidsplein Oss dan ook groot draagvlak bij de gemeenteraad en is er bovendien goede samenwerking met gemeenten in de regio.

Tevens is men pragmatisch met een paar uitdagingen omgegaan om de kosten zo laag mogelijk te houden. Zo is de bouw van de montagehal in het beheer van Stichting

Maasland uitgevoerd en is zoveel mogelijk in eigen beheer gerealiseerd. De opbouw van het stortbordes is door de afdeling Weg- en Waterbouw van de gemeente Oss begeleid en uitgevoerd. Om kosten te besparen is de inkoop van de inventaris (zoals rollerbanken, afzuiginstallaties en gereedschappen) meervoudig onderhands aanbesteed.

11 Tilburg

Kringloopcentra en milieustraat 2.0	
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none">• Gemeente Tilburg waaronder Afdeling Brabants Afval Team (BAT) (afvalinzameling, milieustraat)• La Poubelle en Kringloop Tilburg (kringloopcentra)• Kennispact mbo Brabant¹⁷• Midpoint Brabant (Smart Logistics) (supply chain analyse)• Stichting MOED (coördinatie samenwerkingstraject, kennismakelaar)
Status	Haalbaarheidsstudie wordt uitgevoerd. Afhankelijk van de resultaten en bestuurlijke besluiten zal in 2020 gestart worden met een pilot.
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none">• Kringloopcentra (incl. demontage en repairactiviteiten)• Milieustraat (o.a. recycling en afvalscheiding)• Upcycling (schaal beperkt)• Makerspace
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none">• Participatiewet• GGZ• Reïntegratiekandidaten• Vrijwilligers met een afstand tot de arbeidsmarkt
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none">• Reclassering (werkstrajecten)• Vrijwilligers waarbij niet per se sprake is van een afstand tot de arbeidsmarkt• Studenten• Ondernemers

Achtergrond

Het plan voor het circulair ambachtscentrum van de gemeente Tilburg en de partners wordt op dit moment opgestart. Van een circulair ambachtscentrum is op dit moment dus nog geen sprake, al lopen er wel op kleinere schaal initiatieven die (deels) voldoen aan deze definitie. In Tilburg zijn namelijk meer dan 20 kringloopwinkels operationeel, waaronder gespecialiseerde centra in bijvoorbeeld kleding en boeken. De grootste kringloopcentra zijn Kringloop Tilburg en La Poubelle die naast de inzameling en verkoop van herbruikbare spullen ook demontage- en repairactiviteiten uitvoeren. Op beperkte schaal worden eveneens reststromen opgewerkt tot nieuwe producten ('upcycling').

Beide centra werken met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Op dit moment staat alleen La Poubelle met een container op de milieustraat. Het doel van het circulair ambachtscentrum is dan ook dat betrokken partijen (meer) met elkaar samenwerken en beter schakelen met de milieustraat, waardoor een Milieustraat 2.0 gecreëerd wordt. Het circulair ambachtscentrum moet daarbij een fysieke plek worden en fungeren als broedplaats voor projecten en ideeën op het gebied van circulariteit. Het moet zichtbaar worden voor inwoners, bedrijven, ondernemers en studenten wat er allemaal mogelijk is op dit gebied. De gemeente Tilburg werkt daarnaast al samen met MOED en een aantal bedrijven en kennisinstellingen aan MakerSpace. Dit is een door het Rijk erkende hotspot in Noord-Brabant voor circulaire economische innovaties op het terrein van textiel, bouwstoffen en resten uit de voedingsmiddelenindustrie. Het circulair ambachtscentrum kan via MakerSpace de link leggen met circulaire innovaties op andere plekken in de regio, de provincie en de rest van het land.

¹⁷ Kennispact mbo Brabant is een samenwerkingsverband van ROC West Brabant, ROC Tilburg, Helicon(Tilburg, Den Bosch), Sint Lucas (Boxtel, Eindhoven), Koning Willem I College (den Bosch), ROC Leijgraaf (Oss, Uden, Veghel), ROC Ter Aa (Helmond), ROC Nijmegen.

Activiteiten en werkplekken

Als onderdeel van het circulair ambachtscentrum worden de volgende activiteiten opgestart/uitgebreid:

- Met de voorgenomen **Milieustraat 2.0** zullen meer werkplekken beschikbaar komen aangezien bezoekers geholpen moeten worden met het categoriseren van goederen. Het zal niet meer simpelweg het aanwijzen van een container zijn waar een bepaald product of een bepaalde grondstof in moet. Op de Milieustraat 2.0 zal advies gegeven moeten worden aan bezoekers over welke spullen geschikt zijn voor reparatie, welke voor demontage, welke voor upcycling en welke echt behoren tot afval. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat verschillende onderdelen van een product een andere plaats kunnen hebben in dit proces. Het is daarom belangrijk dat er genoeg 'handjes' beschikbaar zijn om alle bezoekers te helpen, maar ook dat deze mensen voldoende sociale vaardigheden hebben om bezoekers correct te woord te kunnen staan en kennis hebben van het scheiden.
- In de **kringloopcentra** zoals La Poubelle en kringloop Tilburg worden veel verschillende werkplekken en activiteiten geboden, zoals de inname van goederen, verschillende winkelfdelingen, magazijn en sorteercentrum en werkplaatsen voor bijvoorbeeld bewerking en reparatie van hout, elektronica, fietsen en textiel alsook horeca.
- Het voorgestelde **circulaire ambachtscentrum** moet nog volledig worden vormgegeven en het is daarom moeilijk nu al een beeld te schetsen van de mogelijke werkplekken die hier beschikbaar komen. Het moet een professionele broedplaats worden waar innovatie en ideeën op het gebied van circulariteit kunnen worden opgedaan en uitgewerkt. Naar verwachting zal hier onder andere een plek komen voor studenten om te werken aan challenges en projecten. Ook willen partijen de samenwerking opzoeken met grotere inspirerende partijen/bedrijven op het gebied van upcycling en de circulaire economie. Wanneer ondernemers betrokken zijn bij het circulair ambachtscentrum biedt dit weer een kans voor re-integratie kandidaten.

Doelgroepen en begeleiding

Met bovengenoemde activiteiten binnen de Milieustraat 2.0, de kringloopcentra en het circulair ambachtscentrum zijn er (in theorie) drie locaties met werkplekken in het kader van sociale activatie. Omdat het nog in de opstartfase is, staat nog niet vast welke doelgroepen waar betrokken kunnen worden. De bestaande plekken in de kringloopcentra zullen echter niet verdwijnen en voor de twee andere plekken kan een goede inschatting gemaakt worden. Het betreft:

- **Re-integratie/participatie:** op dit moment wordt er door de kringloopcentra al gewerkt met re-integratiekandidaten en mensen die onder de participatiewet vallen die er werkroute en -ervaring kunnen opdoen. De grootste aanwas van mensen uit de Participatiewet komt binnen via de het leerwerkbedrijf de Diamant-groep, waar La Poubelle onderdeel van uitmaakt. Naast de Diamant-groep zijn er nog een aantal kleine re-integratiebureaus waarmee wordt samengewerkt en zijn er ook altijd mensen die zelf aankloppen bij één van de kringloopcentra. In het laatste geval bekijkt het kringloopcentrum eerst de situatie van deze persoon en of er contact moet worden opgenomen met andere instellingen voordat hij/zij aan de slag kan. In het geval van re-integratie gaat het voornamelijk om de allereerste stappen terug naar het reguliere arbeidsproces. In de meeste gevallen is er nog een tussenstap bij een ander bedrijf nodig voordat de persoon weer bij een reguliere werkgever aan de slag kan. De begeleiding van deze kandidaten is veelal intern georganiseerd. Sommige begeleiders zijn zelf

via een soortgelijk re-integratie- of Wsw-traject begonnen waardoor zij goed weten waar de doelgroep begeleiding nodig kan hebben. Bij kringloop Tilburg is er momenteel relatief weinig aanwas uit deze groep wat waarschijnlijk is toe te schrijven aan de krappe arbeidsmarkt.

- **GGZ cliënten:** Deze doelgroep heeft behoefte aan een rustige omgeving met minimale werkdruk. Op dit moment is er bij La Poubelle via Atelier Verhip! een plek voor deze doelgroep. In het atelier worden afgedankte spullen 'gered' door reparatie of een likje verf. Van restmaterialen worden nieuwe producten gemaakt. Zowel de geupcylede als de gerepareerde producten worden vervolgens in de kringloopwinkel verkocht. Vanwege de snelheid waarmee op de Milieustraat 2.0 gewerkt moet worden lijkt dit geen geschikte werkplek voor deze doelgroep. Op dit moment wordt nog niet bekeken of er in het toekomstige circulair ambachtscentrum een plek kan worden ingericht waar deze doelgroep onder begeleiding kunnen werken.
- **Reclassering:** Kringloop Tilburg werkt veelvuldig met mensen uit de reclassering. Dit zijn mensen die vaak een werkstraf moeten uitvoeren voor kleine vergrijpen zoals te hard rijden. Deze doelgroep kan potentieel goed werken op de milieustraat omdat de aanwas minder conjunctuurgevoelig is dan bij andere doelgroepen en zij minder specialistische begeleiding nodig hebben.
- **Vrijwilligers:** Voor vrijwilligers die zich aanmelden en begeleiding nodig blijken te hebben, moet goed gekeken worden wat er wel en niet mogelijk is. Niet op alle plekken in de keten van het circulair ambachtscentrum kan namelijk voldoende begeleiding worden geboden. In de kringloopcentra is dit beter te realiseren dan op de milieustraat. Vrijwilligers zonder een afstand tot de arbeidsmarkt, zoals gezonde gepensioneerden en mensen die dit naast hun reguliere betaalde baan doen, hebben minder begeleiding nodig. Zij kunnen op meer plekken terecht zoals bijvoorbeeld de Milieustraat 2.0.
- **Onderwijs:** In de kringloopcentra zijn regelmatig stageplekken voor studenten beschikbaar. Daarnaast moet het circulair ambachtscentrum een plek zijn waar het bedrijfsleven en studenten met elkaar werken aan innovaties, challenges en projecten op het gebied van circulariteit. Op langere termijn kan ook gedacht worden aan de integratie van het circulair ambachtscentrum in het curriculum van bepaalde opleidingen of het aanbieden van keuzevakken.

Voorbeeld: Meubels op maat van 'scharrelhout'

Wanneer hardhouten meubelen niet hersteld kunnen worden betekent dit meestal dat de tafel, kast of stoel bij het grofvuil terecht komt. Bij La Poubelle bieden ze op dit moment echter al de optie om dit hout te hergebruiken. De oude meubels wordt door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt onder begeleiding van vakmensen gedemonteerd, verzaagd, verlijmd en omgevormd tot nieuwe meubels. Afhankelijk van de voorraad hout kan een klant een nieuw meubel naar eigen smaak vormgeven.

Foto: La Poubelle

Uitdagingen, succesfactoren en randvoorwaarden

Twee belangrijke uitdagingen zijn de coördinatie van afvalstromen en de begeleiding van de doelgroepen. De verdeling van de afvalstromen die via de milieustraat binnenkomen tussen de verschillende kringloopcentra en het op te starten circulair ambachtscentrum is op dit moment nog niet helder. Daarnaast zal er op de milieustraat ruimte moeten komen voor begeleiding van de extra 'handjes' die de goederen en materialen

gecategoriseerd gaan innemen. Op dit moment kan het Brabants Afval Team deze begeleiding niet bieden. De samenwerkende partijen staan dus voor de uitdaging om de begeleiding zo in te richten dat er duidelijk is voor de medewerkers bij wie ze terecht kunnen voor hulp en voor de deelnemende organisaties wie officieel de verantwoordelijkheid draagt tegenover de begeleiders.

Een ander aandachtspunt is de wijze waarin wordt opgeschaald. Wanneer er nog onvoldoende repair- en demontagekrachten beschikbaar zijn, dan kan men de inname van goederen nog niet direct opschalen.

Grote succesfactoren voor dit project zijn enerzijds de jarenlange ervaring van de betrokken kringloopcentra op het gebied van sociale activatie en anderzijds het feit dat veel van de partners in dit project al een goede samenwerking met elkaar hebben. Dit laatste punt zorgt voor relatief korte communicatielijnen en het begrijpen van elkaars standpunten en werkwijzen.

Een belangrijke randvoorwaarde voor het succes van dit project is het creëren van voldoende vertrouwen onder de inwoners in Tilburg en omstreken. Het moet voor hen zichtbaar worden wat er met hun ingeleverde spullen gebeurt en dat deze daadwerkelijk worden hergebruikt zodat zij gemotiveerd worden om hun spullen gecategoriseerd in te leveren in plaats van simpelweg weg te gooien.

12 Zwolle

WaardeRing Zwolle		
Betrokken partijen	<ul style="list-style-type: none"> Stichting Kringloop Zwolle (SKZ) & Stichting Noggus & Noggus, ICT Kringloop Zwolle (kringloopcentra) Gemeente Zwolle Natuur en Milieu Overijssel (NMO) (kenniscentrum) Thorbecke College ROVA (afvalinzamelaar) Tiem (sociale werkvoorziening) 	<ul style="list-style-type: none"> VSO de Twijn Thorbecke College mbo kunstvakschool Cibap Hogeschool Windesheim Binthout (sociale onderneming) CAVOI (coaching jongeren) Eco Impact
Status	Het circulair ambachtscentrum is op 9 oktober 2019 gelanceerd. De spil van het circulair ambachtscentrum is SKZ maar wordt gecoördineerd door NMO. Er zijn in totaal 14 partijen, waaronder kringloopwinkels, een milieustraat, onderwijsinstellingen, sociale werkvoorziening, sociale ondernemers en een job coach bedrijf.	
Circulaire activiteiten	<ul style="list-style-type: none"> Kringloopwinkels Lifestylewinkel Milieustraat Reparatiewerkplaats Circulair onderzoek 	<ul style="list-style-type: none"> Circulaire werkplaatsen en creatieve/experimentele ruimten voor upcyclen, experimenteren, prototypen, redesignen, ontwerpen, bouwen, sortering, demontering en refurbishment
Doelgroepen sociale activatie	<ul style="list-style-type: none"> Leerlingen Speciaal Onderwijs Jongeren zonder startkwalificatie Participatiewet (beschut werk) 	
Overige doelgroepen	<ul style="list-style-type: none"> Mbo/hbo-studenten Andere groepen mensen met afstand tot de arbeidsmarkt Dagbesteding 	

Achtergrond

Het circulaire ambachtscentrum in Zwolle is op 9 oktober officieel gelanceerd als de WaardeRing. Veel van de 14 betrokken partijen werkten echter al geruime tijd samen op het gebied van circulariteit en sociale activatie. Zo trokken VSO De Twijn, de Stichting Kringloopwinkel Zwolle (SKZ), de ICT-Kringloop, kringloop Stichting Noggus & Noggus (Noggus) en de Gemeente Zwolle al eerder op.

De voornaamste doelen van het circulair ambachtscentrum zijn:

- Meer hergebruik van afgedankte goederen en materialen en een zo hoog mogelijke toepassing realiseren op de Ladder van Lansink (r-ladder¹⁸) in de regio Zwolle;
- Bieden van vakopleiding en werk aan primair leerlingen van praktijk- en VSO-scholen en schoolverlatende jongeren zonder startkwalificatie alsook stage- en onderzoeksmogelijkheden voor mbo/hbo-studenten.

Het initiatief werd genomen door de Directeur van de SKZ en Stichting Noggus & Noggus. Samen zijn zij onderdeel van het kernteam met o.a. voortgezet speciaal onderwijs (VSO) De Twijn, de Thorbecke Scholengemeenschap, mbo vakschool Cibap, af-

¹⁸ Zie bijvoorbeeld 'de circulaire economie in kaart' van het PBL: <https://www.pbl.nl/publicaties/circulaire-economie-in-kaart>

valinzamelaar ROVA, Natuur en Milieu Overijssel en Hogeschool Windesheim. Het kern-team treft elkaar maandelijks. Verder vind er één keer per kwartaal overleg plaats met alle 14 partijen. Een centrale rol is hier weggelegd voor Maarten van Dongen van Natuur en Milieu Overijssel, die de samenwerking coördineert.

Impressie van de Lifestylewinkel van SKZ. Foto: SKZ

Het circulair ambachtscentrum is een samenwerkingsverband van 14 organisaties zonder één centrale plek. Kennis en arbeid worden ingezet om naar een circulaire economie te werken. Daarbij wordt hergebruik van afgedankte goederen de norm, met meer mogelijkheden voor recycling en upcycling. Tegelijkertijd wordt ook de link gemaakt met sociale activatie, met vakopleidingen en werk voor kwetsbare groepen mensen. Het circulair ambachtscentrum is voornemens in de aankomende 2 jaar stapsgewijs op te schalen en meer en effectievere samenwerking te realiseren tussen (toekomstige) deelnemers van het circulair ambachtscentrum. Ook wil men naar meer mogelijkheden kijken om nieuwe toepassingen te realiseren voor (afval)volumestromen (zoals kunststoffen). Hiervoor zal onderzoek worden gedaan, advies worden ingewonnen bij kennisinstututen en zullen mbo-studenten worden ingezet voor het verkennen van meer hergebruikmogelijkheden.

Omdat de samenwerkende partijen ook in gemeenten buiten Zwolle opereren en er nog andere gemeenten en kringlooporganisaties buiten Zwolle potentieel interesse hebben, kan de impact in de regio breder en groter zijn en worden.

Activiteiten en werkplekken

De volgende activiteiten worden (binnenkort) gerealiseerd in het Zwolse circulair ambachtscentrum en de verschillende locaties:

- **Kringloopwinkels en werkplaats:** bij de kringloopwinkels (in Zwolle, Dalfsen, Ommen, Staphorst en Hasselt) worden o.a. sortering, reparatie en demontage werkzaamheden verricht. Daarnaast vinden op de locaties ook verkoop, administratie, logistiek en horeca-activiteiten plaats. Zo is er een bedrijfsrestaurant op de locatie van SKZ en hebben Noggus en SKZ een ophaalservice. In Ommen wordt geëxperimenteerd met een naaiatelier.
- **Leerwerkcentrum De Twijn:** VSO de Twijn stelt binnenkort een ruimte van 50m² beschikbaar voor het verwerken van afvalstromen, maar ook activiteiten zoals monteren, scheiden en sorteren.
- **Thorbecke in Bedrijf:** Als onderdeel van de Scholengemeenschap Thorbecke aan de Sleedoornstraat vinden binnen Thorbecke in Bedrijf ook sorterings-, demontage- en refurbishmentwerkzaamheden plaats.
- **Milieustraat Hessenpoort (ROVA):** aan de milieustraat wordt afval gesorteerd, vinden logistieke activiteiten plaats en wordt afzet gecreëerd voor grondstoffen.

- **Cibap "Playground"**: bij de kunstvakschool is een fysieke ruimte (playground) gerealiseerd voor mbo-studenten van de designopleiding om te experimenteren met upcyclen, redesign, ontwerpen en het maken c.q. bouwen van prototypes. Ook worden labels opgezet en worden jaarlijks renovatie en herfabricatie/remanufacture ontwerp opdrachten georganiseerd waarbij winnende ontwerpen in productie kunnen worden genomen.
- **Binthout**: bij Binthout, een social enterprise in houtbewerking, is een werkplaats beschikbaar voor houtbewerking en productie van meubelen.
- **Lifestylewinkel Ommen**: in juni is door Noggus en SKZ in Ommen een "Lifestylewinkel" opgezet in een reguliere winkelstraat. Hier wordt getest of een grotere afzet van kringloopgoederen kan worden gerealiseerd door publiek aan te trekken dat normaliter niet naar de kringloopwinkels gaat. Hiermee wordt geprobeerd het normaler te maken om bijvoorbeeld refurbished of tweedehands designartikelen te verkopen en kopen. Als dit een succes wordt, komt er ook een winkel in Zwolle.
- **Dagbesteding**: er wordt ook ruimte gecreëerd voor jongeren op de aangesloten scholen en dagbestedingscentra voor het renoveren van producten (refurbishment).

Voor de deelnemende partijen zoals SKZ en Binthout is het gunstig (leer)werkplekken aan te bieden omdat hierdoor een belangrijk onderdeel van het productieproces kan worden in- en aangevuld (zie kader). Daarnaast bieden de diverse soorten (leer)werkplekken verschillende mogelijkheden voor zowel praktijk- en VSO leerlingen alsook jongeren met een startkwalificatie om zich voor te bereiden of zich beter te kunnen positioneren op de arbeidsmarkt. Het gaat hier veelal om beschermde werkplekken met begeleiding zonder de hoge druk waar men mee te maken heeft bij regulier werk. Het kan een uitkomst bieden voor een groep mensen die hun draai niet kunnen vinden op de normale arbeidsmarkt. Niet onbelangrijk om te vermelden is dat dergelijke werkplekken de betrokkenen sociale structuur kan bieden.

Voorbeeld: van lattenbodems naar plafonds¹⁹

Een geboden oplossing van de SKZ en sociaal ondernemingsbedrijf Binthout was om de latten van bedbodemden te demonteren om er voor Hogeschool Windesheid plafonds van te maken. Het demonteren werd gedaan door praktijkschool- en VSO leerlingen onder begeleiding van een praktijkdocent. Het is een geschikt initiatief voor de doelgroepen omdat zij hun demontagevaardigheden in de praktijk uit kunnen proberen. Aan de andere kant is dit voor SKZ nuttig omdat door waarden toevoeging dit hout alsnog verkocht kan worden, en voor Binthout wordt hierbij een belangrijk arbeidsintensief gedeelte van het productieproces uit handen genomen, voordat zij zelf de latten omzetten naar plafonds.

Foto: Getty Images

Het circulair ambachtscentrum kan het soort arbeid realiseren dat normaliter te arbeidsintensief is in een regulier productieproces. Het circulair ambachtscentrum kan hierdoor variatie in werk aanbieden waar betrokkenen in een rustig tempo vaardigheden kunnen aanleren waarmee zij hun positie in het kader van regulier werk kunnen versterken. Zo is er een fietswerkplaats waar fietsen worden gedemonteerd zodat betrokkenen leren hoe deze in elkaar zitten en zij vervolgens kunnen leren om (al dan niet commercieel)

¹⁹ Bron: <https://www.rtvoost.nl/nieuws/318811/Dankzij-het-Circulair-Ambachtsnetwerk-in-Zwolle-krijgt-afval-een-nieuw-leven>

daadwerkelijke reparaties uit te voeren,. Het circulair ambachtscentrum biedt daardoor een stuk feitelijk onderwijs en training om werknemers voor te bereiden op de arbeidsmarkt.

Tot 2021 hoopt WaardeRing tien nieuwe leerwerkplekken voor o.a. entreejongeren gerealiseerd; vijf nieuwe Beroepsbegeleidende leerweg-plekken (BBL) en 16 stageplaatsen á 4 uur per week voor vmbo- en praktijkschoolleerlingen. Het aantal (leer)werkplekken maar ook beschikbare fysieke ruimtes kan later nog uitgebreid worden als het circulair ambachtscentrum wordt opgeschaald en er meer partijen deelnemen. Daarnaast is het de bedoeling dat er in drie leerwerkcentra en dagbestedingsprogramma's structureel gewerkt wordt aan o.a. demontage, sorterings- en upcyclingswerkzaamheden en de productie van halffabricaten. Verder zijn er diverse onderzoek- en praktijk stageplekken voor zowel mbo- als hbo-studenten.

Doelgroepen en begeleiding

Bij de genoemde circulaire activiteiten worden de volgende doelgroepen betrokken:

- **Jongeren zonder startkwalificatie en praktijk- en VSO leerlingen.** Dit is de primaire doelgroep van het circulair ambachtscentrum waarvoor de (leer)werkplekken worden aangeboden voor het ondernemen van circulaire activiteiten zoals demontage, reparatie, refurbishment en de productie van halffabricaten. De plekken bieden voor deze groep een veilige leeromgeving en betekenisvol werk.
- **Dagbesteding.** Deelnemers in dagbestedingsprogramma's werken mee aan demontage, sorterings- en upcyclingwerkzaamheden.
- **Mbo-studenten.** Er zijn stagemogelijkheden voor de designopleiding van het Cibap voor bijvoorbeeld het aankleden van de kringloopwinkels, updesign en refurbishment. Het circulair ambachtscentrum denkt ook over stageplekken voor communicatie aangezien het meer wil inzetten op het naar buiten brengen van de activiteiten van het circulair ambachtscentrum. Zo kunnen vlogs worden gemaakt om te laten zien wat er wordt gedaan en geleerd of om kennis te delen met andere gemeenten en circulaire ambachtscentra.
- **Hbo-studenten.** Voor hbo-studenten van de Hogeschool Windesheim zijn (stage)onderzoeksmogelijkheden voor afstudeerders en projectgroepen naar bijvoorbeeld kansrijke goederen- en materiaal volumestromen bij ROVA en de kringloopwinkels. Kansrijke stromen kunnen dan uitgetoet worden in nieuwe pilots.
- **Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt** werken op de diverse kringloopcentra en bij ROVA waar zij re-integreren en/of werkervaring opdoen. Ook werken er mensen die (langdurig) in de bijstand zitten en worden vanuit sociaal werkvoorzieningsbedrijf Tiem oud-Wsw/Wajong en kandidaten uit de Participatiewet doorverwezen naar zowel ROVA als de kringloopwinkels.
- **Mensen met een beperking** worden ook geholpen aan werk bij SKZ. Dit gebeurt bij de Stichting Deksel, het restaurant dat is gevestigd op de SKZ hoofdlocatie. In de keuken worden zij begeleidt om voor gasten gerechten te bereiden en op te dienen. Zo doen zij horecavaardigheden op, vergroten hun zelfvertrouwen en zelfstandigheid en leren te werken in teamverband.
- **Statushouders:** Het idee is om in het circulair ambachtscentrum het aantal doelgroepen te verbreden naar andere groepen, zoals statushouders. Vaak hebben zij een (start)kwalificatie die niet wordt erkend in Nederland. Het circulair ambachtscentrum kan deze groep ook mogelijkheden en perspectief bieden.
- **Vrijwilligers:** Vooral de kringlopen werken met een groot aantal vrijwilligers. Dit kunnen mensen zijn die niet vanuit een traject komen, maar wel een afstand

hebben tot de arbeidsmarkt. Het kan echter ook gaan om vrijwilligers waar sociale activatie geen rol speelt, bijvoorbeeld waar het gaat om gepensioneerden of mensen die iets extra's willen doen voor de samenleving en die puur een (extra) zinvolle tijdsbesteding beogen.

De geboden begeleiding in scholing en arbeid verschilt per doelgroep en per organisatie. De SKZ en de ICT-Kringloop hebben bijvoorbeeld leermeesters die (groepen) leerlingen begeleiden als een soort procesbegeleider. Ook de ambachtslieden van de kringloop zorgen voor de benodigde begeleiding. Er is ook een leer- en werkruimte beschikbaar en zijn er hulpmiddelen om het ambacht uit te kunnen oefenen. Bij Binthout zijn leerwerkplekken voor **BBL-leerlingen** waar leermeesters en ambachtslieden begeleiding bieden. Sociaal werkvoorzieningsbedrijf Tiem begeleidt kandidaten die bij het circulair ambachtscentrum werkervaring opdoen en zal ook meehelpen leerwerktrajecten te ontwikkelen. Ontwikkelings- en coachingbedrijf Cavoï helpt deelnemers in het circulair ambachtscentrum door jobcoaching met vervolgstappen naar regulier werk.

Uitdagingen en succesfactoren

In de opstartfase zijn er enkele (potentiële) uitdagingen geïdentificeerd. Eén daarvan is het vinden van voldoende begeleiders met de juiste papieren die specifieke doelgroepen (vooral praktijk- en VSO leerlingen) kunnen begeleiden. Een tweede uitdaging betreft de organisatorische complicaties bij uitbreiding. Er is eerder spanning geweest bij SKZ door de groei van een kleine groep medewerkers naar een groter geheel. Voor sommige mensen ging de verandering te snel. Bij verdere opschaling van het circulair ambachtscentrum zal hiermee rekening moeten worden gehouden.

Ook werd aangegeven dat een effectieve continuering en uitbreiding van het circulair ambachtscentrum sterk afhangt van de blijvende beschikbaarheid van een centrale projectleider. Momenteel is de projectleider vanuit Natuur en Milieu Overijssel namelijk parttime aangesteld met gelden van de prijsvraag van VANG. Het blijft verder een voortdurende uitdaging om telkens een business case rond te krijgen voor geupcycled producten. Hierbij wordt het voorbeeld gegeven van de plafonds gemaakt van de latten van beddenbodems voor Hogeschool Windesheim. Om te voldoen aan brandveiligheidseisen moest Binthout de latten namelijk nog bewerken (schaven) en een brandwerende laag toevoegen, waardoor de uiteindelijke kosten opliepen. Een bijkomend probleem is dat verdere reststromen afval nog minder waarde hebben dan voordat upcycling wordt toegepast. Hiermee samenhangend kunnen er complicaties zijn op het gebied van bevoegdheden voor afvalverwerking. De restproducten, zoals vulling en hout bij banken waarvan het leer wordt geupcycled, moeten namelijk gezien worden als bedrijfsafval terwijl zowel de kringlopen als ROVA geen bevoegdheid hebben om het op te halen.

Omdat de WaardeRing pas gelanceerd is op 9 oktober moet een slag om de arm worden gehouden over mogelijke belangrijke (succes) factoren. Wel kan al gesteld worden dat de bestaande samenwerking en korte lijnen cruciaal zijn geweest. Zo werd aangegeven dat initiatiefnemer Wilma Voortman de kar heeft getrokken door voor de inzending voor de prijsvraag verkennende gesprekken te houden met verschillende partijen. Het opzetten van het circulair ambachtscentrum met de prijsvraag was daarbij meer een formalisatie en uitbreiding van bestaande samenwerking, of zoals een deelnemende aangaf "er was een goede relatie, maar er kan nu van een verloving of huwelijk worden gesproken". De prijsvraag zelf wordt expliciet als succesfactor gezien, omdat deze heeft gezorgd voor versnelling en opschaling van het netwerk, mede door het kunnen aanstellen van een projectleider die een belangrijke schakel vormt in het coördineren van

de samenwerking. Verder wordt vanuit de Gemeente Zwolle bevestigd dat de samenwerking grotendeels zelfstandig zonder veel bestuurlijke inmenging plaatsvindt en dat het circulair ambachtscentrum relatief onafhankelijk werkt.

De betrokken partijen zien de samenwerking als een win-win waarbij zij elkaar aanvullen in kennis en capaciteit. Aan de ene kant hebben partijen zoals de SKZ arbeidskrachten nodig en aan de andere kant zoeken scholen zoals De Twijn stageplaatsen voor hun leerlingen. Om die reden is sociale activatie niet alleen een doel van het circulair ambachtscentrum, maar komt het ook onvermijdelijk ter sprake tijdens elk overleg. Bovendien hebben de betrokkenen diverse beroepsachtergronden (directeuren, houtbewerkers, begeleiders). Zij hebben ieder vanuit hun eigen perspectief een unieke inbreng waardoor problemen van tevoren kunnen worden voorkomen.

Bijlagen

Bijlage 1

Relevante wetten en doelgroepen

Doelgroepen/trajecten van toepassing voor Circulaire Ambachtscentra ²⁰	
Wettelijke trajecten	
Participatiewet (PW)	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: gemeenten sinds 2015. • <u>Omschrijving</u>: de Participatiewet (2015) is bedoeld voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt maar ook jonggehandicapten <u>met</u> arbeidsmogelijkheden. Onder deze wet wordt ondersteuning gegeven bij re-integratie en/of een uitkering geboden. • <u>Achtergrond</u>: De Participatiewet is de opvolger van de Wet werk en bijstand (WWB). Daarnaast is de reikwijdte van de wet groter en vallen er nu naast bijstandontvangers ook een hoop mensen met een arbeidsbeperking onder deze wet die anders voor 2015 onder de oude Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapten (Wet Wajong) zouden vallen of een indicatie zouden hebben gehad voor sociale werkvoorziening op grond van de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw).
Wajong 2015	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: UWV • <u>Omschrijving</u>: de nieuwe Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong 2015) is bedoeld voor jongeren met een <u>duurzame</u> arbeidsbeperking die een ziekte/handicap hebben vanaf jonge leeftijd en naar verwachting nooit meer kunnen werken. De Wajong 2015 is de opvolger van de Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapte (Wet Wajong) die een bredere focus had op jonggehandicapten, zowel die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben en mensen die wel arbeidsvermogen hebben. Deze eerste groep valt nog wel onder de nieuwe Wajong terwijl de laatste groep van ongehandicapten die wel nog arbeidsmogelijkheden hebben vallen sinds 2015 onder de Participatiewet vallen. Er is wel een overgangsregeling waardoor jonggehandicapten voor 2015 nog onder de oude Wajong regime vallen, ongeacht hun werkcapaciteiten.
Wet Wajong (oud)	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: UWV • <u>Omschrijving</u>: de oude Wet werk en arbeidsondersteuning jonggehandicapte (Wet Wajong) was bedoeld voor jongeren met een arbeidsbeperking die een ziekte/handicap hebben vanaf jonge leeftijd. Oud Wajong gerechtigden konden onder de uitkering-, studietoelagen en werkregeling vallen. De instroom in deze regeling is in 2015 gestopt. Nieuwe instromers vallen nu onder de PW als ze nog wel arbeidsmogelijkheden hebben en anders onder de Wajong 2015. De groep mensen die voor 2015 onder de oude Wajong vielen kunnen hun oude rechten en plichten voortzetten onder deze voormalige regeling.
Oud-Wsw (oud)	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: gemeenten samen met SW-bedrijven en bedrijven • <u>Omschrijving</u>: de oude Wet sociale werkvoorziening (Wsw) was bedoeld om mensen aan werk te helpen die om verschillende redenen (bijvoorbeeld vanwege lichamelijke, verstandelijke of psychische beperkingen) alleen kunnen werken in aangepaste omstandigheden. Het ging hier om beschut werk in een sociale werkplaats of gesubsidieerd begeleid werk bij een reguliere werkgever. Oud Wet Wajong gerechtigden konden hier ook bijvoorbeeld gebruik van maken. De Wsw is stopgezet in 2015 voor nieuwe instromers, en valt nu onder de Participatiewet.
WW	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: UWV • <u>Omschrijving</u>: bedoeld voor werklozen met een bepaald arbeidsverleden en na het verliezen van een baan een uitkering kan ontvangen op grond van de Werkloosheidswet (WW)

²⁰ Gebruikte hoofdbron: De Kleine Gids Voor de Nederlandse Sociale Zekerheid 2019.2, Schulinc.
Andere gebruikte bronnen: websites Rijksoverheid; Zorgwijzer; UWV en gemeenten.

	die tussen de 3 en 24 maanden duurt. Mensen in de WW hebben bepaalde re-integratieverplichtingen.
Ziektewet en loondoorbetaling	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: UWV, werkgevers en re-integratiebedrijven. • <u>Omschrijving</u>: bedoeld voor (gedeeltelijk) zieke/arbeidsongeschikte werknemers die hun loon doorbetaald krijgen van hun werkgever en/of (na een eventuele eerdere periode van loondoorbetaling door de werkgever) een uitkering ontvangen voor in totaal maximaal 24 maanden van de werkgever en/of het UWV. Mensen in de ZW hebben bepaalde re-integratieverplichtingen. Werkgevers die het loon doorbetalen moeten dit faciliteren, en doen dit vaak via re-integratiebureaus. Hiervan maakt het UWV ook gebruik.
WIA (en oud WAO)	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: UWV en re-integratiebedrijven. • <u>Omschrijving</u>: bedoeld langdurig (gedeeltelijk) zieke/arbeidsongeschikte werknemers. Na een periode van 2 jaar waarin ze doorbetaling door de werkgever hebben ontvangen en/of in de ZW hebben gezeten stromen ze door naar de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA), voorheen (tot 2005) de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO). Ze ontvangen hierbij een uitkering en hebben afhankelijk van de zwaarte van de arbeidsongeschiktheid (gedeeltelijk of volledig) re-integratieverplichtingen. Het UWV maakt hierbij ook gebruik van re-integratiebedrijven.
Wmo	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: gemeenten sinds 2015. • <u>Omschrijving</u>: bedoeld voor mensen die hulp/ondersteuning nodig hebben bij het zelfstandig wonen en deelnemen aan de maatschappij op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Het gaat hier veelal om mensen met een (lichte) beperking of psychisch probleem.
Wlz	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Verantwoordelijke organisatie(s)</u>: zorgkantoren sinds 2015. • <u>Omschrijving</u>: bedoeld voor mensen die intensieve/structurele hulp/ondersteuning op grond van de Wet Langdurige Zorg (Wlz). Het gaat hier veelal om chronisch zieken, kwetsbare ouderen en mensen met een (ernstige) geestelijke of lichamelijke beperking/aandoening.
KansJaar²¹	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Betrokken organisatie(s)</u>: gemeente Amersfoort en Kringloopcentrum Amersfoort-Leusden • <u>Omschrijving</u>: specifiek initiatief van de Gemeente Amersfoort en Kringloopcentrum Amersfoort-Leusden. Gaat om betaald werken voor mensen met een niet al te lange afstand tot de arbeidsmarkt, meestal mensen die pas sinds kort een bijstandsuitkering ontvangen op grond van de PW. Ze moeten 4 dagen per week werken voor maximaal 9 maanden met het doel door te stromen.
Doelgroepen	
GGZ / GHZ	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Betrokken organisatie(s)</u>: gemeenten en zorgkantoren • <u>Toelichting</u>: mensen vanuit de Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) of Gehandicaptenzorg (GGZ) kunnen onder de Wmo of Wlz vallen (hierboven beschreven). Niet iedereen in deze groep kan aan werk geholpen worden. Voor deze doelgroepen gaat het vaak om beschut werk of (arbeidsmatige) dagbesteding. In bepaalde gevallen zijn zorgverzekeraars op grond van de Zorgverzekeringswet (Zvw) verantwoordelijk.
Leerlingen praktijk- en speciaal onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Betrokken organisatie(s)</u>: praktijk- en speciaal onderwijs scholen • <u>Toelichting</u>: het betreft hier leerlingen van het praktijk- en speciaal onderwijs, die vaker een afstand tot de arbeidsmarkt hebben, en een grotere kans hebben om later in de Participatiewet te belanden (voorheen Wsw en de Wet Wajong).²² Dit maakt het belangrijk preventief te handelen en deze doelgroep een aanloop te geven.
Studenten (mbo, hbo, wo)	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Betrokken organisatie(s)</u>: mbo-scholen, hogescholen en universiteiten

²¹ <https://www.kringloopamersfoortleusden.nl/werken-leren/kansjaar/>

²² Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (2015), Ondersteuning mensen met een arbeidsbeperking naar regulier werk vanuit de Participatiewet: instrumenten en financiering, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2017/02/24/kennisdocument-ondersteuning-vanuit-p-wet>

	<ul style="list-style-type: none"> • Toelichting: het betreft hier veelal verplichte stages die studenten moeten verrichten. In het geval van mbo-studenten betreft het veelal praktijkstages of bbl leerplekken. Bij hbo- studenten kan het om een praktijkstage gaan, maar vaak ook om onderzoek of een onderzoekstage. Bij wo-studenten gaat het voornamelijk om onderzoek. Bij zowel hbo- en wo studenten is sociale activatie niet het doel, terwijl dit bij mbo-studenten vaker het geval is, vooral als het om niveau 1 (entree) en niveau 2 mbo opleidingen gaat. In het geval van mbo entree-opleidingen gaat het vaak om studerende statushouders.
Statushouders en anderstaligen	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokken organisatie(s): mbo-scholen, UWV, gemeenten • Toelichting: statushouders (asielzoekers met een verblijfsvergunning) maar ook anders-taligen hebben vaker een afstand tot de arbeidsmarkt, voornamelijk vanwege de taalachterstand en/of omdat hun eventuele buitenlandse opleidingen niet in Nederland worden erkend. Sociale activatie binnen een circulair ambachtscentrum kan deze doelgroep een aanloop geven naar de arbeidsmarkt. Een specifieke subdoelgroep hier zijn de student-statushouders jonger dan 30 jaar, die veelal een mbo niveau 1 entreeopleiding volgen, al dan niet gecombineerd met taalcursussen.
Reclassering²³ / Halt²⁴	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokken organisatie(s): Halt, Reclassering Nederland, gemeenten • Toelichting: het kan hier gaan om jongeren die een Halt-straft uit moeten voeren van de politie via Halt om een gepleegde overtreding of misdrijf, of volwassenen die een werkstraf moeten uitvoeren van het Openbaar Ministerie via Reclassering Nederland die ze ook voorbereid op het leven na gevangenschap, inclusief werk. Gemeenten zijn vervolgens verantwoordelijk voor de nazorg, inclusief re-integratie van ex-gedetineerden.
Vrijwilligers	<ul style="list-style-type: none"> • Betrokken organisatie(s): niet altijd van toepassing, maar kunnen gemeenten en het UWV zijn als er vrijwilligerswerk wordt gedaan onder behoud van een uitkering. • Toelichting: het gaat hier om een grote groep mensen die vrijwilligerswerk doen, betaald of onbetaald. Dit kan bijvoorbeeld zijn omdat ze hun uitkering van de gemeente of het UWV willen behouden. Hierbij gaat het vaak om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en speelt sociale activatie een belangrijke rol. Het kan echter ook gaan om gepensioneerden of mensen die simpelweg iets extra's willen doen, waar sociale activatie niet een (hoofd)doel is.
Overige	<ul style="list-style-type: none"> • Niet uitkeringsgerechtigden: hierbij kan het gaan om inwonende kinderen die langdurig thuis blijven wonen met geen of een beperkt arbeidsverleden en niet in een Participatiewet of UWV traject belanden, en onder de radar blijven. • Schoolverlatende (jongeren): behoort ook tot de groep mensen die een grotere kans hebben om uiteindelijk onder de Participatiewet te vallen omdat ze geen startkwalificatie hebben. Daarom is dit een belangrijke doelgroep voor sociale activatie. • Wijkbewoners: specifieke doelgroep in het Circulaire Spijkerkwartier van Arnhem. De sociale activatie is hier meer bedoeld om de cohesie in de wijk te vergroten dan enkel en alleen specifieke doelgroepen met een afstand tot de arbeidsmarkt te helpen.

²³ <https://www.reclassering.nl/samenwerken-met-de-reclassering/gemeenten/nazorg-ex-gedetineerden>

²⁴ <https://www.halt.nl/halt-straft/>

